

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

การวิเคราะห์วาทกรรมและผลลัพธ์ที่เกิดจากวาทกรรม : กรณีศึกษาคำว่าองค์กรและองค์กร

Discourse Analysis and Their Result Case Study : the Word, “ Organization ” and “ Organ ”

โดย

ผศ. จุลศักดิ์ ชาญณรงค์

รายงานผลการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบิรินทร์

พ.ศ. 2550

ISBN 978-974-9554-91-3

ชื่อเรื่อง : การวิเคราะห์วาทกรรมและผลลัพธ์ที่เกิดจากวาทกรรม : กรณีศึกษาคำว่าองค์กร
และองค์กร
ผู้วิจัย : จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ สถาบัน : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ปีที่พิมพ์ : พุทธศักราช 2550 สถานที่พิมพ์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
แหล่งที่เก็บรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ : ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
จำนวนหน้างานวิจัย : 99 หน้า ลิขสิทธิ์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
คำสำคัญ : การวิเคราะห์วาทกรรม องค์กรและองค์กร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อสืบค้นถึงการให้ความหมายและการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร (2) เพื่อค้นหากระบวนการสื่อความหมายคำว่าองค์กรและองค์กรของนักวิชาการต่อสังคม และ (3) เพื่อเสนอแนะวิธีการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรจากผลการวิเคราะห์วาทกรรม ด้วยการเก็บข้อมูลเพื่อสืบค้นวาทกรรมที่ปรากฏในหนังสือที่มีความเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับคำว่าองค์กรและองค์กร จำนวน 132 เล่ม ซึ่งจะทำการหาถึงบริบทที่มาเกี่ยวกับการใช้คำทั้งสองจากนั้นนำมาสร้างแบบสอบถามถามกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นอาจารย์และนักศึกษาของคณะรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจจำนวน 314 คน โดยนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การให้ความหมายและการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรเกิดจากผลกระทบของวาทกรรมทั้งนี้หนังสือและบริบทต่าง ๆ จะเข้าครอบงำการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร
2. เมื่อต้องสื่อความหมายคำว่าองค์กรและองค์กรต่อสังคม วาทกรรมคำว่าองค์กรจะเข้าครอบงำ
3. กลุ่มตัวอย่างเสนอว่าควรจะใช้คำว่าองค์กรเมื่อกล่าวถึงในฐานะเรื่องที่เป็นทางการในขณะที่จะใช้คำว่าองค์กรเมื่อต้องการให้เกิดความรู้สึกที่ไม่เป็นทางการ

เลขทะเบียน.....	0197908.....
วันลงพิมพ์.....	16 ส.ค. 2551.....
เลขพิมพ์.....	401.41.....
	๖๖๑๓
	๒๕๕๐
	๒๕

Title : Discourse Analysis and Their Result . Case Study : the Word “ Organization ” and “ Organ ”

Researcher : Mr. Chulasak Channarong . **Institution :** Dhurakijpundit University .

Year of Publication : 2007. **Publisher :** Dhurakijpundit University .

Sources : Dhurakijpundit University Research Center .

Number of Pages : 99 Pages **Copyright :** Dhurakijpundit University .

Keyword : Discourse Analysis Organization and Organ

Abstract

This research has 3 objectivities which were (1) to explore and to compile meanings of discourse on using the word “organization” and “organ”(2) to study process of discourse construction of academic and (3) to suggest using the word “organization” and “organ” from the result of discourse analysis.

The data were gathered from 132 books which directly with the word “organization” and “organ” and they were undertaken through the methods of discourse analysis. After that , the data were questionnaire to asking 314 samples : lecturer and college student of Public and Business Administration school.

The results of this research are as follows :

1. The meaning of discourse on using the word “organization” and “organ” were constructed by different discourses : textbook and context .
2. The word “organ” is discourse practice on using the word “organization” and “organ” of academic .
3. The study indicates that using the word “organization” and “organ” in different purposes : asking for formal condition (using “organization”) and informal condition (using “organ”) .

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงได้ทั้งนี้เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าไม่สามารถระบุได้ทั้งหมด แต่ท่านที่สำคัญที่ถือได้ว่ามีส่วนช่วยผลักดันให้งานวิจัยชิ้นนี้เกิดขึ้นรวมทั้งติดตามงานของผู้วิจัยทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร. สรชัย พิศาลบุตร ผู้เป็นครูวิจัยคนแรก และทำให้ผู้วิจัยขึ้นหัตถ์การเป็นอาจารย์นักวิจัยได้จนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์และนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ข้อมูลอันมีประโยชน์ และ ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอกล่าวถึงกำลังสำคัญในการทำงานคือครอบครัวของผู้วิจัย อันไม่มีสิ่งใดมาเปรียบได้

จุลศักดิ์ ชาญณรงค์

ตุลาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(3)
 บทที่ 1 บทนำ	
1.1 บทนำและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.3 กรอบแนวคิด	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.6 นิยามศัพท์	7
 บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 บทนำ	8
2.2 ว่าด้วยกำเนิดของวาทกรรม	11
2.3 ว่าด้วยความหมายของวาทกรรม	20
2.4 วาทกรรมของฟูโกต์	23
2.5 การวิเคราะห์วาทกรรมของฟูโกต์	31
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
 บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง	49
3.2 กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	52

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การให้ความหมายและการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าการและองค์กร	54
4.2 กระบวนการสื่อความหมายคำว่าการและองค์กรของนักวิชาการต่อสังคม	66
4.3 ข้อเสนอแนะการใช้คำว่าการและองค์กร	68

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 ผลการวิจัย	71
5.2 อภิปรายผล	72
5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย	75

บรรณานุกรม	77
------------	----

ภาคผนวก 1 กลุ่มตัวอย่างประเภทเอกสาร	82
-------------------------------------	----

ภาคผนวก 2 แบบสอบถามการวิจัย	90
-----------------------------	----

ประวัติผู้วิจัย	92
-----------------	----

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง	61
2 แสดงการใช้คำว่าองค์การและองค์กร จำแนกตามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์กร (องค์กร)	62
3 แสดงการใช้คำว่าองค์การและองค์กร จำแนกตามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์กร (องค์กร)	63
4 แสดงการใช้คำว่าองค์การและองค์กรจำแนก ตามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องคำศัพท์อื่น ๆ ที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์การ(องค์กร)	64
5 แสดงการใช้คำว่าองค์การและองค์กรจำแนกตามคำศัพท์ ที่เกี่ยวข้องกับคำว่าองค์การและองค์กร	65
6 แสดงการใช้คำว่าองค์การและองค์กรจำแนกตามการเขียน	66
7 แสดงการใช้คำว่าองค์การและองค์กรจำแนกตามการพูด	67
8 แสดงการใช้คำว่าองค์การและองค์กรจำแนกตามบริบทต่างๆ ที่นักวิชาการสื่อออกมาทางการพูดและเขียน	68
9 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อเสนอเกี่ยวกับการใช้คำว่าองค์การ	69
10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อเสนอเกี่ยวกับการใช้คำว่าองค์กร	70

บทที่ 1

บทนำ

1.1 บทนำและความสำคัญของปัญหา

คำว่าองค์การและองค์กร เกิดจากการบัญญัติศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับใช้ในภาษาไทยโดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในหมวดของศัพท์เกี่ยวกับคนในรัฐ ซึ่งได้ทรง อธิบายไว้ว่า “ในสมัยวิทยาศาสตร์ปัจจุบันนิยามกันว่าร่างกายของมนุษย์ ซึ่งมีอวัยวะทำการหน้าที่ ต่าง ๆ ประกอบกันนั้นเป็นการประสานงานให้เดินไปโดยประสิทธิภาพฉะนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ก็ ควรจัดเป็นรูป organization มีส่วนประกอบต่าง ๆ ประสานกันเป็นหน่วยทำการ ข้าพเจ้าได้นำใช้ คำว่าองค์การ บัดนี้ก็คิดแล้ว ส่วนคำองค์กร สำหรับ organ ก็มีใช้กันมากขึ้นแล้ว” (อ้างอิงในสุจิตรา กลิ่นเกษร และนิตยา กาญจนะวรรณ, 2544) ดังนั้นจึงอาจอนุมานได้คร่าว ๆ ว่า องค์การมาจากคำว่า organization และ องค์กรมาจากคำว่า organ ซึ่งเป็นคนละคำกันตั้งแต่เริ่มต้น และแม้ในปัจจุบันจะมีการใช้อย่างทดแทนกัน อย่างไรก็ตามความคิดเห็นของนักวิชาการของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการตรวจสอบคำศัพท์ภาษาไทยต่าง ๆ ยังมีทัศนะไม่เปลี่ยนแปลงจากประวัติศาสตร์แรกเริ่มเดิมทีของคำทั้งสอง กล่าวคือ กาญจนา นาคสกุลและคณะ (2548) ได้กล่าวไว้ว่า องค์กร ประกอบด้วย คำว่า องค์กับกร แปลว่า ส่วน ภาค กร แปลว่า ผู้กระทำ องค์กรเป็นคำที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้ทรงบัญญัติขึ้นให้ตรงกับคำว่า organ ในภาษาอังกฤษ องค์กรหมายถึงหน่วยงานซึ่งเป็นส่วนย่อยของหน่วยงานใหญ่ เช่น

สภาสตรีแห่งชาติเป็นองค์การซึ่งมีสมาคมต่าง ๆ เป็นองค์กรสมาชิก องค์กรเหล่านี้มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกันในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสตรี

การดำเนินงานสาธารณสุขระดับจังหวัดมีหน่วยงานหลายองค์กรรับผิดชอบอยู่

สภาตำบลเป็นองค์กรบริหารราชการส่วนท้องถิ่นองค์กรหนึ่ง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วยองค์กรสำคัญ 3 องค์กร คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ

องค์กร นอกจากจะใช้เป็นคำนามแล้ว ยังใช้เป็นคำลักษณนามของคำว่า องค์กร ด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างข้างต้นแล้ว ในขณะที่องค์การเป็นคำเรียกหน่วยงานธุรกิจซึ่งรัฐบาลเป็นเจ้าของ เช่น องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย

องค์การเป็นรัฐวิสาหกิจที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นโดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐสภา ไม่ต้องออกพระราชบัญญัติออกเพียงพระราชกฤษฎีกา อาศัยอำนาจตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล พ.ศ. 2496 ตำแหน่งผู้บริหารของหน่วยงานนี้เรียกว่า ผู้อำนวยการ

เมื่อหน่วยงานที่มีฐานะเป็นองค์การขยายตัวเติบโตขึ้นก็อาจจะเปลี่ยนฐานะจากองค์การมาเป็นการ เช่น องค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทยพัฒนามาเป็นกีฬาแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2528 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวพัฒนามาเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2522

หน่วยงานที่ใช้ชื่อว่า “การ” นำหน้า เป็นหน่วยงานใหญ่ มีความคล่องตัวในการบริหารงานมากกว่าองค์การ จัดตั้งขึ้นโดยรัฐสภาออกพระราชบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติการสื่อสารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2519 พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ตำแหน่งผู้บริหารของหน่วยงานที่ใช้ชื่อว่า “การ” นำหน้าคือ ผู้ว่าการ เช่น

นายธรรมบุญ ประจวบเหมาะ เคยเป็นผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

มีหน่วยงานเพียง 2 หน่วย ที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ แต่ใช้ชื่อว่า องค์การ ไม่ใช่ การ คือ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก และองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย และมีหน่วยงานซึ่งผู้บริหารใช้ชื่อว่า ผู้ว่าการ แต่หน่วยงานไม่ได้ใช้ชื่อว่า “การ” นำหน้า คือ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้ จำนวนที่ทองประเสริฐ(2528) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า “องค์กร” เป็นศัพท์บัญญัติตรงกับภาษาอังกฤษว่า Organ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้บทนิยามไว้ดังนี้ “น. ส่วนประกอบย่อยของหน่วยใหญ่ ทำหน้าที่สัมพันธ์กันหรือขึ้นต่อกันและกัน” ส่วนคำว่า “องค์การ” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Organization นั้น ท่านได้ให้บทนิยามไว้ว่า “น. ศูนย์กลางของกิจการที่รวมประกอบกันขึ้นเป็นหน่วย” หรือจะพูดง่าย ๆ ก็คือ หลาย ๆ “องค์กร” รวมกันเข้ากลายเป็น “องค์การ” คำภาษาอังกฤษว่า Organization นี้ พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาของราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้เป็น 2 อย่างดังนี้ “(1) การจัดระเบียบ กระบวนการที่จำแนกความแตกต่างของส่วนหนึ่งออกจากอีกส่วนหนึ่ง โดยให้แต่ละส่วนกระทำหน้าที่แตกต่างกัน และในขณะเดียวกันก็สร้างความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆภายในส่วนรวมทั้งหมดนั้นให้กระทำหน้าที่ประสานกัน(2) องค์การหน่วยงานที่มีการจัดระเบียบงานตามกระบวนการตามข้อ(1)” เพราะฉะนั้นเพียงบุคคลต่าง ๆ มารวมกันเป็นกลุ่มจึงยังไม่ถือว่าเป็น “องค์กร” “องค์กร” จะต้องเป็นส่วนย่อยของ “องค์การ” และมีหน้าที่เฉพาะของตน ส่วน “องค์การ” นั้นมีหน้าที่เอา “องค์กร” ต่าง ๆ ซึ่งกระทำหน้าที่แตกต่างกันนั้นมารวมเข้าด้วยกัน และพร้อมกันนั้นก็สร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ให้ทำหน้าที่ประสานกันอย่างเป็นระเบียบ คล้าย ๆ กับเครื่องจักรนาฬิกาแต่ละชิ้นแต่ละชิ้น ซึ่งมีหน้าที่ต่าง ๆ กันเป็น “องค์กร” เมื่อนำเอาเครื่องจักรแต่ละชิ้นมาประกอบกัน และทำให้มันเดินได้

อย่างมีระเบียบเป็น “องค์กร” หน่วยงานที่จะถือว่าเป็น “องค์กร” ได้ จะต้องมีการจัดระเบียบงาน ถูกต้องตามกระบวนการดังกล่าวมาแล้วเท่านั้น

อย่างไรก็ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ที่แม้จะกล่าวถึงคำทั้งสองในลักษณะเดียวกันกับคำอธิบายข้างต้น แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความทับซ้อนกันของคำทั้งสอง กล่าวคือ องค์กรหมายถึง บุคคล คณะบุคคลหรือสถาบันซึ่งเป็นส่วนประกอบของหน่วยงานใหญ่ที่ทำหน้าที่สัมพันธ์กันหรือขึ้นต่อกัน เช่น คณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรบริหารของรัฐ สถาผู้แทนราษฎรเป็นองค์กรของรัฐสภา ในบางกรณีองค์กรหมายถึงความรวมถึงองค์กรด้วย ซึ่งมาจากภาษาอังกฤษว่า “organ” แต่ “องค์กร” หมายถึงศูนย์รวมกลุ่มบุคคลหรือกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกันเพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือในตราสารจัดตั้งซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์กรของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน เช่น บริษัทจำกัด สมาคมหรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์กรสหประชาชาติ ซึ่งมาจากภาษาอังกฤษว่า “organization” ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัย คู่มือเกี่ยวกับการให้ความหมายดังกล่าวค่อนข้างมีนัยในเรื่องของความเป็นระบบย่อยหรือระบบใหญ่โดยถ้าเป็นระบบย่อยภายในระบบใหญ่หนึ่ง ๆ ก็จะเรียกว่า “องค์กร” แต่ถ้าเป็นผลรวมของระบบย่อยก็จะเรียกว่า “องค์กร” ดังนั้นถ้าเรียกหน่วยงานหนึ่งว่าองค์กร หน่วยงานย่อย ๆ ที่อยู่ภายในหน่วยงานก็จะเรียกว่าองค์กร ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่ายังคงมี “ช่องว่าง” อยู่บ้างโดยเฉพาะประเด็นที่หน่วยงานหนึ่งมักเป็นระบบย่อยของระบบที่ใหญ่กว่า ดังเช่น ข้อมมีการเรียกมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์เป็นองค์กรหนึ่งภายใต้มหาวิทยาลัยเอกชนทั้งหมด แต่ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ย่อมเป็นผลรวมของหน่วยงานย่อยๆซึ่งย่อมต้องรวมเรียกว่าองค์กร ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์มี 2 สถานะก็คือความเป็นองค์กร และ องค์กร นั่นเอง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าภายใต้ขอบข่ายของการศึกษาวิชาทฤษฎีองค์กร(หรืออาจเรียกชื่ออย่างอื่นแต่มีความใกล้เคียงกันในแง่เนื้อหา และความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกัน เช่น วิชาองค์กรและการจัดการ วิชาพฤติกรรมองค์กร) ซึ่งแม้จะมีประวัติศาสตร์และความสลับซับซ้อนรวมถึงความลึกล้าในเชิงวิชาการอย่างสูงกลับมีปัญหาในเรื่องการให้คำนิยามความแตกต่างระหว่างคำว่า องค์กรและองค์กร จนมีการกล่าวถึงประเด็นนี้ในหลาย ๆ ครั้งว่า “ไม่ควรเห็นเป็นสาระ” โดยเลือกใช้คำใดคำหนึ่งตามความคิดเห็นของผู้ที่อ้างถึง และก็มักจะใช้ความเชื่อต่าง ๆ ของผู้วิเคราะห์เป็นตัวตัดสิน เช่น การใช้ประเด็นเรื่องขนาด กล่าวคือถ้าขนาดเล็กจะเรียกว่า “องค์กร” แต่ถ้าขนาดใหญ่ก็จะเรียกว่า “องค์กร” อย่างไรก็ตามสิ่งที่ทราบกันโดยทั่วไปว่ายังไม่มีมาตรวัดที่แน่นอน (หรืออย่างน้อยก็เห็นตรงกัน) ในบริบทของขนาดและจึงมักใช้อย่างปะปนกัน นอกจากนี้ยังมีการอ้างถึงความแตกต่างระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยอาจเรียกหน่วยงานที่เกี่ยวกับภาครัฐว่าองค์กร ส่วนหน่วยงานที่เป็นหน่วยงานของภาคเอกชนว่าองค์กร แต่

ก็ปรากฏว่ามีการใช้กันอย่างปะปนกัน เช่นเรียกหน่วยงานของภาครัฐโดยใช้คำว่าองค์กรอยู่บ้าง เช่น องค์กรของรัฐ องค์กรอิสระ เป็นอาทิ นอกจากนี้ยังมีกรณีอื่น ๆ อีกเช่นเมื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหน่วยงานนั้น ๆ ก็มักจะเรียกว่า “องค์กรของเรา” เป็นต้น ดังนั้นจึงดูเหมือนว่าการใช้วิธีวิเคราะห์ทางภาษาหรือการใช้หลักวิชาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีของการกลับไม่อาจช่วยให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างคำทั้งสอง

ทั้งนี้ในทัศนะของผู้วิจัยจึงเห็นว่าการวิเคราะห์เชิงวาทกรรมจึงอาจเข้ามามีส่วนช่วยในการวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในนิยามความหมายและแหล่งที่มาของการใช้คำว่า องค์กร และ องค์กร อันเป็นบริบทที่เกิดขึ้นในวงวิชาการของประเทศไทยโดยเฉพาะ เพราะอาจกล่าวได้ว่าคำวาททางวิชาการทุกเล่มในภาษาต่างประเทศที่กล่าวถึงองค์กร หรือ องค์กรจะมาจากคำว่า organization ทั้งนี้ ดังนั้นโดยแท้จริงแล้วในบริบททางวิชาการของงานเขียนด้านนี้จะใช้คำว่าองค์กร ไม่มีการใช้คำว่า organ ซึ่งหมายถึงองค์กรเลย อันแสดงให้เห็นว่าการใช้คำว่า องค์กรและองค์กรเป็นปรากฏการณ์ของวงวิชาการไทยโดยเฉพาะ ทั้งนี้ก่อนที่จะกล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อให้เข้าใจการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรดังกล่าวข้างต้นจึงต้องขออธิบายถึงคำว่า วาทกรรม ก่อนในเบื้องต้น โดยคำว่าวาทกรรมในที่นี้มาจากภาษาอังกฤษว่า discourse ซึ่งเชื่อว่าได้ถูกบัญญัติเป็นศัพท์ภาษาไทยโดย สมเกียรติ วันทะนะ อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับ discourse ที่มักอ้างอิงถึงมักมาจากแนวการอธิบายของไฮร์ธน์ เจริญสินโอฬาร (2545) ที่นำการอธิบายแนวคิด discourse ของ Michel Foucault ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้บุกเบิกการอธิบายแนวคิดดังกล่าว ซึ่งกล่าวว่าวาทกรรมหมายถึงระบบและกระบวนการในการสร้างหรือผลิต เอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ก่อกำเนิดขึ้น นอกจากนี้วาทกรรมมักถูกอธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจ (ดูรายละเอียดในรัตนา ไตสกุล, 2548) ซึ่งทำให้ถูกตีความหมายว่าวาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกผลิตขึ้นจากมนุษย์แต่เมื่อผลิตขึ้นมาแล้วมนุษย์กลับไม่ได้ครอบครองสิ่งนั้นแต่สิ่งนั้นกลับมีอำนาจครอบครองความเชื่อของสังคมโดยรวม ดังนั้นอำนาจการครอบครองจึงมักเป็นอำนาจที่ประกอบขึ้นด้วยความเชื่อว่าเป็นความรู้ความจริงในเรื่องต่าง ๆ โดยมนุษย์หรือผู้พูดจึงเป็นเพียง “ร่างทรง” หรือผู้ที่กระทำตามหรือตอกย้ำ หรือผลิตซ้ำ กฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูดมากกว่าคิดค้นหรือสร้างสรรค์ระบบหรือกฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมา แต่ต้องพูดตามภายใต้กฎเกณฑ์ของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ ด้วย (ไฮร์ธน์ เจริญสินโอฬาร, อ้างแล้ว : 29) เช่น วาทกรรมความเจ็บป่วยเกิดจากคนคนหนึ่งหรือคนกลุ่มหนึ่งมีความสามารถเป็นผู้กำหนดหรือให้ความหมายว่าอะไรเรียกว่าป่วยและอะไรเรียกว่าปกติ (ไม่ป่วย) แล้วได้รับการยอมรับจากคนในสังคม และต่อมาคนกลุ่มนั้นก็ถูกเรียกว่าแพทย์ จากนั้นแพทย์จึงเป็นผู้มีอำนาจและความชอบธรรม ในการพูดถึงความเจ็บป่วย ซึ่งบุคคลกลุ่มอื่น ๆ จะไม่มีอำนาจนั้นหรือถ้ามีก็จะมีอย่างไม่เท่าเทียม เช่น นักวิทยาศาสตร์ย่อมไม่มีอำนาจหรือความชอบธรรมในการพูดถึงประเด็นความเจ็บป่วย หรือพอมด หมอผีชาวบ้านกลับกลายเป็นผู้มั่งคั่ง หาสาระไม่ได้เมื่อพูดถึงความเจ็บป่วย แต่จากนั้นความป่วยและปกติ (ซึ่งอาจเรียกรวมว่า

ความเจ็บป่วย) กลับมีอำนาจในการแบ่งคนไว้ว่าเป็นคนปกติหรือคนป่วยได้ เนื่องด้วยเพราะสามารถดำรงหรือครอบงำความเชื่อของแพทย์(ผู้มีสิทธิในการพูดเรื่องความเจ็บป่วย) ในยุคหลัง รวมทั้งคนในสังคมได้แล้ว แพทย์ผู้ที่เคยเป็นผู้กำหนดการผลิตวิถีคิดดังกล่าวกลับกลายเป็นผู้อยู่ภายใต้สิ่งที่พวกคนสร้างขึ้นและต้องกระทำตาม หรือ คอยย้ำกฎเกณฑ์ที่ตน (กลุ่มของตน หรือ กลุ่มแพทย์) ได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้แล้ว เพราะการจะพูดถึงอาการป่วยหรือปกติกลับอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่งที่ทำให้แพทย์เหล่านั้นไม่สามารถพูดอะไรก็ได้ตามแต่ที่ตนต้องการ แต่ต้องพูดตามกฎเกณฑ์ของสิ่ง ๆ หนึ่ง (ซึ่งก็มักแฝงมากับคำารเรียนอันเป็นความรู้เกี่ยวกับความเจ็บป่วยต่าง ๆ และโดยแท้แล้วก็มีความเชื่อชุดหนึ่งเท่านั้นแม้ว่าจะถูกปฏิเสธว่ามีการทดสอบหรือทดลองหรือตรวจสอบแล้วก็ตาม แต่นั่นก็แสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนกลุ่มนี้มีความเชื่อตามแนวทางที่ต้องทดสอบทดลองหรือรวมเรียกว่าวิถีทางวิทยาศาสตร์ซึ่งนั่นก็เป็นเพราะถูกครอบงำโดยวาทกรรมทางวิทยาศาสตร์อีกทอดหนึ่งนั่นเอง) ซึ่งสิ่ง ๆ หนึ่งก็คือวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ โดยในที่นี้ก็คือวาทกรรมทางการแพทย์เกี่ยวกับความเจ็บป่วยนั่นเอง

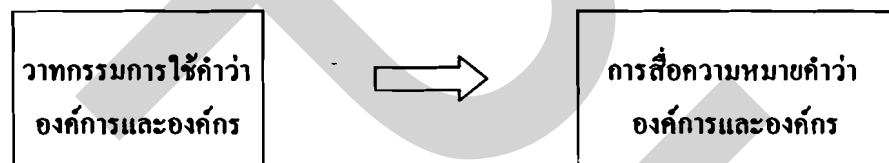
ทั้งนี้การวิเคราะห์วาทกรรมจึงมิใช่การหาความหมายเพื่อให้ได้ความหมายชุดใหม่หรือการศึกษาเพื่อหาความคิดเห็นในเรื่องนั้น ๆ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นวาทกรรมที่มีการผลิตซ้ำความหมายเพื่อการครอบงำ ดังนั้นการวิเคราะห์วาทกรรมจึงไม่สามารถระบุได้ว่าจะต้องทำอย่างไรบ้างเป็นการเฉพาะเจาะจงตามแบบวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เพราะถ้าเชื่อว่าจะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งก็จะถือว่าเป็นการสร้างวาทกรรมชุดใหม่ขึ้น แต่ในที่นี้ขอเลือกใช้แนวทางของฟูโกต์เพราะเชื่อว่ามี ความเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่ผู้วิจัยต้องการศึกษามากที่สุด (การวิเคราะห์วาทกรรมมักกระทำในสาขาภาษาศาสตร์ไปจนถึงสาขามิติศาสตร์ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ประเด็นของสื่อเข้ามาเกี่ยวข้อง และแม้จะใช้แนวคิดของฟูโกต์เป็นฐานคิด แต่ก็มักใช้แนวคิดที่สานต่อแนวคิดดังกล่าวอย่างผสมผสานกับหลักการของสัญวิทยาที่เน้นการวิเคราะห์ว่าด้วยการถูกสร้างของความหมายว่าถูกแพร่กระจาย และถูกบริโภคได้อย่างไร ยกตัวอย่างเช่นงานของ Hall (1980, อ้างอิงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544) เป็นต้น) สำหรับแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมของฟูโกต์นั้นโดยสาระสำคัญ คือ การพยายามศึกษาและสืบค้นกระบวนการ ขึ้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปของวาทกรรม โดยเริ่มต้นจากคำถามง่าย ๆ ว่าอะไรคือสิ่งที่กำลังพูดถึงหรือศึกษา หรือวาทกรรมของสิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งเป็นการตั้งคำถามเพื่อต้องการตรวจสอบหรือสืบค้นเอกลักษณ์และความหมายของสิ่งนั้นว่าถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไรและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง จากนั้นจะศึกษาว่ามีกฎเกณฑ์อะไรกำกับ การพูด การเขียน การคิดในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปของการวิเคราะห์วาทกรรมว่าสิ่งนั้นมีหน้าที่หรือบทบาทอย่างไรในสังคมซึ่งอาจเรียกว่าภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมนั่นเอง (ดูรายละเอียดในไชยวัฒน์ เจริญสินโอฬาร, อ้างแล้ว : 27-33)

ทั้งนี้ในทัศนะของผู้วิจัยที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่าเหตุใดการถอดแบบทางทฤษฎีของคำว่า “organization” จึงยังคงมีการใช้คำว่า “องค์กรหรือองค์กร” อย่างสลับสับสนได้แม้ในเชิงวิชาการ ที่มักไม่ยอมให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวได้โดยง่าย ดังนั้นการที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ที่ว่านี้จึงอาจมิใช่การพยายามค้นหาความจริงหรือความเท็จหรือ ความถูกต้องหรือความไม่ถูกต้องของการใช้คำทั้งสองหรือกระทั่งพิจารณาความแตกต่างจนหาข้อยุติในการเลือกใช้คำใดคำหนึ่ง แต่จุดสนใจน่าจะอยู่ที่การพยายามค้นหาทฤษฎีที่เป็นตัวกำกับให้การใช้คำทั้งสองนั้นเป็นไปได้ และค้นหาว่าคำทั้งสองในแต่ละคำมีผลอย่างไรต่อภาคปฏิบัติการจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งก็คือวิถีทางของการวิเคราะห์วาทกรรมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์การใช้คำว่าองค์กรและองค์กรอันเป็นบริบทที่เกิดขึ้นในวงวิชาการของไทยโดยเฉพาะนั่นเอง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสืบค้นถึงการให้ความหมาย และการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร
2. เพื่อค้นหากระบวนการสื่อความหมายคำว่าองค์กรและองค์กรของนักวิชาการต่อสังคม
3. เพื่อเสนอแนะวิธีการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรจากผลการวิเคราะห์วาทกรรม

1.3 กรอบแนวคิด

1.4 ขอบเขตของงานวิจัย

1. ศึกษาวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรของนักวิชาการไทย
2. ในการวิเคราะห์วาทกรรมดังกล่าวจะอ้างอิงแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นฐาน
3. หนังสือหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมดังกล่าวจะนำมาจากหนังสือและวารสาร รวมถึงไลตทัศน์ของหอสมุดและศูนย์สารสนเทศน์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

1.5 ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาการใช้คำว่าองค์การและองค์กรและทำความเข้าใจกระบวนการในการนำเสนอการใช้คำทั้งสองโดยใช้แนวคิดวาทกรรม
2. สามารถนิยามและให้ความหมายคำว่าองค์การและองค์กรในสังคมไทยปัจจุบันได้ชัดเจนและกระจ่างชัดมากขึ้น
3. เพื่อทราบถึงบริบทและความสลับซับซ้อนเกี่ยวกับการให้ความหมายของคำว่าองค์การและองค์กรเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อขอการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ต่อไป

1.6 นิยามศัพท์

1. วาทกรรม หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้างความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายในสังคมที่มีอยู่ในรูปของความรู้ ซึ่งต่อมาก็จะพัฒนาไปสู่การเป็นความจริงในเรื่องนั้น ๆ ในที่นี้คือระบบและกระบวนการสร้างความหมายคำว่าองค์การและองค์กรจนเป็นกฎเกณฑ์และจารีตปฏิบัติทางวิชาการ
2. การวิเคราะห์วาทกรรม หมายถึง การศึกษาและสืบค้นกระบวนการขั้นตอน การลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างความหมายให้กับสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในรูปแบบของวาทกรรมและภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยสิ่งนั้นๆว่ามีความเป็นมาอย่างไรมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน และบริบทอย่างไร ในที่นี้คือการวิเคราะห์ โดยการสืบค้นที่มาของการใช้คำว่าองค์การและองค์กรว่าถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรให้ได้รับการยอมรับทางวิชาการ
3. ภาคปฏิบัติจริงของวาทกรรม หมายถึง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากวาทกรรมเรื่องนั้น ๆ ในที่นี้คือการศึกษาการใช้คำว่าองค์การและองค์กรที่ได้รับการยอมรับทางวิชาการแล้วยังผลอย่างไรต่อวงวิชาการและสังคมโดยรวม
4. นักวิชาการ หมายถึง อาจารย์ผู้สอนวิชาองค์การและการจัดการ (หรือที่เรียกชื่ออย่างอื่นแต่มีความใกล้เคียงกันในเนื้อหาสาระสำคัญของการสอน) ที่อยู่ในคณะวิชารัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารรัฐกิจ และคณะวิชาบริหารธุรกิจ รวมถึงนักศึกษาปริญญาโทและเอกของคณะวิชาทั้งสอง

ทฤษฎี และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บทนำ

“อาจารย์จุลศักดิ์ อยู่มีศรี/คะ” “ไม่อยู่ครับ” นั่นคือคำถามคำตอบระหว่างนักศึกษา โอนย้ายสาขาวิชากับผู้วิจัยที่ไม่ว่าจะผ่านไปกี่ปี ประโยคถาม-ตอบในลักษณะนี้ก็มักทำให้นักศึกษา ที่รู้จักผู้วิจัยว่าเป็นอาจารย์และตัวผู้วิจัยเองออกอาการจำขึ้นได้เสมอ ทั้งนี้เพราะถ้าท่านได้มาเห็น ผู้วิจัยก็ย่อมไม่เชื่อสายตาตนเองแน่กับผู้วิจัยเป็น “อาจารย์” เกี่ยวกับเรื่องนี้นักศึกษาภาควิชา รัฐ วิทยาศาสตร์รุ่นที่หนึ่ง (ภาคพิเศษ) น่าจะยืนยันได้เป็นอย่างดีกับเรื่องเล่าเกี่ยวกับผู้วิจัยจากรุ่นสู่ รุ่นถึงวันที่ผู้วิจัยกับนักศึกษาได้พบกันครั้งแรกในห้องเรียนวิชาหลักรัฐวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัย ถูกเรียกให้ไปปรับอุณหภูมิเครื่องปรับอากาศในห้องเรียนเสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้จะว่าไปแล้วจะเป็นเรื่อง ตลกก็ไม่เชิงจะนำขำคิดว่าผู้วิจัยหน้าอ่อนกว่าวัยถึงจะมีอายุไม่น้อยแล้วก็ไม่น่าใช่ หรือการแต่งกายที่ อาจดูไม่เหมือนอาจารย์แต่ก็ได้เคยสังเกตว่ามีอาจารย์ไม่น้อยในมหาวิทยาลัยแต่งกายเหมือนผู้วิจัย แล้วยังคงเป็น “อาจารย์” จนถึงขนาดผู้ใหญ่ในมหาวิทยาลัยถึงกับปรารภกับผู้วิจัยเมื่อ ไปดูผู้วิจัย สอนหนังสือแล้วพูดว่า “อาจารย์นี่ที่ว่าจะไรๆก็ดี ทำงานวิจัยได้ เขียนบทความได้ สอนก็สนุกเป็น กันเองถึงแม้จะมากเกินไปหน่อยแล้วเวลาสอนน่าจะมี PowerPoint แต่ที่สำคัญอาจารย์ไม่เหมือน อาจารย์เลย” ดังนั้นดูเหมือนว่าเรื่องเร่งด่วนของผู้วิจัยเกี่ยวกับความเป็นอาจารย์ก็คือพยายามปรับตัว ให้ตนเองเป็นอาจารย์ทำ PowerPoint ประกอบการสอนทดแทนการบรรยายปากเปล่าและใช้การ เพียงการเขียนกระดานรวมถึงลดความเป็นกันเองลงในเวลาสอนทั้งๆที่ตนเองเป็น “อาจารย์” อยู่ แล้วนั่นเอง

นอกจากเรื่อง “ความเป็นอาจารย์” ของผู้วิจัยแล้วก็นักศึกษาโอนย้ายหรือนักศึกษาใหม่ของ ผู้วิจัยนั่นเองที่มักจะตอบเสมอเมื่อถูกถามว่า “ทำไมถึงจะเข้ามาเรียนภาควิชารัฐวิทยาศาสตร์” ทุกคนจะตอบเหมือนกันว่า “อยากเรียนเรื่องการเมืองครับ/คะ” ซึ่งจะว่าไปแล้วจะว่าผิดเสียทีเดียวก็ ไม่ใช่แต่ถ้าจะให้ตอบว่าถูกต้องสมบูรณ์ก็ย่อมไม่ใช่อีกนั่นเองและผู้วิจัยเชื่อว่านักศึกษากำลังเข้าใจ ผิดว่ารัฐวิทยาศาสตร์ก็คือ รัฐศาสตร์(หรืออย่างน้อยก็คือส่วนหนึ่งของรัฐศาสตร์) ซึ่งถ้าเป็นนัก รัฐวิทยาศาสตร์แท้แล้วย่อมเถียงหัวชนฝาเลยทีเดียวน่าว่าแม้รัฐวิทยาศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับ รัฐศาสตร์แต่ย่อมมิได้เป็นอย่างที่อาจารย์ของผู้วิจัยเคยพูดเชิงล้อเลียนไว้ว่า “รัฐวิทยาศาสตร์ นี่ยังไรๆก็เหมือนแะถูกเมียน้อยของรัฐศาสตร์แถมเป็นลูกเมียน้อยที่เป็นบ่าวเสียด้วย” แต่จนแล้วจน รอดใครๆก็ถือเอารวมๆว่ารัฐศาสตร์ก็คือรัฐศาสตร์อยู่นั่นเองจนมันเกือบจะเป็นที่เชื่อติดกัน

โดยทั่วไปอยู่แล้วว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและที่น่าสนใจคือมันทำให้นักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนหนึ่งเชื่อเช่นนั้นและที่น่าสนใจที่สุดคือผู้วิจัยก็เกือบจะเชื่อในวิธีคิดแบบเดียวกันนั้น

นอกจากนี้ก็มีตัวอย่างอื่นอีกมากมายซึ่งด้านเขียนอยู่ในร่วมมหาวิทยาลัยก็จะพบว่าเรื่องที่เด่นที่สุดก็น่าจะเป็นเรื่องการแต่งกายของนักศึกษาที่ใครๆก็บอกว่ามันคือแฟชั่นที่ผู้ชายจะต้องใส่เสื้อพอดิตัว ผมทรงเกาหลิหรือผู้ปั่นบ็อกเซอร์หลากสีแลบออกมานอกกางเกงยีนส์ขาเลิบเอวตำรองเท้าผ้าใบลาลองสิจิค สำหรับผู้หญิงถ้าให้ผมยาวก็ต้องเป็นผมยาวตรงที่กัศมีผมหรือทำไฮไลน์เล็กน้อยเสื้อทรงแคบพอดิตัวกระโปรงสั้นไม่เกินสองฝ่ามือรองเท้าส้นสูงหลากสีซึ่งที่อ้างถึงมาทั้งหมดอาจจะมีความเป็นแฟชั่นผสมอยู่ไม่น้อยแต่ที่น่าพิจารณาหรือสิ่งที่น่าสงสัยคือ “อะไร” ที่ทำให้นักศึกษาทุกคนแต่งกายแบบนี้(แน่นอนแฟชั่นมีอิทธิพลขนาดนั้นเชียวหรือ) และอะไรที่ทำให้เสื้อเชิ้ตผูกไทน์กางเกงสแล็คหัวเข็มขัดมหาวิทยาลัยกลายเป็นของนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์หรือกระโปรงยาวแค่ง่า ทำทางเรียบร้อยถูกจับจองเป็นเจ้าของโดยคณะการบัญชีซึ่ง“อะไร” บางอย่างมาบงการควบคุมความรู้สึกแบบนี้ไว้และการที่นักศึกษาคณะอื่นแต่งกายในลักษณะนี้ก็กลายเป็นนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ไป ในขณะที่ “อะไร” ที่ทำให้เกิดความเป็นนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจที่ใส่เสื้อพอดิตัวสีขาวแต่ต้องมีรายละเอียดสวมทับกางเกงที่ทันสมัยที่มีลูกเล่นไม่มากนักน้อยซึ่งน่าจะไม่ใช่แฟชั่นของคณะบริหารธุรกิจหรือแฟชั่นของคณะการบัญชีแต่มันคืออะไรและแน่นอนสำหรับนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ของผู้วิจัยถ้าใคร ไปแต่งตัวในลักษณะดังกล่าวก็ดูไม่ใช่นักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์เพราะฐานคติของคนส่วนใหญ่ย่อมคิดว่าความเป็นนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งถอดแบบมาจากรัฐศาสตร์ต้องเป็นผู้ออกคำอาสา เซอร์ๆสกกปรกเล็กๆและสมควรเป็นผู้ชายทั้งๆที่ไม่ว่ายังใจเขาและเธอยอมเป็นนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์

จากเรื่องการแต่งกายของนักศึกษา ความเป็นรัฐประศาสนศาสตร์และความเป็นอาจารย์ (อย่างไรก็ตามถึงจุดนี้ผู้อ่านอาจเริ่มคัดค้านในใจว่าไม่เป็นไปตามที่ผู้วิจัยอ้างถึงซึ่งนั่นขอให้ท่านติดตามต่อไป) น่าจะทำให้สังเกตได้ว่าต้องมีอะไรบางอย่างมาควบคุมหรือถ้าจะให้พูดอย่างจริงจังคือบงการเอาไว้ให้สังคม(คน)เห็นและเชื่อว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ “อะไร” ที่ทำให้ผู้หญิงคนหนึ่งที่มีอายุไล่แวนสวมเสื้อสูททับเสื้อเชิ้ตอ่อนเรียบร้อยกระโปรงแค่ง่าเข้าไปสอন্দ้วยเสียงเข้มพร้อมด้วยชุดพื้นหลังรายละเอียดน้อยแค่สไลด์ของ PowerPoint จะได้รับการมอง การเห็น การเชื่อว่าเป็น “อาจารย์” และเป็นอาจารย์ที่คิเสียด้วย ในขณะที่หลุดออกจากกรอบนี้ความเป็นอาจารย์แม้จะมีวิทยฐานะคุ้มครองก็ไม่สามารถตรงตรงจนทำให้คนเชื่อได้ว่าเป็นอาจารย์ซึ่งน่าจะเหมือนกับ การอ้างอิงที่มีเชิงอรรถจะถูกต้องสมบูรณ์ในขณะที่ไม่มีการตั้งคำถามว่าสิ่งที่อ้างอิงนั้นถูกต้องตามความเป็นจริงแน่นอนหรือที่มีคำพูดที่ทำให้ใครเชื่อได้เสมอเมื่อมีคำกล่าวว่า “จากการวิจัยของสถาบัน.....พบว่า.....” ซึ่งน่าจะตรงกับที่ Claude Levi-Strauss (1978,อ้างอิงในชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545)ได้กล่าวไว้ใน “บทนำ” เปิดชุดคำบรรยายของเขาในปี1977 เพื่อออกอากาศทางสถานีวิทยุ CBC ของประเทศแคนาดาว่า “ถึงแม้ข้าพเจ้ากำลังจะพูดถึงสิ่ง

ที่ข้าพเจ้าได้เขียน พูดถึงหนังสือเล่มต่างๆและบทความต่างๆของข้าพเจ้าแต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ข้าพเจ้าลืมสิ่งที่ได้เขียนไปแล้วอย่างหมดสิ้นทันทีที่ข้าพเจ้าเขียนเสร็จ สิ่งที่น่าเป็นปัญหาอยู่บ้าง สำหรับการบรรยายครั้งนี้ อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าคิดว่ายังมีบางอย่างที่สำคัญเกี่ยวกับการหลงลืมนี้ด้วย กล่าวคือ ข้าพเจ้าไม่มีความรู้สึกเลยว่าข้าพเจ้าได้เขียนหนังสือข้าพเจ้ามีแต่ความรู้สึกว่าหนังสือเล่มต่างๆต่างหากที่เขียนผ่านตัวข้าพเจ้าและทันทีที่หนังสือเหล่านั้นได้ผ่านตัวข้าพเจ้าไปข้าพเจ้ามีแต่ความรู้สึกว่างเปล่าไม่มีอะไรหลงเหลืออยู่อีกเลย” และสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดซึ่งก็คือบทนำของเรื่องราวกรรม ซึ่งแม้บทนำข้างต้นในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีอีกตัวอย่างหนึ่งเพราะถ้าจะว่าไปแล้วผู้วิจัยเชื่อว่าผู้อ่านย่อมเกิดความสงสัยบ้างว่าบทนำนี้ย่อมไม่ถึงกับไม่ถูกต้องตามหลักการเขียนบทนำงานวิจัยเชิงวิชาการแต่การใช้วิธีการยกตัวอย่างโดยไม่ใช้การอ้างอิงน่าจะดู “ไม่เหมาะสม” ซึ่งก็เหมือนกับว่าอาจารย์ก็ไม่จำเป็นต้องแต่งตัวหรือสอนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่ได้ถูกกำหนดไว้แล้วแต่ถ้าไม่ทำความเป็นอาจารย์ก็อาจจะถูกถอดถอนไปบางส่วนดูเหมือนว่า “อะไร” ที่เข้ามาครอบงำนั้นมีอำนาจมากมายเหลือคณานับเพราะได้เข้าไปแทรกซึมถึงระบบความเชื่อและ เป็นความเชื่อของคนหมู่มากจนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาจนถึงเป็นบรรทัดฐานที่ยึดถือกันเป็นความจริงจนทุกคนหลงลืมหรือหมดความสงสัยในอะไรบางอย่างนั้นและก็ดูเป็นสามัญธรรมดาจนหมดข้อสงสัยที่ต้องสืบค้นกันต่อไป

“อะไร” ที่ว่านั้นก็ถูกอุปโลกนารวมๆชื่อว่า “ วากรรม” นั่นเองดังนั้นทุกสิ่งย่อมขึ้นอยู่กับ วากรรมทั้งสิ้น แต่ว่ากรรมก็มีหลากหลายชุด(หรือมีอะไรที่มีผลต่อสิ่งต่างๆที่แตกต่างกันออกไป)จนไม่มีความเป็นสากลจนทำให้คนจับได้ไล่ทันแต่ก็ไม่ยอมให้อะไรมาชี้ครองอำนาจในการควบคุมของคนได้โดยง่ายโดยเฉพาะประเด็นเรื่องความรู้ความจริงและก็ไม่ปล่อยปละแม้เรื่อง ธรรมดาสามัญแม้แต่เรื่องบนโต๊ะอาหารซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการหันแดงกวาที่ใช้เคียงอาหารไทย (และถ้าท่านคิดว่าตัวอย่างนี้จะดูโลด โผนเกินกว่าจะอยู่ในบทนำของงานวิจัยเชิงวิชาการนั้นก็ หมายความว่าวากรรมเกี่ยวกับการเขียนบทนำงานวิจัยเชิงวิชาการที่แท้จริงมิได้มีการกำหนดไว้ ดायตัวมีแต่เหมาะสมและไม่เหมาะสมได้เข้ามาครอบงำท่านเสียแล้ว - ผู้วิจัย) เช่น ถ้าเป็นแดงกวาที่ใช้เคียงข้าวผัดจะต้องฟานเป็นแฉ่นๆไปจนถึงแผ่นบางๆและยิ่งบางมากเท่าใดยิ่งทำให้ข้าวผัดจาน นั้นมีความเป็นอาหารเลิศล้ำตามลำดับและในทางกลับกันถ้ายังหันหนาเท่าใดก็ยิ่งลดความโก้หรู เท่านั้น สำหรับการเคียงน้ำพริกนั้นต้องผัดครึ่งก่อนแล้วค่อยตัดเป็นท่อนเล็กๆออกเป็นก้อน สีเหลืองๆซึ่งนั่นออกจะเป็นน้ำพริกเมืองกรุงแต่สำหรับน้ำพริกต่างจังหวัดจะหันตามขวางแบบ ไม่ให้หลุดออกจากกันทันทีซึ่งแน่นอนจะไม่พบวิธีการทั้งสองในการตัดขวางข้าวผัด สำหรับ การหันทางยาวออกเป็น 4 ซีกนั้นจะใช้กับอาหารประเภทไส้กรอกอีสาน ลูกชิ้น หรือของปิ้งทั้งหลายที่มีแดงกวาเป็นเครื่องเคียงซึ่งจะไม่พบเลยในอาหารจานข้าวแช่ที่ต้องสลักแดงกวาเป็นรูป ใบไม้อันเป็นอาหารประเภทเดียวที่ยึดแดงกวาใบไม้ไปได้ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดก็เป็นตัวอย่างแบบเดิม ที่น่าจะชี้ชวนให้เห็นว่า “อะไร” ที่ว่านั้นมีอยู่รอบตัวเราจริงๆเพียงแต่เราไม่ทันสังเกตเห็นว่ามัน

ครอบงำให้เราเชื่อและเชื่ออย่างปักใจจนปฏิบัติตามและสร้างความเชื่อจนสามารถสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยไม่ต้องเขียนเป็นตำราบอกกล่าวเสียด้วยซ้ำเพราะย่อมไม่มีร้านอาหารร้านใดหันแดงกวางแบบก้อนวางเรียงกับข้าวผัด (ทั้งนี้ยังไม่รวมผัดซีอิ๊วซึ่งไม่มีแดงกวางเคียง) จะมีก็แต่เหตุแห่งความเกรียงคร้านของผู้รับประทานที่ใช้การกักทั้งถูกเป็นต้น อย่างไรก็ตามก็คิดเพื่อปรับให้เข้าสู่ภาวะ “ปกติ” (ตามวาทกรรม) ผู้วิจัยจึงขอกลับไปหวั่นข้อต่างๆของบทที่ 2 ของงานวิจัยเพราะผู้วิจัยน่าจะเป็นคนหนึ่งที่กำลังได้ข้อได้ใจอย่างเต็มปากว่าทราบดีเพียงใดกับการพยายามขัดขวางกระแสวาทกรรมซึ่งนอกจากจะไม่เกิดผลดีแล้ววาทกรรมก็ไม่เคยลดทอนความเชื่อให้เหลือเพียงแต่ภาวะเสมอด้วยจนกว่าจะหาวิธีเอาชนะมันและฆ่ามันให้ตายไปแล้วจึงควรวาทกรรมใหม่ขึ้นมาจึงจะเป็นวิถีจัดการกับวาทกรรมได้อย่างเฉียบขาดและแน่นอนที่สุด(แต่แน่นอนเราขอมกอยู่ในอำนาจการบงการของวาทกรรมใหม่ที่เรากำลังจะสร้างขึ้นเองอย่างไม่รู้ตัวก็ได้) ดังนั้นในขณะนี้จึงขอกลับไปอธิบายต้นกำเนิดของคำ (แนวคิดหรือ “อะไร” ก็แล้วแต่) นี้เสียก่อน

2.2 ว่าด้วยกำเนิดของวาทกรรม

Jaworski และ Coupland (1999, อ้างอิงในอรุณรัตน์ ปีลันธนโสภา, 2544) กล่าวว่าความกระหายที่จะเรียนรู้เรื่องวาทกรรมได้เกิดขึ้นเมื่อราวสองทศวรรษนี้โดยเหตุผลหลายประการ ประการแรก เมื่อมนุษย์เปลี่ยนวิถีคิดจากการเป็นปัญญาชนที่มั่นใจว่ารู้ทุกอย่างแล้วมาเป็นการคิดรูปแบบใหม่ ประการที่สอง เมื่อภาษาศาสตร์มีการขยายขอบเขตที่กว้างขวางขึ้นเป็นการศึกษาภาษาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์และบริบทสังคม ประการที่สาม ความเจริญเติบโตของยุคหลังสมัยใหม่ และประการที่สี่คือการเติบโตอย่างรวดเร็วของสื่อที่ใช้สื่อสารทำให้ภาษามีใช้สิ่งที่มีหน้าที่เพียงถูกใช้งานแต่เป็นงานที่จะต้องถูกวิพากษ์วิเคราะห์ ทั้งนี้ด้วยการใช้เหตุผลสี่ประการข้างต้นเป็นฐานผู้วิจัยจึงเห็นสมควรให้ความกระจ่างโดยจะกล่าวถึงในแต่ละประเด็นโดยสังเขป (อย่างไรก็ดีผู้วิจัยขอกล่าวถึงรายละเอียดเพียง 3 ประเด็นแรก ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยมีความเห็นว่า เหตุผลประการที่สี่มีความคาบเกี่ยวกับเหตุผลประการที่สองและสาม ซึ่ง Jaworski และ Coupland ได้กล่าวถึงเหตุผลประการที่สี่ว่าเป็นการเติบโตอย่างรวดเร็วของสื่อที่ใช้สื่อสาร เช่น คาวเทียม โทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สร้างสื่อใหม่ ๆ และเพื่อบทบาทใหม่ของภาษาให้เป็นสิ่งที่มีอิทธิพล มีใช้สิ่งที่ใช้เป็นเพียงเครื่องมือดังนั้นจะพบว่าเป็นประเด็นเรื่องของ “ภาษา” และ “ภาวะใหม่” ซึ่งจะกล่าวในประเด็นที่สองและสาม)

ประเด็นแรกที่กำลังกล่าววามนุษย์มีการคิด “รู้” แบบใหม่นั้นก็คือความไม่เชื่อในความรู้เดิมแต่ความรู้เดิมที่ว่ามันมีใช้ไม่เชื่อความรู้ที่ผ่านความเชื่อ (เหมือนการปฏิเสธความเชื่อเดิมและเชื่อความเชื่อในรูปแบบใหม่ -ผู้วิจัย) ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ขนบประเพณี แต่เป็นการหันกลับมามองว่าความรู้ต่าง ๆ นั้นแท้จริงมาจากความมนุษย์หรือการที่มองว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางนั้นโดยแท้จริงแล้ว

เป็นความจริงหรือไม่ ดังนั้นความรู้ใหม่ในที่นี้คือการพยายามปฏิเสธความเชื่อที่ว่ามนุษย์เป็นผู้รู้ความจริงดังที่มนุษย์เชื่อว่าตนมีความสามารถนั้นนั่นเอง ดังที่ธงชัย วินิจจะกูล (2534) ได้กล่าวว่า กระแสความคิดแบบนี้เรียกว่ากระแสความคิดมนุษยนิยม ที่ได้รับอิทธิพลของลัทธิเสรีนิยมและประชาธิปไตยที่ต่อต้านและสามารถเอาชนะลัทธิฟาสซิสต์ หรือสตาลินนิสต์ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นตัวแทนของความคิดที่ปฏิเสธความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้มนุษย์จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ต้องการหลุดพ้นจากการกดขี่ขูดรีดครอบงำ เจตน์จำนงต่าง ๆ ของมนุษย์ก็ทำไปเพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางที่พึงปรารถนาด้วยความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถกระทำการนั้นด้วยศักยภาพของตนเอง ซึ่งนั่นทำให้เชื่อได้ว่ามนุษย์สามารถบงการวิวัฒนาการของมนุษย์เองได้ หรือเป็นองค์ประธาน (subject) ที่สมบูรณ์ในตัวเอง ทั้งนี้ยังผลให้มนุษย์เชื่อว่าตนย่อมสามารถเข้าใจหรือรู้ได้ในทุก ๆ สิ่ง และทุก ๆ สิ่งที่สำคัญสูงสุดก็คือความจริงของทุกสรรพสิ่งนั่นเอง ทั้งนี้ก็อาจเพราะมนุษย์เป็นผู้บากบั่นอย่างมากในการเป็นผู้รู้ ดังนั้นมนุษย์ย่อมต้องคิดว่าเป็นการสมควรแล้วที่ตนจะได้รับรู้ถึงความจริงนั้น อย่างไรก็ตามในบริบทสังคมสมัยใหม่ อันเป็นบริบทที่ความชอบธรรมและความจริงถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้กรอบและวิธีคิดขององค์ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ (ไชยันต์ ไชยพร, 2541) การใช้วิทยาศาสตร์เป็นตัวแทนของการค้นพบความจริงหรือสาเหตุ กระบวนการ และผลของปรากฏการณ์ต่าง ๆ จึงดูเหมือนเป็นเครื่องพิสูจน์ความรู้และความจริงทั้งปวง และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่มักให้ได้มาซึ่งข้อสรุปเชิงประจักษ์ก็กระทำไปเพื่อแยกสิ่งที่เรียกว่า “ข้อเท็จจริง” ออกจาก “ค่านิยม” เพื่อให้ได้ความรู้ ความจริง ที่ปลอดจากค่านิยม และก็น่าจะนำไปสู่ภาวะวิเศษวิสัย เป็นความจริงบริสุทธิ์ในท้ายที่สุด ทั้งนี้ดูเหมือนว่าพื้นฐานความคิดดังกล่าวสังคมศาสตร์ซึ่งเป็นสาขาที่เคยถูกแยกออกจากหากจากวิทยาศาสตร์กลับรับรอง วิธีการดังกล่าวอย่างชัดเจน ทั้งนี้ก็อาจเพราะต้องการความเป็นศาสตร์ของวิชาและประจักษ์พยานก็พบได้ในสาขา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา เป็นอาทิ จนในที่สุดสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์เกือบทุกสาขาจึงมักใช้เทคนิคทางวิทยาศาสตร์โดยเฉพาะเทคนิคเชิงปริมาณ โดยเน้นเทคนิควิธีทางสถิติและการสร้างตัวแบบเป็นสำคัญ (ไชยันต์ เจริญสินโอฬาร, 2540)

อย่างไรก็ดีสำหรับศาสตร์ในลักษณะสังคมศาสตร์ย่อมไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีเรื่องของ “คุณค่า” ได้ดังนั้นก็ยิ่งพยายามขจัดเรื่องคุณค่าออกไปให้เป็นดังเช่นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างทางวิชาการมากขึ้นเท่านั้น ดังที่ Max Weber ได้กล่าวไว้ว่าไม่มีการวิเคราะห์แบบวิทยาศาสตร์ที่เป็นปรนัยอย่างสมบูรณ์ใด ๆ ในการศึกษาวัฒนธรรมหรือปรากฏการณ์สังคมที่เป็นอิสระจากแก่งัดค้านเดิยและเฉพาะเจาะจงตามที่ต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับการเลือกสรรวิเคราะห์และจัดรวบรวมเพื่อวัตถุประสงค์สำหรับการอธิบายอย่างชัดเจน (วุฒิสักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์, 2531, อ้างอิงใน ชาตรี เพ็ญศรี, 2543) ดังนั้นความจริงที่กล่าวว่าการค้นพบจึงอาจไม่มีอยู่จริง แต่ในความเป็นจริงอาจจะขึ้นอยู่กับ “อะไรบางอย่าง” ที่ไม่ใช่ตัวมนุษย์เอง (มีเดียนั้นก็จะกลับกลายไปสู่ยุคไซไฟส์เรื่องอำนาจ) และความจริงก็อาจไม่ใช่สิ่งที่รอให้ค้นพบ “แบบ” ของสิ่งนั้น (ดังความคิด

ของไชเคเรคิส เฟลโด และอริสโตเติล) หรือก็ย่อมไม่ไ้มาจากศาสนา (ในแบบของเซ็นต้ออกุสติน และเซ็นต้อไคโนส) และแน่นอนย่อมไม่ไ้มาจากความรู้จากวิทยาศาสตร์เป็นผู้ตัดสินทั้งหมด หรือความจริงอาจเกิดจากหรือรู้ไ้จากสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่างหากจากนี้ หรือเป็นผลรวมของความรู้ที่มีมาแต่อย่างไ้ก็ตามความคิดอันนี้ไ้เป็นตัวจุดประกายความคิดของมนุษย์ว่า “จริงหรือความรู้ที่เรารู้หรือความจริงที่เราเชื่อว่าเป็นความจริงในยุคสมัยแห่งเราอันมีรากฐานมาจากเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์จะเป็นจุดสิ้นสุดของความจริงทั้งมวลในโลก และไม่จำเป็นต้องสืบค้นถึงความจริงกันอีกต่อไป”

ประเด็นที่สองคือการเปลี่ยนแปลงในกระแสดความคิดทางด้านสังคมศาสตร์ในสังคมตะวันตกที่เรียกว่า “The Linguistic Turn” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดการหันมาให้ความสนใจกับอิทธิพลของภาษาที่มีต่อวิถีคิด ระบบคิดอย่างจริงจังเป็นครั้งแรกและก่อให้เกิดแนวคิดที่เรียกว่าโครงสร้างนิยม (จันทน์ เจริญศรี, 2543) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ทางภาษารูปแบบใหม่จากวิถีคิดเดิมคือการวิเคราะห์ตัวประธาน กรรม และกริยาในแต่ละประโยค ทั้งนี้ Ferdinand de Saussure (1915, อ้างอิงในกาญจนา แก้วเทพ, 2530) ได้มีข้อเสนอให้วิเคราะห์ภาษาประกอบด้วย (1) ให้มีการพิจารณาหน่วยของภาษาว่าประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย และภายในนั้นจะมี สัมพันธภาพภายใน คือความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อย ๆ ด้วยกันและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยกับหน่วยที่ถือว่าเป็นส่วนทั้งหมด และในการวิเคราะห์สัมพันธภาพภายในจะยึดหลักการว่า “ส่วนรวมทั้งหมดคนนั้นมิไ้มีค่าเท่ากับผลรวมของส่วนย่อยทั้งหมดเท่านั้น” (2) ลำดับที่ของแต่ละส่วนมีความสำคัญมากในการเปลี่ยนความหมายของส่วนทั้งหมดซึ่งจะขึ้นอยู่กับภาษาที่แต่ละสังคมกำหนดไว้ (3) วิธีการนำเอาแต่ละส่วนวาง ณ ที่ไหนและก่อให้เกิดความหมายอย่างไร จะเรียกว่ารหัส ซึ่งมี 2 ขั้นตอนคือตอนใส่รหัสและตอนถอดรหัส (4) ให้สนใจเรื่องความหมาย (5) สำหรับการตีความความหมายหรือเรียกว่าการวิเคราะห์สัญลักษณ์จะมีองค์ประกอบ 2 ส่วนที่สัมพันธ์กันคือ ต้องเข้าใจเรื่องตัวหมาย (signifier) หรือ เครื่องหมายที่เราสร้างขึ้นมา เช่นตัวอักษรที่เขียนคำว่า “ม้า” และตัวหมายถึง (signified) อันอาจหมายถึงตัวม้าจริง ๆ หรือความคิดที่มีต่อม้าโดยจะรวมเรียกว่าการสร้างความหมายที่มีศาสตร์ที่ใช้ศึกษาเรื่องรวนี้โดยเฉพาะ เรียกว่า “สัญลักษณ์วิทยา” (Semiology หรือ Semiotic = Science of sign) และ (6) การจำแนกภาษาเป็น 2 ส่วนคือ language โดยจะพิจารณาภาษาในลักษณะของส่วนรวม อีกส่วนหนึ่งคือ parole ซึ่งเป็นลักษณะส่วนตัวของแต่ละบุคคลในการนำภาษาไปใช้ โดยสรุปจะพบได้ว่า ทศนะเกี่ยวกับภาษาได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือภาษามีใช้ภาพแสดงตัวแทนความคิดหรือโลกวัตถุ แต่ภาษาคืออำนาจในการจัดระเบียบระเบียบ การจัดประเภทแยกแยะและการแบ่งแยกชนิดหนึ่งอำนาจของภาษาอยู่ที่ว่าผลิตสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้กับการรับรู้ของเรา ถ้าไม่มีภาษา เราก็ไม่อาจรับรู้โลกรอบตัวไ้ (ไชรัตน์ เจริญสิทธิหรือหาร , 2545) นอกจากนี้ ฌูรพงส์ จิตรพิรัตน์ (2544) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การวิเคราะห์ด้านโครงสร้างของภาษา เน้นไปที่การค้นหาโครงสร้างสากลที่อยู่ข้างไ้ ซึ่งเป็นการจัดระเบียบให้กับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมด้วยเห็นว่าความหมายไม่ได้ถูกสร้าง

โดยความตั้งใจที่โปร่งใสขององค์ประธานหากถูกสร้างขึ้นจากภาษา การค้นหาโครงสร้างของ ความสัมพันธ์จึงเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การอธิบายและทำความเข้าใจกับทุกสิ่งทุกอย่างได้

นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวยังได้นำไปใช้ในทางปฏิบัติ และเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย มากขึ้น หรือมีการขยายตัวจากสาขาภาษาศาสตร์ไปสู่สาขาอื่นโดยเฉพาะสาขามานุษยวิทยา ซึ่งดู เหมือนว่าผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้พัฒนาโครงสร้างนิยมมาใช้อย่างเป็นระบบและได้รับการ ขอมรับมากที่สุดคือ Claude Levi – Strauss (กาญจนา แก้วเทพ, อ้างแล้ว : 3-4 ; ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร , เพิ่งอ้าง : 43-88 ; สุเทพ สุนทรเกตุ, 2540) ซึ่งใช้วิธีดังกล่าวเพื่อคัดค้านแนวคิดกระแส หลักสามกระแสที่มีอิทธิพลครอบงำวงการมานุษยวิทยาในขณะนั้นกระแสแรกคือ ทฤษฎี วิวัฒนาการ ซึ่งมองขั้นตอนความเจริญก้าวหน้าของทุกสิ่งทุกอย่างแบบขั้นบันได ซึ่งคือการคัดค้าน ทศนะการมองวิวัฒนาการแบบเส้นตรง แต่กลับถือว่าทุกอย่างย่อมเป็นต่างเป็นส่วนย่อย ๆ ของส่วน ทั้งหมด เช่นมิใช่การมองว่าจากการที่มนุษย์นับถือผีเป็นขั้นตอนที่หนึ่งจากนั้นก็เชื่อถือศาสนา จากนั้นก็เป็นความเชื่อถือแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งปรากฏการณ์ที่แท้จริงมิใช่เป็นเช่นนั้น เช่น การนับ ถือผีก็ยังคงอยู่และเป็นส่วนย่อยของสังคมทั้งหมดเป็นต้น ในอีกด้านหนึ่งคือการคัดค้านวิธีการ แบบประจักษ์นิยม ซึ่งศึกษาวัฒนธรรมด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่สังเกตได้ จำต้องได้ใช้สัมผัสทั้งห้า เก็บรวบรวมมาได้ แต่แท้จริง การศึกษาวัฒนธรรมควรจะเจาะลึกจากสิ่งที่สังเกตไม่ได้จำต้อง ไม่ได้หากหาคำตรงอยู่จริง โดยเขาเสนอข้อถกเถียงที่น่าสนใจว่าสรรพสิ่งต่าง ๆ คำตรงอยู่ต่างต้องมี โครงสร้างชุดหนึ่งกำกับหรือกำหนดให้เป็นอยู่อย่างที่เป็นอยู่มีฉะนั้นก็ไม้อางคำตรงอยู่อย่างที่เป็นอยู่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ความหมายของการกระทำของปรากฏการณ์ของเหตุการณ์ต่างๆ จึงมิใช่คำตรงอยู่ที่ตัว สิ่งเหล่านี้ แต่อยู่ที่ “โครงสร้าง” ที่เป็นตัวกำหนดหรือกำกับความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้กับสิ่งอื่น ๆ ภายใต้ระบบเดียวกันมากกว่า ในนัยนี้ถ้ามองให้ลึกลงไปสำนักโครงสร้างนิยมจึงมักถูก วิพากษ์วิจารณ์ว่าแม้จะพยายามสลายปึกแผ่นบุคคลในฐานะองค์ประธานแต่กลับไปสร้างประธาน องค์ใหม่ขึ้นมาเรียกว่า “โครงสร้าง” อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักคิดหลัง โครงสร้างนิยม(Post structuralism) โดยเห็นว่าการค้นหาความแน่นอน ระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่เป็นสากลของภาษานั้นเป็นไปได้เนื่องจากภาษานั้นมีความหมายที่เลื่อนไหลอิสระจากตัว หมายถึงสู่อีกตัวหมายหนึ่งอย่างไร้ขอบเขตโดยที่อาจไม่ผูกติดกับความหมายเดิมก็ได้เมื่อถูก นำไปใช้ในสังคมที่แตกต่าง หรือที่ Catherine Belsey (2002, แปลโดยอภิญา เพ็ญพุด, 2544) กล่าวไว้ว่าข้อค้นพบยิ่งใหญ่ของโครงสร้างนิยมกลายเป็นเรื่อง ไร้ความหมายไปในพริบตา หาก เมื่อคุณค้นพบโครงสร้างที่เป็นตัวกำหนดหนึ่งเดียว และนักคิดคนสำคัญในช่วงเปลี่ยนผ่านกงหนี ไม่นั่น Derrida ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแนวคิดของ Struss (ซึ่งย่อมรวมถึงแนวคิดของ Saussure ด้วย) มี ลักษณะสากลอยู่เหนือกาลเวลา และสถานที่แต่ยังคงอัดแน่นและติดตรึงกับศูนย์กลาง ยังคงดกขำ กับสิ่งที่คำตรงอยู่ปรากฏอยู่คำตรงอยู่ที่มีอยู่ ทั้งๆที่ยังมีสิ่งที่ไม่ปรากฏให้เห็น ไม่แตกต่างไปจาก ช่องว่างระหว่างคำในภาษาหรือที่ว่างในหน้ากระดาษต่างก็ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์แบบหนึ่ง ซึ่งทำให้

เห็นว่าโดยแท้แล้วแนวคิดแบบโครงสร้างนิยมเชื่อว่าความคิดต่าง ๆ ของคนเราเกิดขึ้นมาก่อนแล้ว จึงค่อยแสดงออกมาด้วยคำพูดจากนั้นจึงถูกจารึกไว้เป็นตัวเขียน (และมีลักษณะเป็น “โครงสร้าง” ในท้ายที่สุด – ผู้วิจัย) การบีบความคิดเป็นศูนย์กลางให้ความสำคัญที่สุดแก่ความหมาย เชื่อว่าความหมายสัญลักษณ์อยู่ภายในขอบเขตของจิตสำนักคิดเชิงเคมีบริสุทธิจากนั้นจึงแสวงหารูปแบบแสดงตนออกมาเป็นภาษา แต่โดยแท้ทุกสิ่งล้วนเป็นสัญลักษณ์

สัตววิทยาหรือสัตวศาสตร์ซึ่งคือการศึกษาถึงกระบวนการสร้างความหมายที่ไม่รู้จบจึงมีความสำคัญอย่างมาก อย่างไรก็ตามนักสัตววิทยา ซึ่งมีนักทฤษฎีคนสำคัญคือ Roland Barthes จึงมีความแตกต่างไปจากนักภาษาศาสตร์ตรงที่มีได้สนใจศึกษาสัญลักษณ์ของภาษา แต่สนใจศึกษาสัญลักษณ์แบบอื่น ๆ ที่มีใช้สัญลักษณ์ของภาษานั้นหน่วยสื่อความหมายหรือสัญลักษณ์ของสัตววิทยาจึงมีความแตกต่างหลากหลายและมากมายไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า อาหาร เครื่องดื่ม ทั้งนี้ Barthes ถึงกับประกาศว่า “ทันทีที่มีสังคมเกิดขึ้น การใช้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ในสังคมในตัวเองก็ถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์ไป” ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนออิทธิพลของสัญลักษณ์ที่เราอาจมองไม่เห็นจากบทความของ Barthes เรื่องของเล่น (วรรณพิมล อังคศิริสรรพ, (แปล), 2547) ซึ่งจับใจผู้วิจัยมากกล่าวคือ Barthes ได้กล่าวถึง “ของเล่น” ว่าข่มสื่อความหมายเสมอ และความหมายที่สื่อก็คือ วิถีปฏิบัติของสังคมอันก่อปรด้วยมายาคติ (การสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติหรืออาจกล่าวให้ถึงที่สุดได้ว่าเป็นกระบวนการของการลงให้หลงอย่างหนึ่ง แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่า เป็นการโกหกหลอกลวงแบบปั่นน้ำเป็นตัวหรือการโฆษณาชวนเชื่อที่บิดเบือนข้อเท็จจริงมายาคตินั้นมิได้ปิดบังอำพรางสิ่งใดทั้งสิ้นทุกอย่างปรากฏต่อหน้าต่อตาเราอย่างเปิดเผยแต่เราต่างหากที่คุ้นเคยกับมันเสียจนไม่ทันสังเกตว่ามันเป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรมเรานั้นเองที่ “หลง” คิดไปว่าค่านิยมที่เรายึดถืออยู่นั้นเป็นธรรมชาติหรือเป็นไปตามสามัญสำนึก, นพพร ประชากุล , คำนวณเสนอทบทวนของวรรณพิมล อังคศิริสรรพ, เพิ่งอ้าง : 4) และเทคนิควิทยาแขนงต่าง ๆ ในโลกสมัยใหม่ของผู้ใหญ่ อาทิ การแพทย์ (เช่น ห้องผ่าตัดสำหรับตุ๊กตา) การคมนาคมขนส่ง (เช่นรถไฟ ปิมน้ำมัน) การที่ของเล่นต่าง ๆ จำลองแบบจากโลกของผู้ใหญ่อย่าง “เตียงตรงตามตัวอักษร” นั้นย่อมเป็นการฝึกเด็ก (ตั้งแต่เด็กยังไม่ทันรู้คิด) ว่าธรรมชาติได้สร้างสรรค์ให้มีทหาร พนักงานไปรษณีย์มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว

ประการที่สาม ชีระ นุชเปี่ยม (2546) กล่าวว่า postmodernism เป็นความเคลื่อนไหวทั้งทางความคิดและการแสดงออกในด้านต่าง ๆ จำนวนมากไม่ว่าจะเป็นศิลปะ ปรัชญา สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ กฎหมาย หรือแม้กระทั่งภูมิศาสตร์และวิทยาศาสตร์ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะกำหนดนิยามของ postmodernism อย่างครอบคลุมและรวบรัดชัดเจนและก็จะเป็นไปได้เช่นกันที่จะกล่าวถึง postmodernism ในแง่ที่เป็นความเคลื่อนไหวและการแสดงออกในด้านต่าง ๆ เหล่านั้นทั้งหมดในที่เดียวกัน ดังนั้นในที่นี้ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงเส้นทางทางความคิดเหล่านั้นเป็นบางส่วน (โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องวาทกรรม ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมาย

(modern) และหลังสมัยใหม่ (postmodern) ผู้จินตนาการและวิสัยทัศน์ใหม่ แนว postmodernism ในขณะที่ John McGowan (1991) สืบย้อนความคิด postmodernism ทั้งในแบบ poststructuralist neo-marxist และ neo-pragmatist กลับไปที่ประเพณีทางความคิดของ Kant Hegel Marx และ Nietzsche และนักวิชาการอีกคนหนึ่ง คือ David Lyon (1994) ก็เห็นว่าต้นแบบทางความคิด postmodernism มีปรากฏตั้งแต่ Marx เรื่อยลงมาถึง Nietzsche Georg Simmel และ Heidegger

ในที่นี้สำหรับการสืบค้นที่มาจากวิถีความคิดทางปรัชญาในแนวทางบุคคลยกกล่าวถึงการวิพากษ์ทางปรัชญาของ Nietzsche ซึ่งเป็นนักคิดอัครดิกาวินิยมสมัยใหม่และ postmodernism ในเวลาต่อมา ทำให้เขาได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นตำรับความคิดคนหนึ่งของทั้ง 2 กระแสโดยเฉพาะเป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญที่จะปรากฏใน postmodernism ต่อมา คือ การวิพากษ์ความเป็นตัวบุคคลและเหตุผลตลอดจนแนวคิดสมัยใหม่เกี่ยวกับความจริง การแทนความเป็นจริง ความเป็นภววิสัย และการมีมุมมองเฉพาะในทางความคิด และประกอบกับการตั้งข้อสงสัยในคุณค่าของวิทยาศาสตร์ที่มีต่อชีวิต โดยเห็นว่า “เจตนารมณ์ในการแสวงหาความจริง (will to truth) และการยึดมั่นอย่างเกรงครัดต่อความเป็นภววิสัยของวิทยาศาสตร์ เป็นเพียงข้ออ้างของ “เจตนารมณ์ในการแสวงหาอำนาจ” (will to power) ดังนั้น Nietzsche จึงอาจได้ชื่อว่าเป็น “postmodernism” ก่อนที่จะมีคำนี้ใช้เสียด้วยซ้ำ

นอกจากนี้ต้นตออีกแหล่งหนึ่งคือแนวคิดแบบ structuralism (และ post structuralism) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากรากฐานความคิดแล้วแนวคิดดังกล่าวซึ่งมีรากฐานในฝรั่งเศส ในช่วงทศวรรษที่ 1960 ได้มาหลอมรวมกับ postmodernism ในอเมริกาในอีก 2 ทศวรรษต่อมา และทำให้มีการใช้คำ postmodernism และ post structuralism ในความหมายที่ทดแทนกัน ทั้งนี้สำหรับการแพร่ขยายความคิดของ structuralism สู่อเมริกานักวิชาการบางท่าน เช่น ยูดิต นูญสนิท (2546) กล่าวว่าเกิดจากการสูญเสียหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งสั่นคลอนความเชื่อถือศรัทธาของมนุษย์ ความเชื่อถือและยึดถือที่เลือนลือน้อยอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นศาสนา วัฒนธรรมประเพณีก็ยิ่งลดต่ำลง จนเป็นการปฏิเสธทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัว ความเชื่อมั่นในหลักของเหตุผลและวิทยาศาสตร์ที่มีอยู่หมดสิ้นไป postmodernism เป็นแนวคิดที่เน้นท่าทีทางความคิดบรรยายภาศภูมิปัญญา โดยมีหลักคิดที่ไม่เห็นสอดคล้องกับความคิดความเชื่อในยุค modern ซึ่งให้ความสำคัญกับการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ และเชื่อว่าเป็นสิ่งที่นำไปสู่ปัญญา โดยใช้เหตุผลเป็นตัวนำและเชื่อว่าจะนำไปสู่ความจริงแท้ได้

ทั้งนี้จากคำกล่าวของJurgen Habermas (1981, อ้างอิงในธนพนธ์ คังวิเศษ, 2544) ในการอธิบาย ซึ่งเขาได้กล่าวว่า ความหมายของคำว่า modern มาจากภาษาละตินว่า modernus ซึ่งปรากฏครั้งแรกในปลายศตวรรษที่ 5 ในครั้งนั้นคำว่า modern ใช้แยกช่วงเวลาอดีตและปัจจุบันออกจากกันและต่อมาคำๆ นี้ก็ถูกใช้เพื่อสื่อถึงการเข้าสู่ยุคใหม่ หรือเพื่อแบ่งเวลาว่าอย่างไรหนือของเก่าหรือของใหม่ อย่างไรก็ตามสาระของการเข้าสู่ยุคใหม่ ที่มีสาระเด่นชัดน่าจะเป็นในช่วงเวลาของการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 19 เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 คุณค่าแบบ modern ถูกมองในลักษณะเป็นสิ่งที่ผ่านเลยมา และถ้าสิ่งนี้สามารถดำรงอยู่และพบเห็นได้ในปัจจุบันก็จะถูกอธิบายว่าเป็นของดีแบบ classic ดังนั้นความคิดที่แบ่งแยกว่าอะไรคือสิ่งใหม่หรือสิ่งเก่าจึงไม่ใช่ความคิดที่เฉพาะเจาะจง ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง หากแต่สามารถปรากฏอยู่ในช่วงเวลาใดก็ได้ในประวัติศาสตร์จากสายธารทางความคิดการก่อตัวของแนวคิด postmodernism ข้างต้นทำให้ความหมายของคำดังกล่าวถูกตีความออกเป็นหลากหลายความหมาย ทั้งนี้ขอยกตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดนี้มากขึ้น ซึ่งเป็นบทสัมภาษณ์ของสุทธกัญญ์ ภัทรกุลวณิช และนพพร ประชากุล (2544) มาอธิบายความหมายของแนวคิดหลังสมัยใหม่ หรือที่รู้จักกันดีในนามของโพสต์โมเดิร์น (postmodern) ซึ่งอธิบายว่าคำๆ นี้ว่ามีอย่างน้อย 3 ความหมาย คือ ใช้พูดถึงสภาพสังคม ใช้พูดถึงแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะวรรณกรรมแนวหนึ่ง และความหมายสุดท้ายคือการให้ความหมายที่ใช้อย่างล้าลองเพื่อเรียกชื่อแนวคิดทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แนวหนึ่งซึ่งถ้าจะเรียกอย่างโครงสร้างก็คือ แนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (post structuralism - ซึ่งความหมายสุดท้ายนี้เองที่น่าจะเกี่ยวข้องกับวาทกรรมมากเพราะเป็นแนวคิดทางวิชาการที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่มักจะเสนอมุมมองใหม่ ๆ ที่เกิดจากการตั้งคำถามต่อทฤษฎีและองค์ความรู้ทั้งหลายที่เชื่อถือกันมาตั้งแต่ยุคแห่งความรู้แจ้งและยังคงมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน) หรือกล่าวอย่างสั้น ๆ โพสต์โมเดิร์นคือ สภาพสังคม สกulptทางศิลปะและแนววิชาการ

ทั้งนี้เมื่อสืบค้นคำดังกล่าวก็จะพบว่าค่อนข้างตรงกันทั้งในงานของนักวิชาการต่างประเทศและของนักวิชาการไทย ในที่นี้จึงขอยกตัวอย่างงานของสมโภชน์ ศรีวัชรณ (2546) กล่าวว่าลัทธิหลังสมัยใหม่ (postmodernism) เป็นกลุ่มความคิดความเชื่อที่ปรากฏขึ้นในวงการศิลปวรรณคดี สังคมวิทยาและเทคโนโลยี ในช่วงระยะเวลาประมาณเกือบครึ่งศตวรรษ กลุ่มนักคิดนักวิชาการตะวันตกระบุว่าเป็นยุคหลังสมัยใหม่ (post modernity) เป็นสังคมแบบหลังสมัยใหม่ (post modernization) นอกจากนี้ขอยกตัวอย่างงานของจันทน์ เจริญศรี (2545) ได้ใช้บทความเรื่อง “In Pursuit of the Postmodern : An Introduction” ของไมค์ ฟิทเทอร์สโตน (Featherstone, 1988) เป็นแกน ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “หลังสมัยใหม่” ว่ามีความเกี่ยวข้องกับคำอย่างน้อย 3

คำ คือ (1) ยุคหลังสมัยใหม่ (post modernity) ซึ่งมี 2 ความหมายย่อย คือ หมายถึงยุคทางประวัติศาสตร์ และหมายถึงประสบการณ์ต่อยุคของสมัยใหม่ ที่เน้นเรื่องความรู้สึกรู้สึกต่อความเป็นจริงว่าเป็นเพียงภาพลักษณ์ และมีความรู้สึกรู้สึกต่อเวลาว่ามีลักษณะแยกแตกทำให้เวลาปัจจุบันเป็นช่วงเวลาที่ดำเนินไปอย่างไม่รู้ที่สิ้นสุด ทั้งนี้ Jacques Lacan เสนอไว้ว่า เป็น “อารมณ์ร่วมของยุคสมัย” ที่เกิดจากคนไร้ความสามารถที่จะเชื่อมโยงรูปสัญลักษณ์เข้ากับความหมายสัญลักษณ์ (2) กระบวนการกลายเป็นแบบหลังสมัยใหม่ (post modernization) ซึ่งอาจมองได้ว่าศัพท์คำนี้คือคำที่อยู่ตรงกลางระหว่างความเป็นยุคหลังสมัยใหม่ (post modernity) และแบบหลังสมัยใหม่นิยม (post modernism) ซึ่งอาจสรุปลักษณะของกระบวนการดังกล่าวได้จากผลงานของ Jean Baudrillard ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่ามันประกอบไปด้วย การพัฒนาในการผลิตสินค้าสารสนเทศ อันนำไปสู่ความกดดันของวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จนเป็นไปไม่ได้ที่เราจะกล่าวถึงมโนทัศน์อย่างขนานหรือบรรทัดฐานอีกต่อไป จนเขาเรียกว่าเป็น “จุดจบของสังคม” (3) หลังสมัยใหม่นิยม (postmodernism) ซึ่งมี 3 ความหมายย่อย คือ หมายถึงรูปแบบและลีลาทางศิลปะ (อันมีลักษณะ 5 ประเภทคือ พยายามที่จะลบล้างเส้นแบ่งระหว่างศิลปะกับชีวิตประจำวัน, ยกเลิกการแบ่งลำดับชั้นระหว่างศิลปะชั้นสูงกับศิลปะชาวบ้าน, เน้นรูปแบบและลีลาที่หลากหลาย, มีลักษณะเชิงละเล่นล้อเลียนแบบไม่วิพากษ์และ เลิกเชิดชูศิลปิน) หมายถึงความซับซ้อนทางวัฒนธรรม (Bell, 1976 กล่าวว่าหลังสมัยใหม่นิยมไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่แต่หมายถึงวัฒนธรรมแบบสุดขั้วของยุคสมัยใหม่ แต่ได้นิยามสมัยใหม่นิยมว่าหมายถึงวัฒนธรรมที่ต้องการต่อต้านค่านิยมของกระฎุมพีและจริยธรรมแบบพิวริตัน (ศาสนาคริสต์ลัทธิหนึ่งนิกายโปรเตสแตนต์ ที่เห็นว่าการใช้ชีวิตเพื่อหาความสุขสำราญเป็นบาปผู้ถือลัทธิดังกล่าวต้องพยายามทำงานหนัก เสียสละ และดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกค้อง แต่นักคิดแนวหลังสมัยใหม่มองว่า การใช้ชีวิตแบบดังกล่าวคือการปฏิเสธตัวเอง) โดยเสนอค่านิยมแบบสุญนิยมของการบริโภคแบบมวลชนเข้ามาแทนที่ ซึ่งในแง่นี้จะก่อให้เกิดลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากไม่มีคนชั้นกลาง หรือ กระฎุมพีซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมกระแสหลัก แต่เต็มไปด้วยมวลชนที่หลากหลาย ซึ่งต่างก็ยึดถือวัฒนธรรมของตนเอง, และหมายถึงลายแทงของความเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางวัฒนธรรมและการขยายความสำคัญของวัฒนธรรมในสังคมตะวันตกปัจจุบัน (อาจแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในปริณิชาลของศิลปะและวิชาการในที่นี้คำว่าหลังสมัยใหม่นิยมหมายถึงความเปลี่ยนแปลงในแนวคิดต่อทฤษฎีมีการทำลายการแบ่งเป็นสาขาย่อยทั้งในทางศิลปะและวิชาการ, หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเปลี่ยนแปลงในทางศิลปะวิชาการกับปริณิชาลทางวัฒนธรรมที่กว้างกว่า, และหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในปฏิบัติการของชีวิตประจำวันและประสบการณ์ของคนต่างกลุ่ม ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการที่กล่าวมา 2 ข้อข้างต้น)

ดังนั้นจากที่มาจนสืบค้นถึงการให้ความหมายของแนวคิดดังกล่าว พุดพจน์ ค้วงวิเศษ (อ้างแล้ว :) ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ทางความคิดหลังยุค modern (หรือ postmodern นั่นเอง) ไว้ถึงสิบประการในที่นี้ขอยกตัวอย่างบางประการ ดังเช่น (1) เกิดการตั้งคำถามว่าภาษาที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคมวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือเพียงใด Jean Francois Lyotard ตั้งข้อสังเกตว่าคำอธิบายต่างๆ ที่เป็น narrative language กำลังสูญเสียพลังอำนาจจากผู้ผลิตคำอธิบายเหล่านั้น Lyotard เรียกคำอธิบายที่มีผลต่อสังคมวัฒนธรรมนั้นว่า meta narratives ภาษาและคำพูดที่ปรากฏในรูปของการพรรณนา การบรรยายการเล่าเรื่อง การบอกกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างคำและความหมายเพื่อจุดประสงค์บางอย่าง ช่วงเวลานั้นมนุษย์ได้ตั้งคำถามมากมายเกี่ยวกับความรู้ที่เคยเชื่อกันมาเพราะความรู้กำลังถูกเปลี่ยนให้เป็นเรื่องราวทางภาษาที่น่าระแวงสงสัย ฉะนั้นการดำรงอยู่ของสังคมจึงเป็นสิ่งที่เปราะบางภายใต้สภาวะไม่มั่นคงของการสร้างนิยามของภาษา (2) เกิดรูปแบบศิลปะแนว post-avant-garde สิ่งนี้ปรากฏขึ้นเพื่อวิพากษ์งานศิลปะแนว sensibility หรือแนวหลักความจริงขณะเดียวกันได้เกิดการตั้งคำถามว่าคุณค่าแบบ modernity ที่เชิดชูระบบเหตุผลได้หายไปแล้วหรือไม่ และจะเรียกเวลาที่กำลังมาถึงว่าเป็น post modernity ได้หรือไม่เนื่องจากความหมายของคำว่า modernity มีรากเหง้ามาจากการสร้างในศิลปะในยุโรป (3) Huyssen (1984) กล่าวว่าลักษณะความตึงเครียดระหว่างสาระแบบดั้งเดิม (โดยเฉพาะสิ่งที่คิดที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต) กับสาระแบบสิ่งที่มาใหม่ (เช่นเทคโนโลยี) เป็นบรรยากาศของ postmodern sensibility (ความรู้สึกและสภาวะแบบ postmodern ถูกตีความว่าเป็นสภาพวิกฤตอย่างใหม่ของวัฒนธรรม modern หลังจากความคิดฝันที่จะพบสิ่งที่ดีกว่าในชีวิตไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้) (4) เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของสิทธิสตรี โดยวิพากษ์วิจารณ์สังคมถึงบทบาทของผู้หญิง พร้อมกับการตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ และบทบาททางเพศ (5) เกิดสำนักใหม่เกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ซึ่งมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับเทคโนโลยีในยุค modernism (6) เกิดลักษณะระบบสังคมโลก หรือ world system ที่มีการเชื่อมต่อกันภายใต้ภาวะโลกาภิวัตน์ แต่ก็นำไปสู่ภาวะวิกฤตแห่งอัตลักษณ์ (หรือความพยายามของมนุษย์ที่จะค้นหาพรหมแดนใหม่ ซึ่งเคยเป็นสิ่งที่อยู่ชายขอบหรือข้ามพ้นออกไป ซึ่งในช่วง modernism สิ่งนี้ถูกมองว่าล้าหลังหรือไม่เจริญ การค้นหาพรหมแดนใหม่นี้มีนัยของการค้นหา “รากเหง้า” ที่เป็นบ่อเกิดของคุณค่าบางอย่าง) โดยมีการตั้งคำถามถึงคุณค่าอัตลักษณ์ที่สร้างมาจากรัฐในความหมายของพลเมืองของประเทศ (citizenship) ขณะเดียวกันก็เกิดการแสวงหารากเหง้าของตนจากสิ่งที่เรียกว่าชาติพันธุ์หรือเผ่าพันธุ์ (ethnicity and race) ดังจะพบปรากฏการณ์ของการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการปกครองตัวเองในหลายประเทศ (7) เกิดลักษณะสังคมบริโภคนิยมได้สร้างความหมายของสินค้าให้เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องหมาย Baudrillard (1970) เรียกสิ่งนี้ว่า commodity sign สินค้าที่ผลิตออกมาขายเปรียบเสมือนวัตถุที่ถูกสร้างด้วยความหมาย โดยผ่านการโฆษณาด้วยสื่อต่างๆ สินค้าเหล่านั้นจึงมีความหมายเป็น sign มิใช่เป็นวัตถุแบบสสารที่ซื้อเพื่อกินอยู่ใช้สอย แต่กระทำผ่านระบบ

ความหมายและภาพลักษณ์ เป็นต้น และแม้จะมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ มากมายแต่ปรากฏการณ์หนึ่งที่ถือว่าทำให้แนวคิดดังกล่าวมีความโดดเด่นคือการท้าทาย “ระบบคิด” ซึ่งก็คือประเด็นที่ถูกทำให้เกิดแนวคิดวาทกรรมนั่นเอง

2.3 ว่าด้วยความหมายของวาทกรรม

จากเหตุผลอย่างน้อย 3 ประการที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจึงสามารถอนุมานในเบื้องต้นว่าวาทกรรมย่อมน่าจะหมายถึงบางสิ่งบางอย่างหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้ความจริงเกี่ยวกับมนุษย์แต่เป็นความเกี่ยวข้องในเชิงหักล้างหรืออย่างน้อยก็เป็นความพยายามปฏิเสธความคิดที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นความจริงเสมอมา อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้วิจัยปรากฏการณ์ดังกล่าวย่อมไม่ใช่สิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์แต่อย่างใดเพราะการที่มนุษย์ไม่เชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยปกติแล้วด้วยซ้ำเพียงแต่แนวคิดวาทกรรมเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงการปฏิเสธสิ่งที่ทำให้เชื่อว่าเป็นความจริงทั้งที่อาจจะไม่จริงและที่สำคัญวาทกรรม เหมือนจะปฏิเสธว่าความจริงอาจจะไม่มีอยู่จริงก็เป็นได้ ซึ่งทำให้แนวคิดนี้ถือว่าเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ขึ้นมาเพราะแม้เราจะเคยปฏิเสธความจริงมากมาย แม้แต่ในชีวิตประจำวันดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่ก็คิดเสมอว่าย่อมมีความจริงรอคอยเราอยู่ แต่วาทกรรมหรือดีสคอร์ต (discourse) ถือว่าเป็นสิ่งใหม่และค่อนข้างสร้างแรงต้านสะเทือนอย่างสูง เพราะเป็นสิ่งที่พยายามทำลายความเชื่อและเป็นการเชื่อเกี่ยวกับความจริง นอกจากนั้นเมื่อสั่นสะเทือนแล้วก็ทำให้เชื่อว่าไม่มีความจริงสำหรับมนุษย์เสียด้วย อย่างไรก็ตามในเชิงวิชาการถือว่าเป็นคำที่ค่อนข้างใหม่ (ซึ่งน่าจะเหมาะสมกว่า) ทั้งนี้ที่กล่าวว่าค่อนข้างใหม่เพราะคำ ๆ นี้ น่าจะใหม่ในหมู่นักวิชาการสังคมศาสตร์ แต่เป็นคำที่ถูกพิจารณามาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วในหมู่นักภาษาศาสตร์แต่ถูกแปลเป็นภาษาไทยด้วยคำอื่น ๆ อีกหลายคำ เช่น ปริเฉท วจนะ วาทะ สัมพันธสาร ข้อความ เป็นต้นทั้งนี้อมรรชัย คหกิจโกศล (2546) ได้สืบค้นคำต่าง ๆ เหล่านั้นแล้วได้ยกตัวอย่างชี้ให้เห็นความเหมือนและแตกต่างของคำเหล่านั้น ดังเช่น

“Discourse analysis คือการวิเคราะห์ข้อมูลระดับที่สูงกว่าประโยค (ย่อหน้า)” (วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ , 2524)

“ปริเฉทเป็นรูปภาษาที่มีโครงสร้าง และจัดเป็นรูปโครงสร้างในระดับสูงที่สุดในบรรดาภาษาทั้งปวงที่ประกอบขึ้นเป็นกลไกของภาษา” (เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ , 2530)

“Discourse หมายถึงวจนะซึ่งเป็นการพูดระหว่างคนสองคนขึ้นไป เช่น การสนทนา บทละคร และวจนะที่เป็นการพูดของคนคนเดียว เช่นเล่าเรื่อง คำอธิบาย วจนะจะมีใจความอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีการเชื่อมโยงของข้อความซึ่งเป็นส่วนประกอบของวจนะ” (สมทรง บุรุษพัฒน์ , 2537)

ความหมายและภาพลักษณ์ เป็นต้น และแม้จะมีปรากฏการณ์ต่าง ๆ มากมายแต่ปรากฏการณ์หนึ่ง ที่ถือว่าทำให้แนวคิดดังกล่าวมีความโดดเด่นคือการท้าทาย “ระบบคิด” ซึ่งก็คือประเด็นที่ถูกทำให้ เกิดแนวความคิดทรากรมนั่นเอง

2.3 ว่าด้วยความหมายของวาทกรรม

จากเหตุผลอย่างน้อย 3 ประการที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจึงสามารถอนุมานในเบื้องต้นว่าวาทกรรมย่อมน่าจะหมายถึงบางสิ่งบางอย่างหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้ความจริงเกี่ยวกับมนุษย์แต่เป็นความเกี่ยวข้องในเชิงหักล้างหรืออย่างน้อยก็เป็นความพยายามปฏิเสธความคิดที่ถูกทำให้เชื่อว่าเป็นความจริงเสมอมา อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้วิจัยปรากฏการณ์ดังกล่าวย่อมไม่ใช่สิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์แต่อย่างใดเพราะการที่มนุษย์ไม่เชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดยปกติเสียด้วยซ้ำเพียงแต่แนวความคิดทรากรมเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงการปฏิเสธสิ่งที่ทำให้เชื่อว่าเป็นความจริงทั้งที่อาจจะไม่จริงและที่สำคัญวาทกรรม เหมือนจะปฏิเสธว่าความจริงอาจจะไม่มีอยู่จริงก็เป็นได้ ซึ่งทำให้แนวคิดนี้ถือว่าเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ขึ้นมาเพราะแม้เราจะเคยปฏิเสธความจริงมากมาย แม้แต่ในชีวิตประจำวันดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่ก็คิดเสมอว่าย่อมมีความจริงรอคอยเราอยู่ แต่วาทกรรมหรือดิสคอร์ท (discourse) ถือว่าเป็นสิ่งใหม่และค่อนข้างสร้างแรงสั่นสะเทือนอย่างสูง เพราะเป็นสิ่งที่พยายามทำลายความเชื่อและเป็นการเชื่อเกี่ยวกับความจริง นอกจากนั้นเมื่อสั่นสะเทือนแล้วก็ทำให้เชื่อว่ามีไม่มีความจริงสำหรับมนุษย์เสียด้วย อย่างไรก็ตามในเชิงวิชาการถือว่าเป็นคำที่ค่อนข้างใหม่ (ซึ่งน่าจะเหมาะสมกว่า) ทั้งนี้ที่กล่าวว่าค่อนข้างใหม่เพราะคำ ๆ นี้จะใหม่ในหมู่นักวิชาการสังคมศาสตร์ แต่เป็นคำที่ถูกพิจารณามาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วในหมู่นักภาษาศาสตร์แต่ถูกแปลเป็นภาษาไทยด้วยคำอื่น ๆ อีกหลายคำ เช่น ปริงเจต วจนะ วาทะ สัมพันธสาร ข้อความ เป็นต้นทั้งนี้อมรรชัย กทกิจโกศล (2546) ได้สืบค้นคำต่าง ๆ เหล่านั้นแล้วได้ยกตัวอย่างชี้ให้เห็นความเหมือนและแตกต่างของคำเหล่านั้น ดังเช่น

“Discourse analysis คือการวิเคราะห์ข้อมูลระดับที่สูงกว่าประโยค (ย่อหน้า)” (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ , 2524)

“ปริงเจตเป็นรูปภาษาที่มีโครงสร้าง และจัดเป็นรูปโครงสร้างในระดับสูงที่สุดในบรรดาภาษาทั้งปวงที่ประกอบขึ้นเป็นกลไกของภาษา” (เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ ,2530)

“Discourse หมายถึงวจนะซึ่งเป็นการพูดระหว่างคนสองคนขึ้นไป เช่น การสนทนา บทละคร และวจนะที่เป็นการพูดของคนคนเดียว เช่นเล่าเรื่อง คำอธิบาย วจนะจะมีใจความอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีการเชื่อมโยงของข้อความซึ่งเป็นส่วนประกอบของวจนะ” (สมทรง บุญพัฒน์ ,2537)

“สัมพันธสารหมายถึงข้อความทางภาษาที่มนุษย์ใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อาจแสดงในลักษณะสัมพันธสารจากการพูด (Spoken discourse) และสัมพันธสารจากการเขียน (Written discourse) ก็ได้” (พิณทิพย์ ทวยเจริญ , 2544)

“ระบบข้อความ (Discourse) หมายถึง หน่วยทางภาษาที่แสดงการใช้ภาษาจริง ๆ ที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารปรากฏต่อเนื่องกันในระดับที่สูงกว่าประโยคใด ๆ ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติเพื่อทำหน้าที่และสนองเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารทำหน้าที่เพื่อให้รายละเอียดข้อมูลแสดงอารมณ์หรือความรู้สึก ชี้แนะให้ปฏิบัติตาม หรือเพื่อแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง รูปภาษาที่ปรากฏมีความสัมพันธ์กันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง และมีเอกภาพทางความหมาย” (ชลธิชา บำรุงรักษ์ , 2545)

จากการนิยามความหมายของคำว่า discourse ทั้งหมดล้วนสัมพันธ์กับแนวการศึกษาที่เน้นการศึกษารูปของภาษา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า discourse เป็นการศึกษาภาษาที่ใหญ่กว่าประโยค ทั้งนี้เนื่องจากแต่เดิมการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์จะศึกษาหน่วยทางภาษาที่ใหญ่สุดเพียงแค่ประโยคเท่านั้น หน่วยภาษาที่สูงกว่าประโยคเช่น ข้อความนั้นนักภาษาศาสตร์ยังไม่ได้สนใจศึกษาค่อนักภาษาศาสตร์เห็นว่า การใช้ภาษาจริงของมนุษย์นั้นไม่ได้ใช้ประโยคเพียงประโยคเดียวในการสื่อสาร หากแต่ใช้ประโยค และหน่วยทางภาษาอื่นมากมายเรียงร้อยประกอบกันเป็นเรื่องในการสื่อสาร ดังนั้นหากจะศึกษาภาษาให้เห็นถึงการใช้งานจริงแล้วการศึกษาระดับข้อความจึงเป็นทางออกที่ดีที่จะทำให้เห็นถึงกลไกการเชื่อมโยงเนื้อความของรูปภาษาต่าง ๆ ที่ประกอบกันออกมาเป็นข้อความ การศึกษาระบบข้อความนี้จะเป็นการศึกษาที่ทำให้เห็นถึงระบบใหญ่ที่สุดของภาษาได้ นั่นหมายความว่าจะเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจระบบการใช้ภาษาได้นั่นเอง นอกเหนือไปจากความหมายที่เกี่ยวข้องกับภาษาหรือรูปภาษาโดยตรงแล้ว discourse ยังมีความหมายอื่นอีก ดังเช่น กฤษดาพรรณ หงสลดารมภ์ (2539) ได้กล่าวว่าในปัจจุบันคำว่าปริเฉทมีความหมายกว้างขึ้นปริเฉทไม่ได้หมายถึงศัพท์ที่เป็นผลจากการสนทนาหรือผลจากกิจกรรมทางภาษาแบบอื่นเท่านั้น แต่ยังหมายถึงกระบวนการทางสังคมที่ทำให้เกิดปริเฉทนั้น ๆ ปริเฉทในมุมมองใหม่จึงมิได้มีขอบเขตอยู่เพียงที่ตัวเนื้อหาข้อมูลแต่ได้ขยายขอบเขตกว้างขึ้นโดยรวมกระบวนการทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อปริเฉท และในทางกลับกันได้รับผลกระทบจากปริเฉทนั้น ๆ ปริเฉทในความหมายใหม่นี้ นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาไทยนิยมเรียกว่า วาทกรรม

คำว่า “วาทกรรม” เป็นศัพท์บัญญัติพจนานุกรมภาษาไทยในการศึกษาของ Michel Foucault แต่ก็ปรากฏว่านักวิชาการไทยได้ให้ความหมายของวาทกรรม (discourse) แตกต่างกันไปหลายท่าน ในตอนแรกการอธิบายใช้คำเดิมไม่มีการแปลความสู่ภาษาไทย คือ คีตคอร์ด (เรนศ วงศ์ยานนาวา , 2528) ต่อมาถูกแปลเป็นภาษาไทยว่า “วาทกรรม” โดยการนิยามของสมเกียรติ วันทะนะ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533) อย่างไรก็ตามก่อนที่จะอธิบายความหมายขงคำ ๆ นี้ ต้องขออธิบายว่าถึงแม้ คำว่า วาทกรรม จะถูกนำมาใช้มากเพียงใดแต่ถ้าพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วการให้

ความหมายของวาทกรรมก็ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมของผู้ตีความนั่นเอง หรือยังอธิบายความหมายของวาทกรรมว่าคืออะไรคำตอบที่ได้ก็มีสภาพเป็นวาทกรรมซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ตอบซึ่งย่อมถูกวาทกรรมใด ๆ ที่ทำให้อธิบายความหมายของวาทกรรมว่าเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น อย่างไรก็ตามถึงแม้ความหมายของวาทกรรมย่อมเป็นวาทกรรมอีกชนิดหนึ่ง แต่ถ้าจะให้กล่าวถึงคั่นตอบของคำๆนี้แล้วก็ขออธิบายถึงคั่นตอบของคำ ๆ นี้ในภาคภาษาอังกฤษเสียก่อนทั้งนี้ทรงพร สารพานิช (2539) ได้ยกตัวอย่างความหมายของคำดังกล่าวโดยการแปลจากภาษาต่างประเทศโดยนักวิชาการคนสำคัญ 2 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยนำมาอ้างอิงไว้ ณ ที่นี้ คนแรกคือ Roland Barthes ที่ให้ความหมายของ discourse ซึ่งปรากฏในงานเขียนเรื่อง A Lovers Discourse เขาอธิบายว่า คำ discourse มาจากคำว่า "Discourse" ซึ่งเดิมหมายถึงการวิ่งไปที่นั่นที่นี่ การมาและไป วิธีการที่ใช้ และโครงกับแผน ในแง่นี้ "รูรักจึงไม่อาจยังมีให้จิตใจวิ่งวนได้ ต้องใช้วิธีใหม่ๆ และวางโครงการเล่นงานตนเอง discourse ของเขาคำรงอยู่เพียงในการพลุ่งขึ้นปรากฏตนของภาษา ซึ่งเกิดขึ้นในปริบทที่คู่เล็กน้อย และเป็นเรื่องของโอกาส"

Habermas เป็นนักวิชาการผู้หนึ่งที่ได้กล่าวถึง discourse ซึ่งอธิบายว่า discourse เป็นการกระทำที่คนมุ่งจะแสดงให้เห็นฐานของการพูดจา ชนิดที่แบ่งความรู้ต่อผู้อื่น ในกรณีที่มีความเห็นหรือปทัสถาน (norms) บางอย่างที่ยังเป็นปัญหาอยู่ discourse ก็จะมาทำหน้าที่เป็นเหตุผลรองรับความเห็นหรือปทัสถานนั้น "และเพราะความจริง (truth) นั้นแตกต่างจากความแน่นอน (certainty) สามัญตรงที่ความจริงอ้างความเป็นที่สุด discourse จึงเป็นเงื่อนไขของสิ่งที่ไม่มีความแน่นอน"

อย่างไรก็ดีสำหรับในภาคภาษาไทยแล้วคำว่า discourse หลังจากที่ได้ถูกแปลว่าวาทกรรมดูเหมือนว่านักวิชาการ 4 ท่าน จะถูกอ้างอิง (หรือน่าจะเรียกว่า ถูกผลิตซ้ำ) การให้ความหมายของคำดังกล่าว ในที่นี้จึงขออ้างคำกล่าวของนักวิชาการเหล่านั้นไว้ ณ ที่นี้ก่อนที่จะอภิปรายความหมายของคำดังกล่าวต่อไป

ธเนศ วงศ์ยานนาวา ได้อธิบายวาทกรรมว่า "ภายใต้ระเบียบวิธีการจัดการที่เกี่ยวกับความจริงนี้มีกลไกที่จะทำให้สามารถแยกแยะได้ว่าประโยคความรู้ใดถูกประโยคความรู้ใดผลิต ลักษณะของกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ผลิตประโยคความรู้ชุดหนึ่งที่จัดกลุ่มผลิตกลุ่มถูกไว้ได้นั้นเรียกว่า "คิสคอร์ต" (discourse) คุณลักษณะที่มีเอกภาพของคิสคอร์ตนี้มีได้ขึ้นอยู่กับความหมายหรือความตั้งใจของผู้ใช้ภาษาแต่ประการใด แต่ขึ้นอยู่กับระบบตรรกะภายในคิสคอร์ตนั่นเอง" (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2532)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ อธิบายวาทกรรมตามทัศนะของฟูโกต์โดยโยงเข้ากับเรื่องของอำนาจ นิธิมองว่าสังคมจำเป็นต้องอธิบายโครงสร้างการจัดสรรอำนาจ เกียรติยศ และโภคทรัพย์อย่างที่เป็นอยู่แต่ "คำอธิบาย" นั้นมิได้ปรากฏเป็นคำตอบสำเร็จรูป เพราะ "คำอธิบายของสังคมเป็น" "วาทกรรม" (discourse) คือ การโยงใยข้อเท็จจริงที่สลับซับซ้อนที่สุดเป็นข้อเท็จจริงทุกด้านที่

สังคมนั้นรู้ไม่ว่าจะเป็นการแพทย์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ภาษา วรรณคดี ฯลฯ เป็นองค์ความรู้ของสังคม วาทกรรมจึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเหมือนองค์ความรู้ก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นคนทุกคนตกอยู่ใต้อำนาจของวาทกรรมหนึ่ง ๆ ทั้งสิ้น เพราะโลกภายนอกมันสัมพันธ์กันอย่างนี้ เราจึงควรมีสถานะอย่างนี้” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2532)

ธงชัย วินิจจะกุล อธิบายว่า “discourse มีได้หมายถึงเพียงแค่การแสดงออกหรือสื่อความกันไปมาตามปกติเท่านั้น แต่ discourse ยังรวมถึงเครือข่ายของกฎเกณฑ์ ค่านิยม ความรับรู้ ความเข้าใจรวม มาตรฐานความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ที่เกิดจากการแสดงออกและการสื่อความกัน ไม่ว่าจะเป็นระบบความคิดหรืออุดมการณ์แนบชิดอยู่เบื้องหลังหรือไม่ก็ตาม เครือข่ายดังกล่าวไม่จำเป็นต้องสอดคล้องต้องกันเป็นระบบหรือมีตรรกะที่เป็นระเบียบหรือมีรากเหง้าจากระบบความเชื่อหรืออุดมการณ์ชุดเดียวกัน เครือข่ายดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีแหล่งกำเนิดจากนักคิดหรือสกุลความคิดใดโดยเฉพาะ แต่มาจากการแสดงออกและการสื่อความของคนจำนวนมากจนไม่รู้ที่มาที่แน่ชัดจนกระทั่งไม่มีใครสามารถอ้างความเป็นเจ้าของหรือผู้กำหนด discourse ได้” (ธงชัย วินิจจะกุล, 2534)

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร อธิบายว่าวาทกรรมคือระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (discursive practices) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2540)

2.4 วาทกรรมของฟูโกต์

จากการให้ความหมายของวาทกรรมจากนักวิชาการท่านต่าง ๆ ดังที่กล่าวข้างต้นในทัศนะของผู้วิจัยดูเหมือนว่าความหมายของวาทกรรมเกือบจะหลุดพ้นจากการให้ความหมายตามวาทกรรมในยุคโครงสร้างนิยม (จนถึงหลังโครงสร้างนิยมดังที่ได้กล่าวถึงแล้วก่อนหน้านี้) ไม่มากก็น้อย เพราะมิได้ติดขัดกับการวิเคราะห์ภาษา หรือการควบคุมโดยโครงสร้างใด ๆ แต่วาทกรรมจากแนวคิดของนักวิชาการไทยน่าจะถูกตีความว่าเป็นเรื่องของ การปฏิเสธความจริง (เดิม) และเชื่อว่าวาทกรรมกลับเข้ามาครอบงำความจริงดังกล่าว ซึ่งเป็นความเกี่ยวข้องในประเด็นสำคัญ 2 สิ่งคือ “การครอบงำ” (หรืออำนาจ) และ “ความจริง” (หรือความรู้) ดังนั้นความหมายของวาทกรรมดังกล่าวข้างต้นจึงน่าจะเป็นความหมายของวาทกรรมจากวาทกรรมในยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งค่อนข้างตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้ จากฐานคิดนี้เองเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า การให้ความหมาย

ระบบภาษา ความจริงไม่ใช่สิ่งที่ถูกค้นพบ แต่ถูกสร้างขึ้นมาจากกฎเกณฑ์ที่คอยกำหนดว่าสิ่งใดถูก
 สิ่งใดผิด ความจริงจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้ผลกระทบของอำนาจ ฉะนั้นฟูโกต์จึงให้ความหมาย
 ของความจริงว่าเป็นการรวมตัวของกฎซึ่งมีการระบุดึงการแยกกันระหว่างสิ่งที่จริงกับสิ่งที่ไม่จริง
 และยังมีลักษณะเฉพาะของผลกระทบจากอำนาจที่ผูกอยู่ด้วยสิ่งที่จริงด้วย และเมื่อความรู้มี
 ความสัมพันธ์กับอำนาจ การได้มาซึ่งรู้นั้นจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้แต่ไม่ใช่การต่อสู้เพื่อ
 ค้นหาความจริงแต่เพื่อรักษาสถานภาพของความจริง (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2528)

ในประเด็นเกี่ยวกับอำนาจและความจริงนั้นเกิดจากความพยายามเข้าใจเรื่องอำนาจของฟู
 โกต์ที่ไม่หยุดนิ่ง กล่าวคือ ในระยะแรกฟูโกต์มองว่าอำนาจผูกติดอยู่กับโครงสร้างสถาบันมากกว่า
 ปังเจกผู้กระทำการ (แต่ก็ยังถือว่าเป็นแนวคิดที่ทันสมัยเพราะมีแนวคิดโยกย้ายจากการมุ่งเน้น
 อำนาจที่มาจากผู้นำเท่านั้น – ผู้วิชัย) แต่ก็ปฏิเสธภูมิปัญญาของยุคทันสมัยนิยม (การใช้เหตุผล
 ทฤษฎี ปรชญา) และกลับชี้ให้เห็นถึงภัยที่มากับโครงการปฏิรูปและการใช้เหตุผล ฟูโกต์สะท้อน
 ให้เห็นว่าในทุกกระบวนการของการสร้างความทันสมัยให้สังคมปัจจุบันได้ก่อให้เกิดผลที่ตามมา
 คือ อำนาจที่กระทำต่อร่างกาย และความคิดของปัจเจกจะต้องถูกควบคุมเฟ้นรว้งและจัดการ โดย
 เทคโนโลยีอำนาจของรัฐ สำหรับเรื่องนี้ฟูโกต์ได้ใช้ข้อมูลเรื่องการก่อสร้างทัณฑสถานที่คุณัง
 นักโทษที่ออกแบบโดย เฌอมี แบนท์ธัม (Jeremy Bentham) ในการทำความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น
 ในสังคมทุนนิยมในช่วงทศวรรษที่ 19 โครงการนี้เป็นการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ในการควบคุม
 นักโทษโดยใช้ความรู้ทางสถาปัตยกรรมออกแบบคุกที่เรียกว่า แพนนอปติคอน “Panopticon” (pan
 = all, optic = seeing) อาคารนี้ออกแบบในลักษณะที่นักโทษในแต่ละห้องจะมองไม่เห็นกัน แต่
 ทุกห้องจะมองเห็นหอคอยผู้คุมนักโทษที่อยู่ตรงกลาง ลักษณะการจัดวางแบบนี้ทำให้นักโทษในแต่
 ละห้องไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือสื่อสารกันเองได้ แต่จะถูกทำให้รู้สึกอยู่ตลอดเวลา
 ว่ากำลังถูกเฝ้าจากผู้คุมที่อยู่บนหอคอยกลางอย่างไรก็ตามพวกนักโทษจะมองไม่เห็นผู้คุมนักโทษ
 พวกเขาจะไม่มีวันมองเห็นได้เลยว่าเมื่อไหร่ผู้คุมจะอยู่ประจำตรงหอคอยกลาง หากทว่าพวกเขาจะ
 รู้สึกอยู่ตลอดเวลาว่ามีคนเฝ้าจ้องมองอยู่เสมอ และในที่สุดพวกเขาก็จะเฝ้าระวังควบคุมตัวเองไป
 โดยปริยายทั้งนี้โครงการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ในลักษณะนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับสังคม แบบ
 ประชาธิปไตยทุนนิยมก็จะมีในลักษณะเดียวกัน คือ ประชาชนจะต้องถูกทำให้เชื่อว่าเขาจะถูกเฝ้า
 ระวังจับจ้องมองตลอดเวลา กลไกของรัฐสามารถติดตามการเคลื่อนไหว และพฤติกรรมของ
 ประชาชนผ่านเทคโนโลยีแห่งอำนาจของรัฐที่ก้าวหน้ากว่าเดิมมาก เช่น อินเทอร์เน็ต
 โทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์ทั่วไป หมายเลขบัตรประกันสังคม สำนะโนประชากร บัตรเครดิต และ
 การเพิ่มจำนวนมากขึ้นของกล้องจับภาพวิดีโอในพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ ในเมือง ทั้งนี้การจัด
 ห้องเรียนของนักโทษก็ไม่แตกต่างจากการจัดห้องเรียนในมหาวิทยาลัยที่มีเวทีกลางสำหรับ
 ผู้บรรยาย นอกจากนี้เหมือนกับที่เราเกิดมาในสังคมที่ครู แพทย์ นักการศึกษา นักสังคม
 สงเคราะห์ และนักบวชล้วนแล้วแต่ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษา พวกเขาได้ร่วมกันกำหนดหลักการ

ทั่วไปที่จะบอกกล่าวสังคมว่าวิถีคิดและการกระทำแบบใดของประชาชนที่เรียกว่าปกติถูกต้อง ดีงาม และนำไปสู่ปัจเจกด้วยการทำให้ปัจเจกเกิดการยอมรับด้วยใจจนกลายเป็นประธานของเรื่อง แต่เป็นประธานผู้ถูกกระทำด้วยวาทกรรมว่าด้วยความปกติ เริ่มจากร่างกายของเขา ลักษณะท่าทาง บุคลิกภาพ พฤติกรรม ทักษะและความสำเร็จในชีวิต โดยสรุปแนวคิดเรื่องอำนาจในระยะแรก ของฟูโกต์จึงค่อนข้างจะผูกติดอยู่กับกลไก ระบบ โครงสร้าง สถาบันสังคมมากกว่าอยู่ที่ปัจเจก ผู้กระทำการ

อย่างไรก็ตามในงานระยะหลัง ฟูโกต์ได้แสดงอย่างชัดเจนว่าอำนาจก็ยังอยู่ที่ปัจเจกด้วยแม้ ปัจเจกยังคงถูกลงโทษ ฝึกระวัง จับจอง ตรวจตรา สอดส่อง อยู่ก็ตาม ฟูโกต์อธิบายว่าอำนาจ มิได้กระจุกตัวอยู่ที่ศูนย์กลางอำนาจเท่านั้น แต่อยู่กับผู้ใช้อำนาจและผู้รับผลแห่งการกระทำของ อำนาจด้วย อำนาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกหนแห่ง ทั้งในรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงหรือแพร่กระจาย อำนาจอยู่ในทุกหนทุกแห่งและอยู่กับทุกคน สำหรับประเด็นของการทำให้มนุษย์กลายเป็นองค์ ประธานผู้ถูกกระทำนั้น ฟูโกต์อธิบายว่ามี 3 แบบแผนประกอบด้วย

แบบแผนแรก คือ การปฏิบัติการเพื่อแยกแยะ (dividing practices) เป็นแบบแผนในการ โน้มน้าวที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกถูกแบ่งแยกภายในตนเองและแบ่งแยกจากคนอื่นด้วยการ เชื่อมโยงอัตลักษณ์ของปัจเจกหรือกลุ่มกับความรู้ของศาสตร์ต่าง ๆ และการปฏิบัติการในการจัด ออกหรือแยกออก เช่นการแยกคนปกติกับคนบ้า คนไข้กับคนปกติ ผู้ร้ายกับพระเอก นักโทษกับ คนดี พฤติกรรมทางเพศปกติกับเบี่ยงเบน การแยกแยะความคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ โดยใช้ มาตรฐานทางศาสตร์ต่าง ๆ และความเชื่อทางจริยธรรมมากำหนด ว่าแบบใดเข้าข่ายปกติหรือ ผิดปกติ ในโลกสมัยปัจจุบันได้พัฒนาเทคโนโลยีและกลไกทางสังคมต่าง ๆ เช่น การแพทย์ ถูก โรงเรียนเพื่อมาควบคุมความคิดและพฤติกรรมพลเมืองของคนให้อยู่ในสภาพที่เรียกว่า “ปกติ” “ถูกต้อง” “ดีงาม” นับว่าเป็นการเชื่อมโยงความรับรู้กับอำนาจในการควบคุมมนุษย์ของสังคมทุนนิยม สมัยใหม่ภายใต้คำว่าโครงการปฏิรูปเพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของสังคม

ประเด็นนี้หาอ่านเพิ่มเติมใน งานระยะแรก ๆ ของฟูโกต์ ได้แก่ Madness and Civilization (1965), The Birth of the Clinic (1973), และ Discipline and Punish (1977)

แบบแผนที่สอง เรียกว่า การจำแนกทางวิชาการ (scientific classification) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ แบบแผนแรกแต่ก็ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระแก่กัน วิชาการได้ทำให้มนุษย์มีสถานภาพต่าง ๆ เช่น ในทางภาษาศาสตร์ มนุษย์กลายเป็นประธานหรือกรรมของประโยค ในทางเศรษฐศาสตร์มนุษย์ กลายเป็นแรงงานในระบบเศรษฐกิจ ในทางชีววิทยา มนุษย์กลายเป็นสัตว์สิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่งที่เป็นวัตถุของการศึกษา ฟูโกต์แสดงให้เห็นว่า วาทกรรมในเรื่องชีวิตมนุษย์แรงงานและภาษาได้ รวมกันเข้าเป็นศาสตร์ที่มีความเป็นอิสระตามสาขาวิชา แต่ก็เชื่อมโยงเป็นชุดวาทกรรมเกี่ยวกับชีวิต ทางสังคมของมนุษย์ที่ไม่ได้เป็นวาทกรรมจากประวัติศาสตร์แห่งความต่อเนื่องจากรากเหง้ามาถึง ปัจจุบัน หากแต่เป็นวาทกรรมที่มีจุดเปลี่ยนแปลง จุดปริแตกแตกหักไปจากวาทกรรมที่เกิดขึ้นมาก่อน

มนุษย์ ฟุโกได้ไม่เคยไว้วางใจความรู้ (ทฤษฎี แนวคิดศาสตร์ต่าง ๆ) และตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับการออกแบบความเป็นสังคมหนึ่งเดียวของศาสตร์ต่าง ๆ เสมอฟุโกได้ชี้ให้เห็นว่าจุดเด่นของปรัชญาการเมืองตะวันตก คือ การสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรมทั้งในด้านหลักการและอุดมคติ เช่น ทฤษฎีต่าง ๆ และคิดค้นรูปแบบแนวทางที่จะทำให้เกิดสังคมการเมืองที่มีความยุติธรรม และนำข้อสรุปเหล่านั้น มาชี้นำและครอบงำความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์

เจตจำนงในการแสวงหาความรู้เหล่านี้แหละที่นำไปสู่การปฏิบัติการของอำนาจในสังคมตะวันตก หน้าที่ของเราก็คือ การยกเลิกการทำตามตัวแบบสังคมหรือข้อเสนอจากทฤษฎีที่แสวงหาสังคมอุดมคติ แต่ตั้งคำถามต่อการทำงานของอำนาจในสังคมแทน ฟุโกได้คิดว่า หน้าที่ทางการเมืองของสมาชิกในสังคม ก็คือการวิพากษ์การทำงานของสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะสถาบันที่เป็นทางการที่พยายามนำเสนอภาพลักษณ์ของความเป็นกลางและเป็นอิสระจากอำนาจหลักในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้หน้าฉากที่ปิดไว้เปิดออกเผยให้เห็นโฉมหน้าที่แท้จริงนั้นแหละจึงจะทำให้มวลชนตอบโต้ได้ตรงประเด็น

แบบแผนที่สาม เรียกว่า การยอมรับการเป็นองค์ประธานผู้ถูกกระทำ (subjectification) แบบแผนนี้สะท้อนถึงความริเริ่มแปลกใหม่ในวิธีคิดของเขาเพราะในสองแบบแผนแรก ถ้าจะสรุปให้ง่ายขึ้นจะสะท้อนแนวคิดเรื่องอำนาจในด้านการครอบงำกลุ่มคน โดยเฉพาะคนชายขอบ เช่น คนเร่ร่อน กรรมกร และคนชายขอบทั่ว ๆ ไป ถึงแม้ว่าฟุโกจะใช้วิธีการศึกษาที่สร้างความชัดเจนในเรื่องประวัติศาสตร์ของวาทกรรมและภาคปฏิบัติการของวาทกรรม แต่รอบคิดเรื่องอำนาจในเชิงครอบงำก็มีผู้ทำมาก่อนแล้ว ในแบบแผนอื่นที่สาม ฟุโกได้นำเสนอประเด็นใหม่ที่ปัจเจกยอมรับการเป็นองค์ประธานผู้ถูกกระทำ ที่สามารถตัดสินใจกระทำการ (conscious agency) ไม่ได้อยู่ในฐานะจำยอม เฉื่อยชา (passive actors) การก่อรูปอัตลักษณ์ของปัจเจกในลักษณะนี้เป็นผลผลิตของวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมที่สลับซับซ้อนที่กระทำต่อร่างกายสังคมจิตวิญญาณ ความคิด และพฤติกรรมของมนุษย์และเมื่อผ่านกระบวนการทำความเข้าใจ และการใช้เหตุผลก็จะนำไปสู่ความเข้าใจรับรู้ของปัจเจกในการที่จะเลือกนำไปสู่การกระทำ เช่น วาทกรรมในเรื่องเพศสภาพ การขยายตัวของระบบการแพทย์สมัยใหม่ด้านความงาม สุขอนามัยของปัจเจก และจริยศาสตร์เป็นต้น ทั้งหมดนี้คือแบบแผนที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นประธานผู้ถูกกระทำโดยระบบสังคมวัฒนธรรม และเป็นการแสดงอำนาจในการควบคุมประชาชนด้วยวิธีการที่แยบยลผสมผสานการใช้ความรู้และการใช้เหตุผลนับเป็นการปฏิบัติการเชิงอำนาจในสังคมที่ลึกซึ้งยิ่งนัก

(ข้อหานี้และข้อหน้าก่อนหน้าผู้วิจัย เรียบเรียง สรุป คัดย่อ จากงานของรัตนา โสฤฎ, 2548) และที่ได้กล่าวไปทั้งหมดก็คือแนวคิดเกี่ยวกับตัวมนุษย์นั่นเอง แต่สำหรับฟูโกต์ความสนใจเรื่องนี้ เราจะเรียกว่าขับเคลื่อน(subject) ซึ่งแตกต่างไปจากนักปรัชญาหรือนักทฤษฎีสังคมการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งมักจะพิจารณาถึงความเป็นขับเคลื่อน (subjectivity) ที่มีความเป็นเอกเทศ อันบ่งบอกถึงความมีอิสระในการรับรู้ถึงสรรพสิ่งได้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งใครหรือถูกบีบเบียนจากใคร แต่ความจริงขับเคลื่อนจะถูกข้อจำกัดจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายนอกหรือวัตถุ (ซึ่งก็คือคำว่า “อะไร” ของผู้วิจัยนั่นเอง) ให้ขับเคลื่อนไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ เพราะภายใต้ความรู้ความจริงหนึ่ง ๆ ย่อมมีระบบความคิดที่เป็นพื้นฐานจำนวนมากมาย เราจึงควรตระหนักถึงสถานะจำกัดที่มีอยู่ในตัวเรา และใช้ความคิดหันไปพิจารณาสิ่งที่ไม่เคยคิดมาก่อนหรือละไว้ในฐานที่เข้าใจ (ทั้งที่จริงเราอาจไม่เข้าใจเลยก็ได้) ทั้งนี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเพื่ออธิบายประเด็นนี้โดยเฉพาะแบบแผนที่ตาม ซึ่งก่อให้เกิดวิธีคิดเรื่องมนุษย์ที่แตกต่างออกไปของฟูโกต์ โดยใช้งานของฌ็อง-ฟร็องซัว ลีวี่ (2532) ที่อธิบายไว้ในประเด็นนี้ว่าการเปลี่ยนแปลงตนเองให้กลายเป็นขับเคลื่อน(subjectification) ซึ่งขับเคลื่อนในรูปแบบนี้มีได้หมายถึงการตกอยู่ภายใต้อำนาจหรือการครอบงำ แต่เป็นการกระทำของตนเองให้ตนเองสามารถบรรลุเป้าหมายอะไรบางอย่างได้ โดยเป็นผู้กระทำมากกว่าที่จะเป็นผู้ถูกกระทำ แต่อย่างไรก็ตามผู้ถูกกระทำนั้นก็คือตัวกระทำเองด้วย ในท้ายที่สุด และการที่จะพัฒนาให้กลายเป็นขับเคลื่อนที่สมบูรณ์แบบได้ก็จำเป็นต้องเป็น “ผู้รู้” เสียก่อน และแน่นอนความรู้ที่คู่ควรกับผู้รู้มากที่สุดก็คือรู้ในเรื่อง “ความจริง” ของสิ่งต่าง ๆ นั่นเอง ความจริงจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในการทำตัวเองให้เป็นขับเคลื่อน และการเป็นขับเคลื่อนในรูปแบบนี้จึงแตกต่างจากสองแบบแรก แต่ไม่ได้แยกออกจากสองแบบแรก โดยสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำที่ขับเคลื่อนกระทำเพื่อตนเอง โดยเป็นกระทำมากกว่าเป็นผู้ถูกกระทำ แต่ผู้ถูกกระทำก็คือผู้กระทำเอง เช่น เรื่องของสุขภาพดี ก็จะมีวิธีการต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้น เช่น ต้องออกกำลังกาย งดสูบบุหรี่ การรักษารูปร่าง ซึ่งจะมีการแบ่งแยกประเภทแห่งเรือนอยู่ (ซึ่งเป็นรูปแบบแรก) โดยจะเป็นการแบ่งแยกระหว่างสุขภาพดี และสุขภาพไม่ดี ทั้งนี้การเป็นขับเคลื่อนในรูปแบบนี้จะเป็นการปฏิบัติเพื่อตนเอง โดยมิได้มีใครมาบังคับครอบงำ นอกจากนี้การปฏิบัติ เพื่อเป็นขับเคลื่อนเองนี้ จะได้รับการรองรับจากการเป็นขับเคลื่อนในประเภทที่สอง หรือ การจำแนกทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะการทำตัวเองให้เป็นขับเคลื่อนด้วยตนเอง นั้นมีความสัมพันธ์กับความรู้ที่ถูกผลิตขึ้นโดยศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์ ความรู้และความจริงที่ถูกผลิตขึ้นจะเป็นตัวชี้ทางว่าการเป็นขับเคลื่อนในรูปแบบนี้แบบนั้นจะนำมาซึ่งอะไรบ้าง เช่น การงดสูบบุหรี่จะเป็นผลดีต่อสุขภาพอย่างไร การออกกำลังกาย การควบคุมชนิดอาหาร สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นภายใต้ระบบความรู้ของวงการแพทย์

ความจริงจึงเป็นเรื่องของการผลิตเช่นเดียวกับการผลิตในรูปแบบอื่น ๆ ในสังคมโดยการผลิตความจริงนั้นก็จะมียุทธวิธีจัดการความจริง อันเป็นกลไกที่จะทำให้สามารถแยกแยะได้

ว่าประโยคความรู้ใดถูก ประโยคความรู้ใดผิด ลักษณะของกฎเกณฑ์ทางภาษาที่ผลิตประโยคความรู้ชุดหนึ่งที่จัดกลุ่มผิดกลุ่มถูกไว้ได้นั้นเรียกว่า “คิซคอร์ส” (discourse)

ดังนั้นจะพบว่าฟูโกต์พยายามเสนอว่ามนุษย์มิได้ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง และก็ไม่ได้มีโครงสร้างถาวรแน่นอนในสมองที่จะไปสร้างหรือกำหนดสรรพสิ่ง แต่ตัวมนุษย์เองกลับถูกผลิตถูกกระทำจากโลกทางสังคมและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ (Hoy, 1986, อ้างอิงในธงชัย วินิจจะกูล, 2534) และตกอยู่ภายใต้เครือข่ายของวาทกรรม ซึ่งจะเป็นสิ่งที่อนุญาตให้เราเข้าใจรวมถึงไม่เข้าใจบางสิ่งบางอย่าง ดังนั้นการศึกษาระบบระเบียบของวาทกรรมจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้จะทำได้ก็แค่เพียงที่วาทกรรมจะเปิดโอกาส(และมีก็อยู่ภายใต้เงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งเราจะสามารถพิจารณาเหตุการณ์ที่วาทกรรมเผยตัวออกมาได้เท่านั้น) และฟูโกต์เรียกวิธีการศึกษาวาทกรรมของเขาว่าวิธี Archaeology ทั้งนี้พพร ประชากุล (บรรณาธิการแปล, คำนำเสนอ) ได้กล่าวไว้ว่าฟูโกต์เรียกวิธีการศึกษาของเขาว่าการขุดค้นหรือโบราณคดี ซึ่งเป็นการสำรวจลงไปในเอกสารชั้นต่าง ๆ เพื่อค้นหาโครงสร้างทางความคิดของแต่ละยุคสมัย โครงสร้างที่วอนี้เรียกว่ากรอบความรู้ อันหมายถึงกรอบที่กำกับเครือข่ายของความรู้ ความเชื่อ ความคิด วิธีเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในยุคหนึ่ง ๆ เป็นเป้าหมายหลอมคำพูดข้อเขียนในเรื่องต่าง ๆ ที่ไหลเวียนไปมาในสังคม ซึ่งเรียกว่าวาทกรรม จนมนุษย์เป็นได้แค่เพียงวัตถุแห่งการศึกษา ซึ่งก็คือการศึกษาศาสตร์ว่าตัวมนุษย์ ซึ่งมีมนุษย์ดำรงฐานะเป็นทั้งอัตบุคคล ผู้กระทำและวัตถุที่ถูกกระทำ

สำหรับการขุดค้นที่ฟูโกต์ต้องการนำเสนอมากที่สุด คือ การขุดค้นกันว่าด้วยเรื่องของความรู้ ซึ่งเขาจึงตั้งชื่อหนังสือของเขาว่า The Archaeology of Knowledge ที่กล่าวถึงการขุดรู้ความเป็นมนุษย์ซึ่งได้กล่าวไว้ในหนังสือเดียวกันนี้คือ The Orders of Things Archaeology of the Human Science

การที่ฟูโกต์ขนานนามสิ่งที่เขาทำว่าเป็น “โบราณคดีแห่งความรู้” หรือ “Archaeology of Knowledge” เพราะเขาต้องการขุดค้นเปิดเผยให้เห็นส่วนประกอบต่าง ๆ และชั้นของความรู้ ฟูโกต์ถือว่าหลักฐานในแต่ละแหล่งแต่ละชั้นดินเป็นผลผลิตของเฉพาะยุคสมัยหนึ่ง จึงมีความสมบูรณ์ในตัวเองหรือกล่าวได้ว่าเป็นอิสระจากหลักฐานยุคสมัยอื่น กลายเป็นองค์ความรู้ชุดหนึ่งที่มีระบบเป็นเอกภาพ นี่คือการประมวลกันเข้าขององค์ประกอบที่เป็นอิสระจากกัน แต่มีความสัมพันธ์กัน ฟูโกต์เห็นว่าความรู้ทั้งหลายก็มีลักษณะเช่นนี้ และตัวตนและความเป็นมนุษย์ก็มีลักษณะเช่นนั้น วาทกรรมก็มีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของในชั้นดิน กล่าวคือก่อตั้งและดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง แต่ละวาทกรรมมีความเป็นมาเฉพาะของตน เป็นผลผลิตของสภาพการณ์เฉพาะเจาะจง วาทกรรมในชีวิตปกติของมนุษย์มีหลากหลาย มีเงื่อนไขในการดำรงอยู่เฉพาะของตน เมื่อรวมกันเข้าก็เป็นเครือข่ายที่ครอบคลุมชีวิตมนุษย์ เปรียบเหมือนวัตถุจากแหล่งต่าง ๆ ในชั้นดินต่าง ๆ จำนวนมาก เมื่อเรากล่าวว่าวาทกรรมถักทอกันเป็นเครือข่ายของ Possibility of

Knowledge จึงหมายถึง การที่วาทกรรมในระนาบต่าง ๆ สามารถประสานหรือบรรจบกันเป็นครั้งคราวเกิดเป็น discursive practice เกิดเป็นความหมายหรือความรู้ (Lament and Gillian, 1982)

ฟูโกต์อธิบายเพิ่มเติมในเรื่องความรู้ว่า ความรู้ของเราสามารถวิเคราะห์ได้ในเชิงพื้นที่ (space) ขอบข่าย ปริณิชาล การแทนที่ การโยกย้ายที่ เราสามารถเข้าใจกระบวนการที่ความรู้สถาปนาอำนาจและแผ่ขยายผลของอำนาจนั้นได้ ด้วยการวิเคราะห์ในเชิง space (Foucault, 1980 : 69 – 70) ความรู้ใด ๆ ก็ตามหรือวาทกรรมหนึ่ง ๆ เปรียบเหมือนพลังนามธรรมที่ครอบครองพื้นที่หรือ “กินที่” ในขอบข่ายหนึ่ง การเกิดขึ้นสิ้นสุดลงหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ของวาทกรรม หมายถึง การที่พื้นที่ถูกครอบครองด้วยวาทกรรม เป็นอิสระจากวาทกรรมหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือขยายอำนาจของวาทกรรมหนึ่ง ๆ เหนือพื้นที่นั้นชีวิตทางสังคมของมนุษย์จึงเปรียบเสมือนล้อมรอบไปด้วยปริณิชาลย่อย ๆ จำนวนมากที่วาทกรรมต่าง ๆ ครอบครองอยู่ ปฏิบัติการของวาทกรรมหมายถึงภาวะที่พื้นที่หรือปริณิชาลเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์กัน เช่น ประสาน ปะทะ ต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ บุรณาการ ขจัดออกจากพื้นที่เดิม เป็นต้น

ดังนั้นวาทกรรมจึงมิใช่เพียงภาพตอสมิตของชั้นหน้าคิดที่เรียงลงไปเป็นชั้น ๆ แต่เป็นภาพตามมิตที่รวมพื้นที่หรือปริณิชาล ปฏิบัติการทางวาทกรรมคือความสัมพันธ์ของคำพูด เหตุการณ์ ในการประสาน ปะทะ ต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ บุรณาการ ฯลฯ แนวการวิเคราะห์วาทกรรมในเชิง space เป็นความสนใจของฟูโกต์ เขาเห็นว่าด้วยวิธีการวิเคราะห์เช่นนี้ทำให้มองความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับปริบทไม่ใช่ในเชิงความต่อเนื่อง ซึ่งต่างจากขนบของการศึกษาประวัติศาสตร์ และนั่นคือแนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมในยุคเริ่มต้นของฟูโกต์ (ช่วงปี 1972) ต่อมาฟูโกต์ได้เพิ่มเติมทัศนะของเขาเกี่ยวกับวาทกรรมเรียกว่า Genealogy ซึ่งสมเกียรติ วันชนะนะ ได้เสนอให้ชื่อภาษาไทยว่า วงศาวិทยา

ในแนวคิดของฟูโกต์เรื่อง Genealogy ฟูโกต์เน้นที่ปฏิบัติการของวาทกรรมต่าง ๆ และในแง่หนึ่ง ฟูโกต์พัฒนาแนวคิดด้วย “อำนาจ” ขึ้นมาแทนอำนาจที่ศึกษากันอยู่ทั่วไปในความรู้ทางสังคมศาสตร์ (Power and Knowledge, 1980) ถ้าหาก Archaeology คือการตีแผ่ว่าสิ่ง (truth) ทั้งหมดเป็นผลผลิตของวาทกรรมเท่าที่ระบบกฎเกณฑ์ของวาทกรรมเปิดโอกาสให้คิดและรับรู้ได้ Genealogy คือ การชี้ให้เห็นว่าสิ่งจะถูกผลิตและรักษาให้ดำรงสถานะเป็นสิ่งเพราะมีอำนาจบางอย่างถูกผลิตควบคู่กันในวาทกรรมนั้น ๆ ด้วย ซึ่งฟูโกต์เรียกว่า “ระบบแห่งสิ่ง” (Regime of Truth) (Rabinow, 1974) ฟูโกต์เองกล่าวด้วยว่า Archaeology เป็นวิธีศึกษาเพื่อวิเคราะห์วาทกรรมต่าง ๆ ออกมา แต่ Genealogy คือ วิธีการที่เปิดทางให้วาทกรรมย่อย ๆ ที่ถูกบดบังหรือครอบงำด้วยอำนาจของวาทกรรมที่เชื่อว่าเป็นสิ่ง สามารถมีบทบาทออกมาได้ โดยการแสดงให้เห็นว่าความเป็นสิ่ง แท้ที่จริงดำรงอยู่ได้ด้วยอำนาจ (Power and Knowledge, 1980 : 85) ธงชัย วินิจจะกูล อธิบายต่อไปว่า นอกจากความเป็นสิ่งจะเป็นสิ่งจะดำรงอยู่ด้วยอำนาจแล้ว วงศาวิทยายังชี้ให้เห็นว่าการเผยตัวของสิ่งใดก็ตามไม่สามารถอ้างประจักษ์ได้

การศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่จึงหมายถึง การศึกษากระบวนการ ขั้นตอน และขณะต่าง ๆ ที่ Discourse ประกอบกับปัจจัยทางสังคมมาปะทะประสานจน “ผลิ” ออกมาเป็นสิ่งใหม่ วงศาวิทยาไม่เสแสร้งว่าจะย้อนอดีตเพื่อฟื้นความต่อเนื่องไม่ขาดสายของอะไรบางอย่างในอดีตที่ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน วงศาวิทยาจะชี้ให้เห็นปฏิบัติการ ขณะต่าง ๆ ของการผันแปรจะชี้ให้เห็นความบกพร่อง ประเมินพลาด คำนวณผิด หรืออะไรก็ตามที่ให้งำเนิดเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่และมีความหมายต่อเรา ในแง่การเผยแผ่ของอะไรก็ตามจึงไม่ใช่ผลงานสร้างสรรค์หรือความรับผิดชอบของใครทั้งสิ้น ไม่มีใครอ้างความรุ่งโรจน์ได้ เพราะมันเป็นผลจากการปะทะประสาน สำหรับวงศาวิทยาจึงไม่มีองค์ประธานที่เป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเป็นผู้ผลิตด้านประวัติศาสตร์ (ธงชัย วินิจจะกูล, 2534 : 43)

2.5 การวิเคราะห์วาทกรรมของฟูโกต์

พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2547) กล่าวว่าการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมเป็นวิธีวิทยาที่กำลังได้รับความนิยมเพื่อจะนำมาใช้อธิบายให้กับกระบวนการในการสร้างความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ ของนักคิดยุคหลังสมัยใหม่ที่กล่าวว่าแนวคิดเรื่องเอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significant) ของสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดหรือสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางวาทกรรมที่ได้สร้างความรู้หรือความจริงนั้นขึ้นมาตามแนวทางที่อำนาจในสังคมนั้นกำหนด ในปัจจุบันนี้พบว่ามีแนวทางและวิธีการศึกษาการวิเคราะห์วาทกรรมหลากหลายวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น แนวทางวิเคราะห์วาทกรรมของ Jonathan Potter, Margeret Wetherell และ Norman Fairclough เป็นต้น อย่างไรก็ตามวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมของนักวิชาการที่ถือเป็นพื้นฐานรวมถึงเป็นรากฐานของแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมทั้งหมดที่แตกแขนงแยกย่อยมาจากแนวคิดของฟูโกต์ทั้งสิ้น ดังนั้นสำหรับงานวิจัยฉบับนี้ก็จะยังคงใช้แนวทางของฟูโกต์เป็นฐานคิด เพราะวาทกรรมที่สนใจวิเคราะห์จะเน้นการศึกษาวาทกรรมของผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาต่าง ๆ ว่าเป็นตัวกำหนดขอบเขตของสิ่งที่พูด (ทั้งได้และไม่ได้) และสิ่งที่ศึกษาว่าจะพูด (หรือไม่พูด) อย่างไร พูดเรื่องอะไร ใครเป็นผู้พูดจึงจะให้ความหมายสื่อสารกันรู้เรื่องและเป็นที่ยอมรับในสังคม

สำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมตามแนวทางของฟูโกต์ ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ (อ้างแล้ว : 27 – 41) ได้อธิบายว่าสาระสำคัญคือการพยายามสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงการนำ (hegemony) ในการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ อย่างไรบ้าง มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับบุคคล สถาบัน สถานที่ เหตุการณ์อะไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้างรวมตลอดถึงการเก็บกด/ปิดกั้นสิ่งเหล่านี้ของวาทกรรมมีอย่างไร

กล่าวอีกนัยหนึ่ง หัวใจของการวิเคราะห์วาทกรรมอยู่ที่การพิจารณาค้นหาว่า ด้วยวิธีการหรือกระบวนการใดที่สิ่งต่าง ๆ ในสังคมถูกทำให้กลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา/เพื่อการพูดถึงของวาทกรรม หรือก็คือ การพิจารณาถึงภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมนั่นเอง วัตถุประสงค์ของวาทกรรมนี้ พูโกมิได้หมายถึงโลกวัตถุที่สามารถจับต้องได้ แต่หมายถึงชุดของความสัมพันธ์ที่มีความสลับซับซ้อนในสังคม ที่เป็นตัวกำหนดการพูดถึงสิ่งนั้น ๆ เช่น บรรดาสถาบันต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงองค์กรระบบเศรษฐกิจ กระบวนการทางสังคมแบบแผนพฤติกรรม จารีตปฏิบัติ เทคนิควิชาการ ระบบการจัดประเภทแยกแยะต่าง ๆ ในสังคม แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือว่า ชุดของความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนนี้ มิได้ดำรงอยู่ในตัว วัตถุประสงค์ของวาทกรรมหรือโลกแห่งความเป็นจริง แต่อยู่ภายนอกตัววัตถุประสงค์ของวาทกรรม และเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ของวัตถุประสงค์นั้น ๆ อีกต่อหนึ่งในรูปของวาทกรรม หรือที่พูโกเรียกว่า “a field of exteriority” หรือบรรดาปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดวาทกรรมขึ้นมา

ดังนั้น สำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมแล้ว มนุษย์หรือผู้พูดจึงเป็นเพียง “ร่างทรง” หรือผู้ที่กระทำการ/ดองข้า/ผลิตซ้ำ (enact) กฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูด มากกว่าคิดค้นหรือสร้างสรรค์ระบบ/กฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมา เพราะถ้าเป็นแบบหลัง ก็สื่อสารกับคนในวงการไม่รู้เรื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้พูดสามารถพูดได้ภายใต้กรอบของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ เท่านั้น

ยิ่งไปกว่านั้น ประเด็นสำคัญของการวิเคราะห์วาทกรรมยังมิได้อยู่ที่ว่า คำพูดนั้นจริงหรือเท็จ อย่างที่บรรดานักทฤษฎีแนวปฏิฐานนิยมและประจักษ์นิยมสนใจ แต่ความสนใจกลับอยู่ที่กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง ที่เป็นตัวกำกับให้การพูดนั้น ๆ เป็นไปได้ มากกว่าเรื่องของเท็จหรือจริง กฎเกณฑ์เหล่านี้มีอยู่ในตัววาทกรรม อยู่ในภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมไม่ใช่อยู่ภายนอกวาทกรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ จุดแตกหักของการวิเคราะห์วาทกรรม จึงอยู่ที่ตัววาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรม ไม่ใช่เศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือวัฒนธรรมอย่างที่นิยมกระทำกันในแนวการวิเคราะห์แบบอื่น ๆ ในเรื่องนี้พูโกได้กล่าวไว้อย่างแหลมคมว่า “วาทกรรมมิใช่ทางผ่านหรือที่แสดงออก (ปกปิด) ของความปรารถนา แต่วาทกรรมคือตัวความปรารถนา และถ้าหากดูจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา วาทกรรมมิใช่เป็นเพียงผลลัพธ์อันเกิดจากการต่อสู้ เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบของการครอบงำ แต่วาทกรรมในตัวของมันเองคือการต่อสู้และการครอบงำ วาทกรรมคือตัวอำนาจที่ต้องเข้าไปจัดการ/ยึดเอาไว้”

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว กระบวนการหรือขั้นตอนในการวิเคราะห์วาทกรรม จะเริ่มต้นด้วยคำถามที่ดูเหมือนง่ายและมีความเป็นรูปธรรมสูงกว่า อะไรคือสิ่งที่กำลังพูดถึง/ศึกษา หรือวาทกรรมของสิ่งนั้นคืออะไร

เมื่อรู้อย่างคร่าว ๆ ว่าสิ่งที่ต้องการศึกษา/พูดถึงคืออะไรแล้ว ด้วยการดูว่ามีกฎเกณฑ์อะไรกำกับ การพูด การเขียน การคิดในเรื่องนั้น ๆ ขั้นตอนต่อไปของการวิเคราะห์วาทกรรมก็จะดูว่า สิ่งที่ว่านั้นมีหน้าที่/บทบาทอย่างไรในสังคม คือดูภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมในเรื่องนั้น ซึ่ง

จะช่วยให้เราเห็นถึงโยงใย/เครือข่ายของสภาพสังคมที่วาทกรรมชุดนั้นดำรงอยู่ว่ามีรายละเอียด เช่น ทัศนคติในอย่างไรบ้าง คล้าย ๆ กับที่ซูซาน บอร์โด (Bordo, 1993) ได้แสดงให้เห็นอย่างน่าสนใจ ในการศึกษาเรื่อง “เรือนร่างสตรี” ของเธอว่าในสังคมตะวันตก มีกระบวนการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “เรือนร่างสตรีที่สวย” (perfect body) อย่างไร ทำไมเรือนร่างสตรีที่ถือกันว่า “สวย” ในสังคมตะวันตกจึงต้องเป็นแบบนั้น เช่น ผอม สูง มีส่วนเว้า ส่วนโค้ง ส่วนนูนเฉพาะที่ ฯลฯ ด้วยวิธีการ และกระบวนการใดที่ร่างกายของสตรีเฉพาะบางประเภท ถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่น่าตื่นตาตื่นใจ เพื่อการเสพด้วยสายตาของเพศชาย และจากการศึกษาเรื่องเรือนร่างสตรีที่สวยนี้เอง บอร์โดได้แสดงให้เห็นว่ามีวาทกรรมชุดหนึ่งกำกับความสวยของเรือนร่างสตรี ด้วยการสืบค้นกลับไปเพื่อชี้ให้เห็นว่ารูปร่างสตรีที่พึงปรารถนานั้นคือผลรวมหรือการตกผลึกของพลังอำนาจต่าง ๆ ที่สลับซับซ้อนในสังคมตะวันตกและมีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมว่าด้วยเรือนร่างสตรีที่สวย เช่น ต้องมีวิธีการควบคุมอาหาร การควบคุมร่างกาย (การออกกำลังกาย) รวมตลอดถึงการทำศัลยกรรมตกแต่งเพื่อให้ดู “สวย” ตามกฎเกณฑ์ว่าด้วยความสวยที่วาทกรรมกำหนดขึ้น ในทำนองเดียวกัน เฮสส์-ไบเบอร์ (ดู Hesse-Biber) ได้ชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมว่าด้วยเรือนร่างสตรีที่สวยในปัจจุบันนำไปสู่ลัทธิบูชาความผอมด้วยการพูดความผอมว่าเป็นความสวย และนำไปสู่ธุรกิจการค้าแบบต่าง ๆ เพื่อจัดการกับเรือนร่างสตรีให้ผอม พร้อมนำไปสู่พฤติกรรมกรรมการกินอาหารไม่ถูกต้อง อย่างเช่นการอดอาหารเพื่อให้ผอม หรือการกินอาหารอย่างไม่ระมัดระวัง แล้วอาเจียนหรือถ่ายออกมาภายหลัง เป็นต้น

โดยสรุปในทัศนะของผู้วิจัย การวิเคราะห์วาทกรรมของฟูโกต์จึงมี 2 ส่วนหลัก ๆ คือ การศึกษาและสืบค้นวิธีของการต่อสู้ช่วงชิงการนำในการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ ให้สิ่ง ๆ หนึ่งเป็น วาทกรรมกระแสหลัก และวาทกรรมที่ท้าทายวาทกรรมชนิดแรก เป็นวาทกรรมทวนกระแส ทั้งนี้จะต้องศึกษาจากบริบทต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งหมด (เช่น บุคคล สถาบัน เหตุการณ์ แวดล้อม) และสองซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นหัวใจของการวิเคราะห์วาทกรรมคือการพิจารณาค้นหาว่าด้วยวิธีการหรือกระบวนการใดที่ทำให้สิ่งต่าง ๆ ในสังคมถูกทำให้กลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษาหรือเพื่อการพูดถึงของวาทกรรม ซึ่งอาจเรียกรวม ๆ ว่าภาคปฏิบัติจริงของวาทกรรม ทั้งนี้จึงขอกล่าวถึงการอธิบายวิธีการเข้าถึงภาคปฏิบัติจริงของวาทกรรมตามแนวคิดฟูโกต์ไว้เป็นประเด็นสุดท้าย ซึ่งเป็นงานของฟูโกต์ในบทความเรื่อง The Order of Discourse (1971) ซึ่งฟูโกต์กล่าวไว้ว่ามีตามประการหลัก ๆ คือ

ประการแรก กระบวนการกีดกันปิดกั้นวาทกรรมบางประเภท ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น “การห้าม” เช่น การห้ามพูดในบางเรื่องที่เป็นข้อห้ามในแต่ละสังคม อาทิ เรื่องเพศ เป็นต้น คำพูดที่เป็นคำต้องห้ามเหล่านี้จะถูกทำให้เป็นสิ่งต้องห้ามด้วยพิธีกรรมบางอย่าง ในขณะที่เดียวกันก็มีการให้สิทธิพิเศษบางอย่างกับบางงานในการที่จะพูดถึงสิ่ง ๆ นี้ได้ นอกจากการห้ามแล้วยังมีการแบ่งแยกวาทกรรมและปฏิเสธวาทกรรมบางชนิด ยกตัวอย่างเช่น การแบ่งแยกวาทกรรมคนดี/คน

ปกติ นอกจากคนบ้า และผลึกไสวาทกรรมของคนบ้านี้ให้ไปอยู่ในบางพื้นที่ที่ถือว่าไม่เป็นจริงทางสังคม อาทิในบทละครเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแบ่งแยกว่าประโยชน์ความโลภและประโยชน์ความดี ซึ่งกระบวนการย่อย ๆ ทั้งหมดในกระบวนการกีดกันปิดกั้นนี้ฟูโกต์กล่าวว่าเป็นเช่นเดียวกับประวัติศาสตร์ของการแสวงหาความรู้หรือความปรารถนาในอันที่จะเข้าถึงความจริงของมนุษย์ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องถูกสร้างผ่านสถาบันหลักทางสังคม นั่นคือ ระบบการศึกษา ระบบจัดเก็บข้อมูลในห้องสมุดสื่อสารมวลชน หรือกระบวนการสร้างค่านิยมต่าง ๆ ของสังคม เป็นต้น

ประการที่สอง กระบวนการจำกัดและควบคุมวาทกรรม ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้เกิดอำนาจที่มาควบคุมวาทกรรมและทำให้เกิดความปรารถนาในอันที่จะสานต่อวาทกรรมได้ โดยกระบวนการนี้จะต้องกระทำผ่านทางตัววาทกรรมเอง ซึ่งประกอบไปด้วย (Foucault, 1981 : 57-59)

ขั้นตอนแรกคือ “การวิจารณ์” โดยในแต่ละสังคมจะมีวาทกรรมอยู่ประเภทหนึ่งเรียกว่า meta-narrative ซึ่งได้แก่วาทกรรมที่ทุกคนยอมรับหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นวาทกรรมที่ครองอำนาจสูงสุด ตัวอย่างเช่น คัมภีร์คำสอนทางศาสนา หนังสือราชการ ฯลฯ วาทกรรมเหล่านี้มักจะถือกันว่าเป็นเอกสารขั้นต้นที่ทุกคนควรจะได้เรียนรู้และที่สำคัญคือจะต้องมีกระบวนการทางการวิจารณ์ การวิเคราะห์นี่จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการสืบสานความคิดจากวาทกรรมหนึ่ง นอกจากนี้การวิจารณ์ยังช่วยให้ความคิดใหม่ ๆ เป็นไปได้อีกด้วยเพราะการวิจารณ์นั้นจะเป็นการพูดในสิ่งที่มีการพูดอยู่แล้ว และในขณะที่เขาก็ก้าวให้เห็นถึงสิ่งที่ยังไม่เคยมีการพูดถึงอีกด้วย

ขั้นตอนที่สองก็คือ “ผู้แต่ง” ซึ่งในที่นี้ไม่ได้หมายถึงผู้แต่งที่เป็นตัวบุคคลหรือแม้กระทั่งตัวผู้พูด หากแต่หมายถึง กฎเกณฑ์ของวาทกรรมชุดหนึ่ง ๆ ที่ทำให้เราตระหนักถึงความเป็นเอกภาพและเป็นต้นกำเนิดของความหมายที่วาทกรรมนั้น ๆ สื่อออกมา ซึ่งจะทำให้เรามุ่งความสนใจไปที่ความคงเส้นคงวาหรือความเป็นแบบฉบับของมัน ดังนั้นในการศึกษาวาทกรรม “ผู้แต่ง” จึงมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้เรารับรู้ได้ถึงสิ่งที่สังคมในแต่ละยุคสมัยถือกันว่าเป็นสิ่งสำคัญ

ขั้นตอนที่สามก็คือ “กฎระเบียบ” ซึ่งฟูโกต์อธิบายว่าเป็นเสมือนเครื่องมือหรือนิยามที่สังคมใช้วัดความเป็นจริง กฎระเบียบที่ว่านี้จึงกลายเป็นตัวที่จำกัดขอบเขตของวาทกรรมต่าง ๆ นอกจากนั้นยังเป็นตัวจำกัดขอบเขตของ “การวิจารณ์” และ “ผู้แต่ง” อีกด้วย กล่าวคือสำหรับการวิจารณ์ ซึ่งกล่าวได้ว่าช่วยสืบต่อวาทกรรม แต่ก็ไม่ใช่วาทกรรมทุกวาทกรรมที่ผลิตออกมานี้จะได้รับการยอมรับ กฎระเบียบนี้จึงเป็นการกลั่นกรองว่าวาทกรรมใดจะเป็นวาทกรรมที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในสังคม สำหรับ “ผู้แต่ง” กฎระเบียบนี้จะเป็นตัวลดความสำคัญของ “ผู้แต่ง” ในฐานะผู้คิดค้นหรือสร้างความคิดนิยามดังกล่าวขึ้น แต่ให้ความสำคัญกับผู้ใช้งานจะทำให้กฎระเบียบนั้น ๆ ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาได้เพียงใด

ประการที่สาม คือ กระบวนการกลั่นกรองและควบคุมตัวผู้พูด ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 อย่างด้วยกัน อย่างแรกก็คือ “พิธีกรรม” (ritual) ซึ่งก็คือคุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวผู้พูดที่จะมากำหนดความน่าเชื่อถือให้แก่วาทกรรมที่เขาพูดนั่นเอง และเป็นที่แน่นอนว่าคุณสมบัติเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับความเชื่อทางศาสนา กฎเกณฑ์ของความยุติธรรม ความน่าเชื่อถือของวิชาการต่าง ๆ เช่น ในสายตาของคนทั่ว ๆ ไป นักเศรษฐศาสตร์มีความชอบธรรมสูงกว่าคนอื่น ๆ ในการพูดถึงเรื่องการพัฒนา เป็นต้น อย่างที่สองก็คือ “สังคมของวาทกรรม” ซึ่งมีหน้าที่ดำรงรักษาวาทกรรม ด้วยการผลิตเผยแพร่งันในวงแคบ ๆ เพื่อคงความศักดิ์สิทธิ์ไว้ สถาบันทางสังคมที่ได้ชื่อว่ามีบทบาทมากในกระบวนการนี้ก็คือระบบการพิมพ์และระบบการศึกษา ซึ่งนอกจากจะช่วยควบคุมคุณสมบัติของผู้พูดว่าควรมีเช่นไรแล้ว ยังเป็นตัวที่คอยควบคุม กลั่นกรอง และให้ความชอบธรรมแก่วาทกรรมที่ผลิตผ่านสถาบันดังกล่าวนี้อีกด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้ จะเห็นได้ว่าภาคปฏิบัติการของวาทกรรม (discursive practices) ดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้เองที่กลายมาเป็นระบบที่คอยขงการมนุษย์ โดยที่มนุษย์ไม่รู้ตัวด้วยซ้ำ เพราะเมื่อมนุษย์เข้าสู่ระบบของวาทกรรมดังกล่าว มนุษย์ก็จะรู้สึกอึดอัดในอำนาจที่ตนเองครอบครองและถูกครอบครอง ในขณะที่ตัวผู้พูดเองก็เชื่อวาทกรรมที่ตัวเองพูดอยู่ เป็นความกลัวที่อยู่อีกด้านหนึ่งของวาทกรรมและทำให้มนุษย์ต้องพยายามกดทับเอาไว้ แต่ฟูโกต์ก็เสนอว่าเมื่อเราเข้าไปปฏิบัติการของวาทกรรมเหล่านี้แล้ว เราควรจะหยุดยั้งความกลัวของเราด้วยการเข้าไปศึกษาทำความเข้าใจทั้งเงื่อนไขปฏิบัติการ และผลลัพธ์ของวาทกรรม ดังที่เขาบอกว่า วาทกรรมมิใช่ที่แสดงออก (หรือซ่อนเร้น) ของความปรารถนา แต่วาทกรรม คือตัวความปรารถนานั้น ด้วยบทเรียนจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาสอนเราว่าวาทกรรมมิใช่เป็นเพียงผลอันเกิดจากการต่อสู้หรือระบบของการครอบงำ แต่วาทกรรมในตัวของมันเองคือการต่อสู้และครอบงำ วาทกรรมคือตัวอำนาจที่จะต้องเข้าไปยึดกุม (Foucault, 1970 : 52-53) ฟูโกต์เสนอให้เราตั้งคำถามดังข้อสงสัยต่อความปรารถนาของเราในอันที่จะเข้าถึงความจริง และควรที่จะมองทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น กิจวัตรประจำวันของเราให้เป็นวาทกรรม เช่นเดียวกับเหตุการณ์หนึ่ง ๆ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กานดา สุขเกษม (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการ “รัฐบาลหุ่น” ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี”

ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) เพื่อสำรวจและประมวลวาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่ปรากฏในรายการรัฐบาลหุ่น 2) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างวาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่ปรากฏในรายการรัฐบาลหุ่น สำหรับวิธีวิจัยนั้นจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก โดยใช้แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า

1. วาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่ปรากฏในรายการรัฐบาลหุ่น มี 2 ระดับคือ ระดับบุคคลและระดับสถาบันในระดับบุคคลมี 2 ประเภท ได้แก่ วาทกรรมเชิงวิพากษ์การทำงานของนายกรัฐมนตรี และวาทกรรมเชิงวิพากษ์การทำงานของหัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน ในระดับสถาบันมี 5 ประเภท โดยเรียงลำดับจากการปรากฏของวาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่พบมากที่สุด คือ วาทกรรมเชิงวิพากษ์นโยบาย/การทำงานของรัฐบาล วาทกรรมเชิงวิพากษ์การทำงานของพรรคฝ่ายค้าน วาทกรรมเชิงวิพากษ์การทำงานของสื่อมวลชนไทย วาทกรรมเชิงวิพากษ์การทำงานของสื่อมวลชนต่างประเทศ และวาทกรรมเชิงวิพากษ์สถาบันศาสนา

2. สำหรับกลยุทธ์ที่ใช้ในวาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่ปรากฏในรายการรัฐบาลหุ่น ได้แก่ การไม่พินิจ การอ้างคำพูดของผู้อื่น การโยกย้ายบริบท การพูดตัดบท การมีตัวแทรก การใช้เกณฑ์เปรียบเทียบคู่ตรงข้ามและการโต้ตอบชี้แจงกลับทันที

3. กระบวนการสร้างวาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่ปรากฏในรายการรัฐบาลหุ่น มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบ 5 ส่วนคือ ผู้นำเสนอตัวบท การคัดเลือกประเด็น กลยุทธ์ในการสื่อสาร กลุ่มเป้าหมาย และการควบคุมกระบวนการประกอบสร้างตัวบท

4. รายการรัฐบาลหุ่นเป็นรายการล้อเลียนเสียดสีทางการเมือง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมที่ดูจริงจังและมีสาระ แต่ว่ามีรูปแบบการนำเสนอที่เบา สนุกสนาน และคลลขบขัน

5. การดำรงอยู่ได้ของรายการรัฐบาลหุ่น สืบเนื่องมาจากรายการนี้ทำหน้าที่เป็นเพียงเวทีสาธารณะแสดงจุดยืนเพื่อประชาชนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านได้แสดงความคิดเห็น โดยที่ทางรายการไม่ได้แสดงความคิดเห็นที่รุนแรงต่อนโยบายหรือการทำงานต่างๆ ของรัฐบาล รวมทั้งมีความเข้มงวดในกระบวนการทำบท มีผู้คอยตรวจสอบเนื้อหารายการอย่างใกล้ชิดเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อรายการอีกด้วย

จงกลณี โศสฤตวงศ์ (2542) ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมการให้ความหมายต่อสิ่งพิมพ์ลามกของ 9 สถาบันในสังคมไทย” ได้แก่ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน, นักจิตนิยม, ผู้ทำงานด้านวัฒนธรรม, ฝ่ายกฎหมาย, เจ้าหน้าที่ตำรวจ, สื่อมวลชน, ช่างภาพผู้ผลิตงานสิ่งพิมพ์ที่เน้นเรื่องเพศ, นักวิจารณ์งานศิลปะที่เน้นเรื่องเพศ และผู้บริโภคทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อต้องการนิยามและให้ความหมายกับสื่อสิ่งพิมพ์ลามกที่เผยแพร่อยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน รวมไปถึงการศึกษาบริบทของสภาพสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกัน ตลอดจนศึกษาทัศนคติและมุมมองของนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับสื่อนี้

ผลการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสรุปว่า ความหมายหรือนิยามที่ทั้ง 9 สถาบันได้ให้ไว้เกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ลามกถือเป็นสิ่งพิมพ์ที่น่าเสนอเนื้อหาทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง ซึ่งการให้นิยามและการตั้งมาตรฐานความโจ่งแจ้งนั้นจะมีความแตกต่างกันไปตามสถานภาพบทบาทของบุคคลในแต่ละ

สถาบันดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของวาทกรรมซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมที่สถาบันต่าง ๆ กำหนดและให้ความหมาย ซึ่งมีผลต่อการรับรู้และการประเมินคุณค่าผู้คนในสังคมต่อสื่อนี้ นอกจากนั้นยังโยงใยความสลับซับซ้อนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของค่านิยมและมายาคติเรื่องเพศ ความรุนแรงในสังคมไทยที่แสดงให้เห็นทั้งในเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมหรือการต่อสู้ในสนามวาทกรรม กระแสหลักและวาทกรรมทวนกระแสเพื่อแย้งซึ่งการกำหนดความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ลามกในสังคมไทย

ฉัตรนภัส แสงมา (2545) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องเสรีภาพทางเพศในการตอบปัญหาทางเพศของสื่อมวลชนไทย” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาประกอบด้วย 1) เพื่อค้นหาความหมายของวาทกรรมเรื่องเสรีภาพทางเพศในสื่อมวลชนไทย 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างวาทกรรมเรื่องเสรีภาพทางเพศในสื่อมวลชนไทย และ 3) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบเนื้อหาและรูปแบบของวาทกรรมเรื่องเสรีภาพทางเพศในสื่อมวลชนแต่ละประเภท โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาการตอบปัญหาทางเพศในสื่อมวลชนไทย 5 สื่อซึ่งประกอบไปด้วย หนังสือพิมพ์, วิทยุ, นิตยสาร, โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ผลิตสื่อ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรม, ทฤษฎีการศึกษาสื่อมวลชนแนวสตรีนิยม, แนวคิดเรื่องเพศวิถี, และแนวคิดเรื่องคุณลักษณะของสื่อแต่ละประเภทมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยโดยตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) ความหมายเรื่องเสรีภาพทางเพศของสื่อมวลชนไทยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ การเป็นฝ่ายเริ่มต้นในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศและการสำส่อนทางเพศ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ ลักษณะอนุรักษ, ลักษณะปฏิรูป, และลักษณะก้าวหน้า ซึ่งการสร้างคามหมายดังกล่าวจะส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายในสังคมไทย 2) กระบวนการสร้างวาทกรรมเรื่องเสรีภาพทางเพศมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการทางวาทกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำเสนอด้วยบท, การคัดเลือกคำถาม, รูปแบบการสื่อสาร และกลุ่มเป้าหมาย กับปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรมโดยการผลิตวาทกรรมบางส่วนในการตอบปัญหาทางเพศมีลักษณะสอดคล้องกับวาทกรรมกระแสหลัก ได้แก่ วาทกรรมในระบบสังคม-วัฒนธรรม วาทกรรมในระบบกฎหมาย และวาทกรรมในระบบศาสนาซึ่งสนับสนุนอุดมการณ์แบบผิวเผินเดียวเดียว ในขณะที่วาทกรรมบางส่วนมีความสอดคล้องกับวาทกรรมทวนกระแส คือวาทกรรมของกลุ่มสตรีนิยม 3) วาทกรรมเรื่องเสรีภาพทางเพศที่ปรากฏในแต่ละสื่อจะมีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกันนั่นคือ ยังคงมีเนื้อหาในลักษณะการอนุรักษมากกว่าลักษณะความก้าวหน้าในเรื่องเสรีภาพทางเพศ ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะของสังคมไทยที่ขัดเกลามาตรฐานข้อในการประเมินพฤติกรรมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย แต่จะมีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันในแต่ละสื่อ อันเนื่องมาจากคุณลักษณะของสื่อที่มีความแตกต่างกัน

ชาติรี เพ็ญศรี (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วาทกรรมการพัฒนาของประเทศไทย : พ.ศ. 2504 - 2539”

ซึ่งการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตรวจสอบรากฐานทางความคิดและความเชื่อทางวิชาการของแนวความคิด “การพัฒนา” ของประเทศไทย ซึ่งเป็นตัวกำหนดเจตนารมณ์และทิศทางการออกจนยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการวางแผนพัฒนาประเทศ โดยมุ่งสืบค้นเพื่อตรวจสอบว่า 1. ความหมายของสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” นั้น ถูกประเทศไทยสร้างขึ้นมาได้อย่างไรและมีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไรบ้าง 2. ด้วยรากฐานทางปรัชญาความคิดอะไรที่ทำให้ประเทศไทยสร้างความหมายให้กับคำว่า “การพัฒนา” อย่างนั้น 3. วาทกรรมการพัฒนาของประเทศไทยมีบทบาทอย่างไรในสังคมไทย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความหมายของสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” นั้น ประเทศไทยไม่ได้ให้คำนิยามที่ชัดเจน แต่ประเทศไทยพยายามสร้างความหมายของการพัฒนาว่าหมายถึงการทำให้ทันสมัยอย่างสังคมตะวันตก ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรม และการพัฒนาการเมือง โดยผูกโยงเข้ากับคำว่า “ความก้าวหน้า” “การเจริญเติบโต” “การมีมาตรฐานการครองชีพ” เท่าเทียมกับประเทศตะวันตก เป็นต้น โดยมีรากฐานทางความคิดและความเชื่อทางวิชาการที่สำคัญสามส่วนด้วยกัน คือ 1. หลักที่ว่ามนุษย์เป็นนายเหนือธรรมชาติ เพราะฉะนั้น ธรรมชาติจึงเป็นเพียงวัตถุในการผลิต หรือเป็นเพียงเครื่องรองรับความต้องการอันไม่รู้จบจกตัวของมนุษย์ 2. หลักความเชื่อมั่นในการใช้ความรู้ทางเทคนิควิทยาการเอาชนะเหนือทั้งธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ เพื่อมนุษย์และสังคมมนุษย์จะพัฒนาก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ สู่สภาพะที่สมบูรณ์พร้อมในอนาคต 3. หลักความเชื่อในเรื่องความอยู่รอดของผู้แข็งแรงเหมาะสมที่สุด

จากรากฐานทางปรัชญาความคิดดังกล่าว “การพัฒนา” ตามแนวความคิดของประเทศไทยถูกนำไปปฏิบัติการทางสังคมในฐานะที่เป็นวาทกรรมชุดหนึ่ง โดยอาศัยอำนาจและกลไกของรัฐรวมทั้งสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เพื่อมุ่งผูกขาดอำนาจในการกำหนดหรือสร้างความหมายให้กับคำว่า “การพัฒนา” ในขณะเดียวกันก็ดำเนินการครอบงำ ปิดกั้น หรือลดความรู้ว่าด้วย “การพัฒนา” ในแบบอื่นเอาไว้ โดยเฉพาะความรู้ที่เกิดจากการสังสมโดยประสบการณ์ อันมีรากฐานอยู่บนความเชื่อ วิถีชีวิต โลกทัศน์ ภูมิปัญญาตามจารีตหรือขนบของท้องถิ่นต่าง ๆ

ชัฒมาณ คาราดาย (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ศัพท์และการศึกษาการเลือกใช้ศัพท์เศรษฐศาสตร์ไทย” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างศัพท์เศรษฐศาสตร์จากแบบเรียนเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น วารสารและนิตยสารทางเศรษฐกิจ ข่าวเศรษฐกิจจากหนังสือพิมพ์ และพจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์ 2. เพื่อศึกษาการเลือกใช้ศัพท์เศรษฐศาสตร์ของตัวอย่างประชากร 4 กลุ่ม คือ นักวิชาการเศรษฐศาสตร์ เศรษฐกร นักศึกษาสาขาเศรษฐศาสตร์ และบุคคลทั่วไปและ 3. เพื่อศึกษาการนำภาษาต่างประเทศมาใช้ในการสร้างศัพท์เศรษฐศาสตร์ไทย โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่แบบสอบถาม เพื่อศึกษาการ

เลือกใช้รูปศัพท์ การใช้ศัพท์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับศัพท์เศรษฐศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ประชากร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคืออัตราส่วนร้อยละ

ผลการศึกษการสร้างรูปศัพท์จากเอกสาร ผู้วิจัยพบลักษณะรูปศัพท์จำนวน 4 ประเภท คือ การยืมความหมาย การยืมแปล การทับศัพท์ และการแปลปนทับศัพท์ โดยกลุ่มตัวอย่าง ประชากรทั้ง 4 กลุ่ม เลือกใช้รูปศัพท์ประเภทต่าง ๆ สอดคล้องกันตามลำดับดังนี้ คือ เลือกรูป ศัพท์ประเภทการยืมแปลมากที่สุด รองลงมาคือประเภทการยืมความหมาย ประเภทการแปลปน ทับศัพท์ และ ประเภทการทับศัพท์ รูปศัพท์ส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างประชากรเลือกใช้มีการยืมคำ ภาษาดังประเทศมาใช้ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ สันสกฤต ภาษาอังกฤษ ภาษาเขมร และภาษาจีน

กลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่เลือกใช้รูปศัพท์เศรษฐศาสตร์กับอาจารย์และนักวิชาการ เศรษฐศาสตร์ในการสนทนาเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ โดยรูปศัพท์เศรษฐศาสตร์ที่ใช้จะอ้างอิงมาจาก แบบเรียนหลักเศรษฐศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ไม่รู้จักและ/หรือไม่เคยเลือกใช้ หนังสือศัพท์เศรษฐศาสตร์ที่จัดพิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบัน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่ เห็นด้วยว่าศัพท์เศรษฐศาสตร์ที่มีใช้อยู่ในปัจจุบันมีจำนวนเพียงพอแล้ว และถือว่ามีความจำเป็นใน ชีวิตประจำวัน แต่ศัพท์ที่มีอยู่ยังขาดความเหมาะสม เนื่องจากใช้คำยาก ไม่รัดกุมและ ต้องแปล ไทยเป็นไทย บุคคลในวงการเศรษฐศาสตร์ควรมีความสอดคล้องกันในการเลือกใช้รูปศัพท์ใน สาขาของตน จึงควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบการบัญญัติศัพท์เศรษฐศาสตร์ ซึ่งหาก ราชบัณฑิตยสถานดำเนินการบัญญัติศัพท์เศรษฐศาสตร์ที่มีความเหมาะสมเพียงพอและจัดพิมพ์ เผยแพร่แล้ว กลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่เห็นว่าจะเลือกใช้ตามราชบัณฑิตยสถานเพื่อให้เป็น มาตรฐานเดียวกัน

ฉันทพงศ์ แยมเจริญ (2544) การวิจัยเรื่อง “วาทกรรมวิเคราะห์พระราชนิพนธ์เรื่องพระ มหาชนก” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมในกระบวนการสื่อสารของพระราชนิพนธ์เรื่องพระ มหาชนก รวมไปถึงศึกษาความหมายของเนื้อหา รูปภาพประกอบ และความเข้าใจของผู้รับสาร วิธีการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ แบบสหวิธีการ ประกอบด้วยการวิเคราะห์ด้ว บท การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และใช้แบบสอบถาม เป็น เครื่องมือในการเก็บข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงสำรวจบางส่วน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า พระราชนิพนธ์พระมหาชนก ได้รับความสำเร็จสืบเนื่องมาจาก อำนาจทางวาทกรรม ทั้งในลักษณะเปิดเผยและแอบแฝง อำนาจทางวาทกรรมนี้โยงใยเกี่ยวพันกับ เรื่องของศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ เศรษฐกิจและสังคม จนไปถึงวัฒนธรรมของชาติ ด้วย เหตุนี้ทุกฝ่ายจึงให้การยอมรับ และเผยแพร่พระราชนิพนธ์พระมหาชนกอย่างแพร่หลาย จน ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม

ส่วนทางด้านเนื้อหาพบว่ามีการคัดแปลงให้เกิดความแตกต่างในตอนท้ายของเรื่อง ซึ่ง สอดคล้องกับการรับรู้ในเนื้อหาสาระของคนในปัจจุบัน และเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เกิดขึ้น

พระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์วัดอุประสงค์ในการพระราชนิพนธ์เพื่อพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ และเป็นการสะท้อนถึงตัวผู้ประพันธ์เพื่อให้เกิดการเทียบเคียงกับตัวละคร

ประการสุดท้าย ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้รับสารในการวิจัยครั้งนี้ สำหรับประชาชน โดยทั่วไปรู้จักและให้การตอบรับพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์เป็นอย่างดี แต่ในด้านความเข้าใจกลับพบว่าไม่ได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เช่นเดียวกับกลุ่มนักเรียนที่ได้รับมอบหมายให้อ่านพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์มีความเข้าใจละเอียดลึกซึ้งมากกว่า กลุ่มนักเรียนที่อ่านโดยความสนใจ

ดวงใจ ธรรมโชติโก (2541) ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ว่าททกรรมการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับการแปรรูปให้กับพนักงานขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย” โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อศึกษาถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของวาทกรรมการเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับการแปรรูปให้กับพนักงานองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

ทั้งนี้ด้านผลการวิจัยที่เกิดขึ้นผู้วิจัยได้สรุปไว้เป็น 2 ประเด็น ในประเด็นแรกผู้วิจัยได้อธิบายถึงปฏิบัติการทางวาทกรรมเกี่ยวกับการแปรรูปองค์การ โทรศัพท์แห่งประเทศไทย ซึ่งผู้บริหารองค์กรใช้วิธีการสัมมนาในฐานะที่เป็นวาทกรรมองค์กรและเป็นเครื่องมือในการสร้างการยอมรับการแปรรูปให้กับพนักงาน โดยจัดการสัมมนาเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วยการสัมมนา สำหรับผู้บริหารระดับสูงการสัมมนาสำหรับผู้บริหารระดับกลาง และการสัมมนาสำหรับพนักงานปฏิบัติการ ซึ่งการสัมมนาที่จัดขึ้นแต่ละประเภทมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน ส่วนในประเด็นที่ผู้วิจัยได้อธิบายให้เห็นถึงประสิทธิผลในการจัดการสัมมนาที่เกิดขึ้นนั้นผู้วิจัยพบว่าการสัมมนาสำหรับผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารระดับกลางสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ส่วนการจัดสัมมนาแก่พนักงานระดับปฏิบัติการนั้นไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมาย เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพการทำงานและสวัสดิการของพนักงานจากการแปรรูปที่ให้การสัมมนายังไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้พนักงานยอมรับการแปรรูปได้

ทรงพร สารพานิช (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วาทกรรมทางการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง : ศึกษากรณีเขตเลือกตั้งกาญจนาภิเษก และเขตเลือกตั้งสวนหลวง”

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาให้เห็นถึงการประสานร่วมกันของวาทกรรมของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเรื่อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับวาทกรรมของนักการเมืองจึงทำให้นักการเมืองนั้นได้รับการเลือกตั้งภายใต้กรอบแนวความคิดเรื่องวาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์

โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบวาทกรรมของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 2 เขต คือ เขตกาญจนาภิเษกและเขตสวนหลวง

จากการศึกษาพบว่า ในเขตกาญจนาภิเษกและเขตสวนหลวงนั้น ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีวาทกรรมในเรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างกัน การที่นักการเมืองมีวาทกรรมสอดคล้อง กับวาทกรรมของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้ง ทำให้นักการเมืองผู้นั้นได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น

เทิดศักดิ์ ร่มอำปา (2545) ได้ทำการวิจัย “วาทกรรมเกี่ยวกับ “เกย์” ในสังคมไทย พ.ศ. 2508 – 2542”

มุ่งศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของวาทกรรมที่เกี่ยวกับเกย์ในสังคมไทยในช่วงพ.ศ. 2508 - 2542 จากการศึกษาพบว่าในสมัยจารีตถึงสมัยสร้างชาติแม้วาทกรรมกระแสหลักของสังคมจะมีอคติต่อพฤติกรรมรักร่วมเพศในลักษณะที่ “เป็นความแปลกแยก” มิใช่ “หญิง” หรือ “ชาย” แต่ก็ไม่ปรากฏความคิดว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นอันตรายต่อสังคมและไม่รับทลงโทษอย่างรุนแรงดังเช่นในสังคมตะวันตก หลังสงครามโลกครั้งที่สอง บริบททางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนไปกล่าวคือการรับวัฒนธรรมอเมริกันทำให้มีการรับความรู้ทางการแพทย์แบบตะวันตกที่มองว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นโรคจิตที่สามารถบำบัดรักษาให้หายได้

ในช่วงปลายทศวรรษ 2500 มีการหยิบยืมเอาคำว่า “เกย์” มาใช้เรียกคนกลุ่มนี้ ปลายทศวรรษ 2510 คนกลุ่มนี้ได้พยายามอาศัย “พื้นที่” ในหนังสือพิมพ์ เพื่อสร้างวาทกรรมให้สังคมยอมรับ อย่างไรก็ตามวาทกรรมกระแสหลักก็หยิบประเด็นเรื่องอาชญากรรมกับเกย์ ว่าเป็นปัญหาสังคม ปลายทศวรรษ 2520 คนกลุ่มนี้ได้พยายามสร้างวาทกรรมของตนขึ้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อนิตยสารที่ให้ “พื้นที่” มากขึ้นโดยเฉพาะนิตยสารที่ทำเพื่อเกย์โดยเฉพาะ โดยพยายามชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นสิ่งปกติและ “เกย์” สามารถทำประโยชน์ให้สังคมได้เช่นเดียวกับหญิงและชาย แต่วาทกรรมกระแสหลักก็หยิบยกเรื่องโรคเอดส์ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในขณะนั้น ว่ามีสาเหตุสำคัญจากเกย์

ทศวรรษ 2530 วาทกรรมกระแสหลักอ่อนคลาญประเด็นเรื่องเกย์เป็นโรคจิตลง จิตแพทย์บางคนเริ่มยอมรับว่าพฤติกรรมรักร่วมเพศไม่ใช่โรคจิต และไม่ต้องบำบัดรักษา และมีใช้พหุศาสตร์สำคัญของโรคเอดส์ แต่อย่างไรก็ตามยังชูประเด็นเรื่องเกย์เป็นภัยต่อสังคม ในขณะที่เกย์เริ่มมีที่สาธารณะชั่วคราวชั่วคราว เห็นได้จากงานบางกอกเกย์เฟสติวัล กระนั้นก็ตามวาทกรรมกระแสหลักก็ยังไม่ยอมรับเกย์โดยสมบูรณ์

นันทพร ผลอนันต์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วาทกรรมในการนำเสนอข่าวชุมชนกรณีความขัดแย้งเรื่องที่ดิน จังหวัดลำพูน เปรียบเทียบระหว่างหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์กับสำนักข่าวประชาธรรม”

การวิจัยซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบวาทกรรมข่าวระหว่างหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์กับสำนักข่าวประชาธรรมต่อกรณีความขัดแย้งเรื่องที่ดิน จังหวัดลำพูน โดยใช้การวิเคราะห์วาทกรรมรวมถึงวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเลือกสรร กำหนดเนื้อหาในการนำเสนอข่าวของทั้งสองสื่อ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์และสำนักข่าวประชาธรรม ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2545 – 31 ธันวาคม 2545 และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ผลิตเนื้อหาข่าว ผู้อยู่ในเหตุการณ์ความขัดแย้ง นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ และนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

กำหนดเนื้อหาข่าว ได้แก่นโยบาย จุดยืนขององค์กร นโยบายในการนำเสนอข่าวปัญหาที่คน
จังหวัดลำพูน และการเข้าถึงแหล่งข้อมูล

เพ็ญพรรณ รวิโชติกุล (2544) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมบนอินเทอร์เน็ต
Bulletin Board ของเว็บไซต์พันธุ์ทิพย์” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ใน
การวิจัยคือเพื่อศึกษาถึงรูปแบบและความหมายของวาทกรรมที่ปรากฏบน Bulletin Board ของ
เว็บไซต์พันธุ์ทิพย์รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ของตัวบท บริบทการสื่อสารผ่านตัวกลาง
คอมพิวเตอร์และบริบททางสังคมโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกระทู้ของโต้สนทนาที่มีอยู่
ของเว็บไซต์พันธุ์ทิพย์

ทางด้านผลการวิจัยสรุปว่า รูปแบบวาทกรรมที่เกิดขึ้นบน Bulletin Board ของเว็บไซต์
พันธุ์ทิพย์มีรูปแบบทางภาษาส่วนใหญ่เป็นการใช้ภาษาอย่างไม่เป็นทางการในลักษณะภาษาพูด
มากกว่าภาษาเขียน มีการใช้คำรุนแรง หยิบคายเมื่อเกิดความขัดแย้ง ตลอดจนมีความบกพร่องใน
การใช้ภาษา นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการแสดงความขัดแย้งซึ่งมีรูปแบบที่ไม่แน่นอนคงที่ สำหรับ
วาทกรรมที่เกิดขึ้นมักแฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ความคิดเชิงขัดแย้ง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนมากจะ
เป็นเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมือง สังคม และศาสนา ที่แฝงไว้ด้วยความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม
และอุดมการณ์ทางความคิดไว้มาก โดยที่บริบทการสนทนาอันได้แก่ ลักษณะพิเศษของการ
สื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ สภาพสังคม และบริบทภายนอกได้แก่ การนำเสนอข่าวสารของ
สื่อในขณะนั้นจะมีความสัมพันธ์โดยตรงในการสร้างตัวบทที่นำมาเป็นกระทุ้งในการสนทนาบน
Bulletin Board

สมภพ กิ่งเงิน (2541) ทำการศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างประสิทธิผลของวาทกรรม
ภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคม” ผู้วิจัยมีเหตุผลในเลือกสื่อโฆษณา เนื่องจากวาทกรรมในสื่อ
โฆษณาเป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถจะอธิบายเกี่ยวกับสภาพสังคมและจิตใจของคนในสังคม
ช่วงเวลานั้นได้รวมทั้งสื่อโฆษณายังแสดงให้เห็นถึงการหยิบยกเรื่องสาธารณะมานำเสนอเป็นวาท
กรรมโฆษณา ซึ่งส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปของภาพยนตร์ส่งเสริมสังคม

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือเพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบริบททาง
สังคม รวมทั้งเนื้อหาในภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคมที่นำเอาเรื่องสาธารณะมาใช้ และเพื่อ
ทราบถึงความสำเร็จของวาทกรรมในทัศนะของผู้ว่าจ้างผลิตโฆษณา ผู้สร้างสรรค์งานโฆษณา
และผู้เชี่ยวชาญด้านการโฆษณา โดยใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรม แนวคิดเรื่องสาธารณะ และแนวคิด
เรื่องภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคมมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปว่า วาทกรรม

ภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคมขององค์กรทั้ง 9 กลุ่ม ได้แก่ องค์กรผู้ผลิตเครื่องเค็มแอลกอฮอล์ องค์กรผู้ผลิตรถยนต์ องค์กรประกันภัย องค์กรที่ทำหน้าที่จัดสรรหาพลังงาน องค์กรที่ควบคุมดูแลการใช้พลังงาน องค์กรที่มีหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชน สถาบันการเงิน องค์กรที่ผลิตและจำหน่ายสินค้าอุปโภค และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ มีรูปแบบ ลักษณะรวมทั้งกระบวนการสร้างในทิศทางที่สอดคล้องไปในทางเดียวกันและเนื้อหาของวาทกรรมภาพยนตร์โฆษณาส่งเสริมสังคมมีความสัมพันธ์กับบริบทซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสาธารณะและกำลังอยู่ในความสนใจของสังคมขณะนั้น โดยในส่วนของบริบทที่นำมาสร้างเนื้อหาได้แก่ เรื่องสาธารณะที่อยู่ในกระแสความสนใจของสังคม เรื่องสาธารณะที่อยู่นอกเหนือความสนใจของสังคม รวมไปถึงกิจกรรม โครงการ และงานในหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กร

สุนัษี เลาะวิธิ (2546) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “วาทกรรมเรื่องความอ้วนความหอมในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรี”

ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อสำรวจและประมวลความหมายของวาทกรรมเรื่องความอ้วนความหอมในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรี และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างวาทกรรมดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาของวาทกรรมเรื่องความอ้วนความหอมที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรี 3 รายการได้แก่ รายการเพื่อนหญิง พลังหญิง ซึ่งเป็นรายการเพื่อสังคม รายการสีสันวันสบาย ซึ่งเป็นรายการเพื่อความบันเทิง และรายการออร์นิง เซลท์ คลับ ซึ่งเป็นรายการเพื่อสุขภาพ รวมทั้งใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ผลิตรายการ โดยนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรม และแนวคิดเรื่องรูปร่างและร่างกาย มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) ความหมายเรื่องความอ้วนความหอมในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีอยู่ภายใต้การกำกับของวาทกรรม 3 ชุดด้วยกัน วาทกรรมชุดแรกได้แก่วาทกรรมด้านการแพทย์ เป็นการให้นิยามโดยอยู่ภายใต้มาตรฐานทางการแพทย์ที่เรียกว่าดัชนีมวลร่างกาย โดยความหมายที่สะท้อนผ่านตัวบทแสดงให้เห็นว่าความอ้วนเป็นบ่อเกิดของโรคและเป็นพิษภัยต่อสุขภาพ วาทกรรมชุดที่สองคือวาทกรรมด้านแฟชั่น โดยพบว่าการให้ความหมายที่เกิดขึ้นอยู่ภายใต้มาตรฐานด้านการแต่งกายและเสื้อผ้าที่มีขนาดเล็ก ด้วยเหตุนี้ คนอ้วนหรือคนที่ใส่เสื้อผ้าตามแฟชั่น ไม่ได้จึงถูกจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ที่มีความเบี่ยงเบนทางด้านการแฟชั่น วาทกรรมชุดสุดท้ายคือวาทกรรมด้านความสวยงามซึ่งประกอบสร้างความหมายโดยการอ้างอิงจากภาพของคารา, นางแบบที่มีรูปร่างผอม ดังนั้น จึงเป็นการให้คำนิยามความสวยจากการมีรูปร่างผอม โดยพบว่าความผอมเป็นสิ่งที่นำไปสู่โอกาสต่างๆ ในชีวิต โดยอาจกล่าวได้ว่าลักษณะความหมายที่พบในแต่ละประเด็นเป็นไปตามวาทกรรมกระแสหลักที่ให้คุณค่าแก่ความผอม นอกจากนี้การประกอบสร้างความหมายดังกล่าวได้ส่งผลต่อ

การสร้างอัตลักษณ์ระหว่างผู้หญิงฮั่นและผู้หญิงหมอม รวมทั้งยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างวาทกรรมและผู้ถูกอ้างอิงถึง

2) กระบวนการสร้างวาทกรรมเรื่องความฮั่นความหมอมแสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างปฏิบัติการทางวาทกรรมกับปฏิบัติการทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 1. ผู้นำเสนอด้วยบท ได้แก่ แพทย์ ผู้ที่ทำงานในวงการบันเทิงและพิธีกร 2. การคัดเลือกประเด็นการนำเสนอโดยมีที่มาจากกระแสทางสังคม, ผู้อุปถัมภ์รายการ และความสนใจของผู้ผลิต 3. กลยุทธ์การสื่อสารซึ่งมีวิธีการนำเสนอโดยการสร้างทางเลือกให้แก่ผู้ชม ทั้งการเตือนภัยและการแนะนำวิธีการลดความฮั่น 4. กลุ่มเป้าหมายผู้ถูกอ้างอิงถึงในการเป็นผู้รับวาทกรรมซึ่งถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่มีปัญหาด้านความฮั่นและต้องการคำแนะนำเรื่องการลดน้ำหนัก ประกอบด้วย ผู้หญิงโสด, ผู้หญิงที่มีครอบครัวแล้ว และผู้หญิงที่ต้องการทำงานในวงการบันเทิง นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่าในกระบวนการสร้างวาทกรรมก็มีลักษณะสอดคล้องกับวาทกรรมกระแสหลักของสังคม ได้แก่ วาทกรรมด้านการแพทย์ วาทกรรมด้านแฟชั่น และวาทกรรมเพศสภาพที่สนับสนุนวิถีคิดและอุดมการณ์ความหมอม

ทั้งนี้ ภายใต้อัตลักษณ์การผลิตยังพบว่า เนื่องจากคุณลักษณะของประเภทรายการที่แตกต่างกันจึงทำให้ผู้ผลิตรายการมีแนวทางการผลิตสารโดยคำนึงถึงความแตกต่างของประเภทรายการด้วย

วิไล สมพันธ์ (2536) ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมรายการวิทยุ จส.สันทนา” โดยผู้วิจัยให้ความเห็นและเหตุผลต่อการศึกษาค้นคว้าว่า สถานีวิทยุ จส.100 ถือเป็นสถานีวิทยุแห่งแรกของประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยมุ่งศึกษาในประเด็นที่ว่าวาทกรรมในรายการ จส. สันทนา การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ดำเนินรายการและผู้ต้องการร่วมในการสื่อสาร มีการสร้างความหมาย รวมทั้งการถ่ายทอดหรือการส่งผ่านความหมายกันอย่างไร และจส.สันทนา เป็นสถานีที่ใช้เป็นเวทีเพื่อแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างเสรีจริงหรือไม่

ผลการวิจัยพบว่า ในฐานะที่ จส. 100 เป็นสถานีวิทยุแห่งแรกของประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นนั้นและถือเป็นก้าวแรกในการเข้าสู่ยุคสงครามข่าวสารในประเทศไทย แต่กลับเป็นเวทีแห่งการแสดงความคิดเห็นที่ไม่เป็นไปอย่างเสรี เนื่องจากมีคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่จะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและไม่ก่อให้เกิดวาทกรรมที่เป็นองค์ความรู้ หรือข้อมูลใหม่ ๆ มากนัก โดยผู้ร่วมสื่อสารต้องสรุปและคิดเอาเองจากการปฏิบัติวาทกรรม ในขณะที่ผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อกลางที่เชื่อมโยงให้ผู้สนทนาได้แสดงความคิดเห็น บทบาทของผู้ร่วมสื่อสารถูกจำกัดด้วยขั้นตอนหรือกระบวนการคัดเลือกผู้ที่ต้องการเข้าร่วมสนทนา ด้านวาทกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการเล่าเรื่อง หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นได้รับรู้เท่านั้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือวาท

กรรมเป็นเพียงทางผ่านของผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งผู้ปฏิบัติวาทกรรมไม่ได้หวังผลในทางปฏิบัติอันนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

สมจิตร เตชะบัญญัติ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมของป้ายโฆษณาในเขตกรุงเทพมหานคร”

ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบการดำเนินธุรกิจป้ายโฆษณา และเพื่อเข้าใจถึงลักษณะและจุดมุ่งหมายของวาทกรรมที่ใช้กับป้ายโฆษณา โดยการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ วิทยา ประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป้ายโฆษณาและการจัดบันทึกการเข้าไปสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายใต้กรอบการวิเคราะห์เรื่องวาทกรรมและแนวคิดทางการสื่อสารการตลาด

ผลการวิจัยสรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้

1. พบว่า ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการขยายตัวของธุรกิจป้ายโฆษณา คือทำเลที่ตั้งบนถนนสายหลักเป็นตัวกำหนดราคาป้าย, ผลจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ, ปัญหารถติด, ราคาถูกกว่าสื่ออื่น ๆ ที่มีการขึ้นราคา, ต้นทุนในการดำเนินธุรกิจต่ำ
2. ประเภทของสินค้ามีส่วนสำคัญต่อการกำหนดเนื้อหาของวาทกรรม ซึ่งพบว่า เนื้อหาที่เน้นการส่งเสริมการขายมักจะเกี่ยวข้องกับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และห้างสรรพสินค้า ส่วนเนื้อหาที่เน้นภาพลักษณ์และการดักขโมยชื่อเสียงสินค้าจะปรากฏในโฆษณาอุปโภคบริโภค
3. บริบททางการสื่อสารในเรื่องวัตถุประสงค์ทางกายภาพ, ภาพประกอบ, ขนาดรูปแบบและสีต้น, การอ้างอิงคนหรือสถานที่, การอ้างถึงวาทกรรมที่ผ่านมาแล้ว, สถานการณ์แวดล้อมที่ก่อให้เกิดความหมาย, ความรู้สึกมีส่วนร่วมของผู้ลูกค้ากับโฆษณา, หน้าที่ของวาทกรรม ปรับปรุงกล่าวนี้ มีบทบาทอย่างสำคัญในการช่วยสื่อความหมายและสร้างการยอมรับของผู้บริโภคต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า

สุรัช มีทองคำ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมจากการถ่ายทอดการแข่งขันซีเกมส์ครั้งที่ 19 ทางโทรทัศน์”

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการนำเสนอและวาทกรรมที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 19 ทางโทรทัศน์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกเทปการถ่ายทอดสดการแข่งขันรวม 80 ชั่วโมง การศึกษานี้ต้องการหาภาพสะท้อนที่ได้จากการถ่ายทอดการแข่งขันซีเกมส์ครั้งที่ 19 นี้ว่าจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ที่ว่า

1. เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคเดียวกัน
2. เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักกีฬาในภูมิภาคนี้ให้ทัดเทียมนานาชาติ และมีความพร้อมในการแข่งขันในระดับเอเชียนเกมส์และโอลิมปิก

โดยการวิจัยนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์จากการถ่ายทอดทางโทรทัศน์ ดังนี้

1. พิธีเปิดและปิดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 19
2. การถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาแต่ละประเภท
3. การนำเสนอข่าวกีฬาในช่วงที่มีการแข่งขัน

ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และในส่วนของพัฒนาการกีฬานั้น วาทกรรมที่เกิดขึ้นก็จะขึ้นอยู่กับผลการแข่งขันที่นักกีฬาได้ทำได้ ซึ่งก็มีทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว

สุกัญญา ตรีทิพนนท์ (2544) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมการสร้างความจริงเชิงรัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์ในคณิศรพิภพวิทยาสันของทักษิณ ชินวัตร” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอคณิศรพิภพวิทยาสันของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ปรากฏในรายงานข่าวและบทความของหนังสือพิมพ์รายวัน 4 ฉบับ คือ ประชาชาติธุรกิจ มติชน ไทยรัฐ และไทยโพสต์ นอกจากนี้ยังศึกษาวาทกรรมที่ใช้ในการเสนอข่าวดังกล่าว โดยดูว่ามีการให้ความชอบธรรมกับแนวทางด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์อย่างไร และการเสนอวาทกรรมตามแนวคิดทั้งสองมีส่วนสะท้อนวัฒนธรรมการเมืองอย่างไรบ้าง

ด้านผลการวิจัยผู้วิจัยพบว่า รูปแบบที่ใช้นำเสนอคณิศรพิภพวิทยาสันของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรมากที่สุดคือรูปแบบการรายงานข่าว การสร้างวาทกรรมของสื่อมวลชนเป็นผลมาจากปัจจัย 2 ประการคือปัจจัยภายในได้แก่ การทำงานด้านข่าว ความคิด ความเชื่อ ทศนคติและนโยบายของสถาบัน และปัจจัยภายนอกได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ล้วนมีส่วนกำหนดวาทกรรมของสื่อมวลชนในการสร้างความจริงต่อการใช้วาทกรรมทางคณิศรและรัฐศาสตร์ โดยสื่อมวลชนเลือกใช้วาทกรรมรัฐศาสตร์มากกว่าคณิศรอันสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการเมืองไทยที่ล้นไหลสามารถเปลี่ยนกลับไปกลับมาได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เมื่อวัฒนธรรมการเมืองของไทยมีลักษณะที่ล้นไหลและให้ความชอบธรรมกับหลักรัฐศาสตร์มากกว่าหลักคณิศรแล้ว สื่อมวลชนซึ่งมีหน้าที่ผลิตวาทกรรมเพื่อสร้างความรู้และความจริงให้กับสังคมก็จะมีแนวโน้มเลือกผลิตข่าววาทกรรมรัฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมการเมืองไทย

อวยชัย สังขนา (2544) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมการสื่อความหมายของนิวัติ กองเพียร นักคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสารรายสัปดาห์ “มติชน” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 4 ประการคือ 1) ตั้งประกอบสร้างวาทกรรมของนิวัติ กองเพียร ที่สะท้อนผ่านงานเขียนในคอลัมน์ทั้ง 2 คอลัมน์ได้แก่อะไรบ้าง 2) วาทกรรมของนิวัติ กองเพียร ที่ปรากฏในพื้นที่สื่อมวลชนที่แตกต่างกันนำเสนอและสื่อความหมายแตกต่างกันอย่างไร 3) วาทกรรมของนิวัติ กองเพียร สร้างคุณค่าให้กับภาพบุคคลในทิศทางใด 4) วาทกรรมของนิวัติ กองเพียร ถูกตีความหมายจากกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างไร โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรม, การวิเคราะห์วาทกรรม, ภาพเปลือย, ปีศาจปโตไบในมุมมองสตรีนิยม และระบบการเข้ารหัส-ถอดรหัสมาเป็นแนวทางการวิเคราะห์

ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้คือ 1) วาทกรรมการสื่อความหมายของ นิวัติ กองเพียร ประกอบสร้างด้วยกรอบคิดเพศสภาพ,มุมมองทางศิลปะ, สถานภาพทางสังคม, ช่องทางการนำเสนอ, วัฒนธรรมและบรรทัดฐานสังคม 2) วาทกรรมที่นำเสนอในพื้นที่ต่างกันนำเสนอในประเด็นต่างกัน ในด้านความดี แต่ไม่มีความแตกต่างกันในด้านภาษาและการสื่อความหมาย 3) วาทกรรมสามารถสร้างคุณค่าให้กับภาพบุคคลนี้คือ การสร้างคุณค่าในเชิงศิลปะ, สร้างชื่อเสียงให้กับตัวนางแบบ, สร้างคุณค่าให้กับนิยายสารหรือสื่อสิ่งพิมพ์, สร้างชื่อเสียงให้กับผู้เขียนคอลัมน์และสร้างคุณค่าในประเด็นสิทธิเสรีภาพทางเพศ 4) การตีความหมายวาทกรรมของนิวัติ กองเพียรจากกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีทิศทางที่สอดคล้องกับการสื่อความหมายวาทกรรมของนิวัติ กองเพียร 5) วาทกรรมของนิวัติ กองเพียร สะท้อนอุดมการณ์แบบปิตาธิปไตยซึ่งมีส่วนกำหนดการตีความหมายวาทกรรมของผู้ตอบข้อด้วย รวมทั้งแสดงการโต้ตอบทางวาทกรรมระหว่างผู้นำเสนอกับผู้ตีความด้วย

อ้อยทิพย์ สอดแสง (2544) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์วาทกรรมกรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมกรณีอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60 โดยวิเคราะห์จากกระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Signification) ให้กับตัวบท (Text) และภาคปฏิบัติการวาทกรรม (Discursive Practices) ที่ส่งผลให้ตัวบทเด่นชัดตามบริบททางสังคมขณะนั้น ซึ่งมีรูปแบบของงานวิจัยเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์วาทกรรม รวมถึงการศึกษาจากเอกสาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารรวบรวมจากหนังสือพิมพ์ บทความและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุรังสีโคบอลต์ 60 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 217 ฉบับ และสัมภาษณ์บุคลากรจากกลุ่มสื่อ, สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ, ผู้เสียหาย, บริษัท-กมลสุโกศล อิเล็กทริก จำกัด และ NGOs รวม 8 คน

ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมสื่อนำเสนอด้วยการขยายสิทธิของความรุนแรง ใช้ภาษาที่เร้าใจหรือหวาด สร้างอารมณ์ความแตกตื่นหรือความเวทนาสงสารให้แก่สาธารณชน แต่ไม่ได้สร้างความตระหนักและเข้าใจในปัญหาหรือสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมนั้นอย่างถ่องแท้ ประเด็นที่สื่อหยิบนำเสนอคือเรื่องความเดือดร้อนของประชาชนและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาตินำไปสู่ประเด็นของคามขัดแย้งของกลุ่มต่างๆ นอกจากนี้ในส่วนของการรับผิดชอบยังคงให้ผลทางบวกแก่ฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองมากกว่า ขณะที่มาตรการเอาผิดยังขึ้นอยู่กับกระบวนการทางกฎหมาย การะจึงตกแก่ผู้เสียหายเพราะยังคงไม่มีกลไกที่กำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติการทันทีต่อเรื่องลักษณะนี้ เช่นเดียวกับที่ยังไม่มีแรงกดดันใดจะทำให้บริษัทเอกชนที่สร้างความเสียหายต่อสาธารณะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลของทางราชการส่วนใหญ่ยังถูกกำหนดให้เป็นความลับ แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายระบุไว้ชัดเจนในลักษณะที่กีดกันประชาชนจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แต่ระเบียบปฏิบัติภายในของระบบราชการก็

เป็นอุปสรรคสำคัญที่จำกัดสิทธิของสื่อมวลชนในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารบางส่วนและสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนในสังคมไทยด้วย

อารียา ทวีศักดิ์สกุล (2544) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบรายการธรรมะทางโทรทัศน์ พ.ศ. 2542” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษารูปแบบ เนื้อหา และหน้าที่ของรายการธรรมะทางโทรทัศน์ และเพื่อทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิตรายการธรรมะทางโทรทัศน์ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหารายการธรรมะทางโทรทัศน์ โดยทำการศึกษารายการธรรมะ 5 รายการคือ รายการชีวิตไม่สิ้นหวัง รายการพุทธประทีป รายการธรรมะวันอาทิตย์ รายการประทีปส่องทางและรายการคติธรรมนำชีวิต

ส่วนผลการวิจัยพบว่า รายการธรรมะมีรูปแบบการนำเสนอที่คล้ายคลึงกัน โดยธรรมเนียมปฏิบัติของรายการคือเน้นที่การพูดคุยหรือการสนทนา การบรรยายหรือการสนทนาธรรมของพระสงฆ์ส่วนการนำเสนอด้วยรูปแบบอื่น อาทิ สารคดี หรือละครเวทีนั้นเป็นเพียงส่วนเสริมเพื่อเพิ่มความน่าสนใจในรายการ รูปแบบเช่นนี้สอดคล้องกับเนื้อหาของรายการที่เน้นความสงบสุขทำให้รายการมีจังหวะในการนำเสนอที่ช้าและไม่น่าสนใจ สำหรับเนื้อหาของรายการธรรมะเป็นการอธิบายความหลักธรรมคำสอนที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเรื่องราวหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา โดยมีวาทกรรมแนวปฏิรูป ได้แก่ วาทกรรมแนวปฏิรูปที่เน้นด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนา สำหรับหน้าที่ของรายการธรรมะ ประการแรกคือ เพื่อตอบสนองนโยบายของสถานีโทรทัศน์และกฎระเบียบของรัฐ ส่วนหน้าที่ประการที่สองคือ เพื่อตั้งสอนและแนะนำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตนเป็นคนดี โดยมีวาทกรรมกำกับอยู่ ควบคู่ไปกับการใช้ความรู้หรือข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวหรือกิจกรรมทางพุทธศาสนาและหน้าที่ประการสุดท้ายซึ่งมีลักษณะแฝงเร้นคือหน้าที่คอยย้ำความมั่นคงของสถาบันหลักทางสังคมส่วนปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการธรรมะได้แก่ มุมมองของผู้ผลิตที่มีต่อรายการธรรมะ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและพระสงฆ์, ผู้สนับสนุนรายการ ทั้งสถานีโทรทัศน์ที่ผลิตรายการธรรมะเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ และผู้อุปถัมภ์รายการอื่นในด้านทุนการผลิต, แนวคิดความรู้ และความสามารถในการนำเสนอเนื้อหา ตลอดจนสถานภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมและผลลัพธ์ที่เกิดจากวาทกรรม : กรณีศึกษาคำว่าองค์กรและองค์กร เป็นการวิจัยที่ต้องการมุ่งศึกษาลักษณะเนื้อหาและความหมายของการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรผ่านแนวคิดเรื่องวาทกรรมที่สร้างขึ้นโดยนักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์และนักวิชาการบริหารธุรกิจภายใต้บริบททางวัฒนธรรมของสังคมไทย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้การศึกษาวิจัยเอกสารควบคู่กับการศึกษาภาคสนาม(documentary and field research) และเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวจึงกำหนดระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

แหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักคือ

(1) ข้อมูลประเภทเอกสาร

ในการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวาทกรรม ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เนื้อหาเชิงวาทกรรมหรือการสืบค้นว่าคำว่าองค์กรและองค์กรได้ถูกสร้างขึ้นมามีอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรให้ได้รับการยอมรับทางวิชาการ โดยใช้หนังสือหรือบทความทางวิชาการที่สืบค้นจากฐานข้อมูลหนังสือและวารสารรวมถึงสื่อโซเชียลมีเดียของหอสมุด และศูนย์สนเทศมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตจากการพิมพ์คำสืบค้นคำว่า “องค์กร” และ “องค์กร” และเลือก “หัวเรื่อง” ในการเลือกประเภทของการสืบค้น ซึ่งได้จำนวนสื่อรวม 132 เล่ม และผู้วิจัยจะศึกษาจากสื่อดังกล่าวทั้งหมด

(2) ข้อมูลประเภทบุคคล

เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของงานวิจัยซึ่งต้องการรู้หรือเข้าใจถึงผลของวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรที่มีต่อวงวิชาการและสังคมโดยรวม (หรือที่รวมเรียกว่าภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มประชากร 2 ประเภท ประกอบด้วย

ประเภทแรก เป็นอาจารย์ผู้สอนอยู่ในคณะวิชารัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารธุรกิจ และคณะวิชาบริหารธุรกิจทั้งจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนจากฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา(www. moc.go.th) ทั้งนี้ต้องใช้ประชากรของคณะวิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นฐานเพราะคณะวิชาบริหารธุรกิจจะมีเกือบทุกแห่ง แต่ในบางสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้นที่มีคณะวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ในขณะที่ทุกแห่งที่มีคณะวิชารัฐ

ประกาศนาศตรจะมีคณะวิชาบริหารธุรกิจทั้งสี่
ประกาศนาศตรอยู่ทั้งหมด 36 แห่ง

ทั้งนี้จากฐานข้อมูลพบว่ามีคณะวิชารัฐ

สำหรับการสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน หรือนำเอาวิธีการสุ่มตัวอย่างต่างประเภทมาใช้ร่วมกัน (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ , 2546) คือเป็นแบบใช้ความน่าจะเป็นและไม่ใช้ความน่าจะเป็นโดยมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ โดยการกำหนดพื้นที่ที่ต้องการศึกษา ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนจำนวนรวม 36 แห่ง จากนั้นแบ่งเป็น 2 กลุ่ม สถาบันอุดมศึกษา โดยใช้เกณฑ์จากฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งจะแบ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 7 แห่งและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 29 แห่ง จากทั้ง 2 กลุ่ม ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา 20 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด ซึ่งจะพบว่าจะมีสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 7 แห่ง จากทั้งหมด 36 แห่ง จากนั้นนำมาจัดสัดส่วนของแต่ละกลุ่มประกอบด้วย

- สัดส่วนจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีค่า $(7 \times 29) / 36 = 5.63$

หมายความว่าผู้วิจัยกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มนี้จำนวน 5 แห่ง

- สัดส่วนจากสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน มีค่า $(7 \times 7) / 36 = 1.3$ (ที่ไม่ปัดให้เหลือเพียง 1 แห่งเพราะต้องการให้มีสัดส่วนของสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนเพิ่มขึ้น)

หมายความว่าผู้วิจัยกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มนี้จำนวน 2 แห่ง

รวม 7 แห่ง

ขั้นตอนที่สอง การใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับฉลาก แต่เพิ่มเกณฑ์การสุ่มตัวอย่างโดยในแต่ละกลุ่มของสถาบันอุดมศึกษาจะแบ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและที่ไม่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานครก่อนการจับฉลากเพื่อให้ได้ตัวแทนที่ครอบคลุมที่สุดทั้งนี้จะเลือกกลุ่มจังหวัดละ 50 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งได้ผลของการสุ่มด้วยวิธีการดังกล่าว ดังนี้

- ตัวแทนจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จากจำนวน 5 แห่ง

เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่ไม่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

- ตัวแทนจากสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน จากจำนวน 2 แห่ง

เป็นสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ที่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 1 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

เป็นสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ที่ไม่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 1 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ขั้นตอนที่สาม การสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ โดยจะเลือกเฉพาะประชากรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ จะเลือกเฉพาะอาจารย์ผู้สอนวิชาองค์การและการจัดการ (หรือที่เรียกชื่ออย่างอื่นแต่มีความใกล้เคียงกันในเนื้อหาการสอน เช่น ทฤษฎีองค์การ พฤติกรรมองค์การ) เท่านั้น ดังนั้นจึงมีประชากรรวมประมาณ 70 คน เพราะอาจารย์ผู้สอนวิชาดังกล่าวในแต่ละสถาบันอุดมศึกษาจะมีจำนวนแห่งละไม่เกิน 5 คน ดังนั้นจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างมหาวิทยาลัยละ 2 คน (เป็นอาจารย์รัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจสาขาละ 1 คน) รวมกลุ่มตัวอย่าง 14 คน ประเภทที่สอง เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอกในคณะวิชารัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจซึ่งจะใช้กลุ่มตัวอย่างจากสถาบันอุดมศึกษาเดียวกันจากทั้ง 7 สถาบันการศึกษา อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยกลุ่มตัวอย่างมีเพียง 4 มหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอก ดังนั้นจึงนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างได้เพียง 4 มหาวิทยาลัย กล่าวคือ

กลุ่มที่ 1 (สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 3 แห่ง)

- ไม่มีนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอกสาขาวิชาดังกล่าว
(จากฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา)

กลุ่มที่ 2 (สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่ไม่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 2 แห่ง)

- มหาวิทยาลัยบูรพา มีประชากรทั้งหมด 880 คน
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีประชากรทั้งหมด 238 คน

กลุ่มที่ 3 (สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ที่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 1 แห่ง)

- มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มีประชากรทั้งหมด 347 คน

กลุ่มที่ 4 (สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ที่ไม่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร 3 แห่ง)

- มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ มีประชากรทั้งหมด 37 คน

รวม 1,502 คน

จากประชากรรวม 1,502 คน หลังจากเปิดตารางการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (อ้างอิงใน วิเชียร เกตุสิงห์ , 2534) จึงได้กลุ่มตัวอย่างรวม 300 คน หลังจากนั้นสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละสถาบันการศึกษาโดยใช้วิธีแบ่งสัดส่วนดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง = $\frac{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดได้จากตารางสุ่ม} \times \text{จำนวนประชากรทั้งหมดของสถาบันอุดมศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมดของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง}}$

จำนวนประชากรทั้งหมดของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ทั้งนี้จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละสถาบันอุดมศึกษา(นอกจากนี้ได้แบ่งเป็นนักศึกษาที่อยู่คณะรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยละ 50 เปอร์เซนต์ ประกอบด้วย) ดังนี้

- มหาวิทยาลัยบูรพา	จำนวน 174 คน
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	จำนวน 46 คน
- มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	จำนวน 73 คน
- มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	จำนวน 7 คน

รวมทั้งสิ้น 300 คน

ดังนั้นเมื่อรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสองประเภท จะได้กลุ่มตัวอย่างรวม 314 คน

3.2 กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

(1)ข้อมูลประเภทเอกสารได้รวบรวมเอกสารต่าง ๆ จากที่กล่าวไว้แล้วในหัวเรื่องกลุ่มตัวอย่างทั้งนี้เพื่อให้ทราบกลวิธีในการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าองค์การและองค์กรที่เกิดขึ้นโดยการตีความหมายรวมทั้งจัดเป็นระบบหมวดหมู่ตามความเกี่ยวข้องกับขอบเขตการวิจัย โดยนำหนังสือแต่ละเล่มมาจัดหมวดหมู่เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย หนังสือวิชาการ ชุดโครงการหนังสือสำหรับผู้บริหาร และหนังสือแปลและเรียบเรียง จากนั้นจะตรวจสอบว่าในแต่ละกลุ่มมีการใช้คำว่าองค์การและองค์กรแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เช่น ในกลุ่มที่ 1 โดยส่วนใหญ่จะใช้คำใดแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆหรือไม่ ซึ่งในขั้นต้นก็จะได้คำตอบว่ามี “วาทกรรม” ที่มากำหนดการใช้คำว่าองค์การและองค์กรที่แตกต่างกันจริงหรือไม่ จากนั้นเพื่อสืบค้นรายละเอียดจึงจะตรวจสอบ “บริบท” ของการใช้คำทั้งสองซึ่งจะดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

(2)ศึกษาวิธีการนำเสนอการใช้คำว่าองค์การและองค์กรว่ามีวิธีการอย่างไรทั้งนี้จะวิเคราะห์ว่าภายใต้บริบทหรือกฎเกณฑ์ใดที่ทำให้เมื่อพูดถึง (หรืออยู่ภายใต้บริบทหนึ่ง ๆ) สิ่งนี้ต้องเรียกว่า (ใช้คำว่า) “องค์การ” แต่ถ้าจะพูดถึงสิ่งนั้น (ซึ่งเป็นอีกบริบทหนึ่ง) ต้องเรียกว่า “องค์กร” โดยศึกษาจากสิ่งต่าง ๆ ว่าผู้ผลิตสิ่งนั้นคือใคร ต้องการผลิตแล้วสื่อความว่าอย่างไร มีวิธีการการนำเสนออย่างไรและมีการใช้บริบทใดเป็นตัวกำกับจนกลายเป็นกฎเกณฑ์และจารีตปฏิบัติทางวิชาการในท้ายที่สุด ทั้งนี้จะศึกษากระบวนการทางวาทกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ข้างต้น ของในแต่ละกลุ่ม (ที่ได้จัดไว้ในข้อ 1) ว่ามีจุดร่วมทางความคิดอย่างไร (หรือมีจุดใดที่ขัดแย้งกันภายในกลุ่ม) จากนั้นก็ศึกษาเปรียบเทียบกับวาทกรรมการใช้คำว่าองค์การและองค์กรจากกลุ่มอื่น ๆ ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกับกลุ่มอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้การตรวจสอบดังกล่าวจะได้คำตอบว่าด้วยเรื่อง “บริบท” ที่มากำกับการใช้คำทั้งสองเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไป

(3) นำข้อมูลจากการตีความในขั้นแรก(การวิเคราะห์วาทกรรม)มาสร้างแบบสอบถาม เพื่อเปรียบเทียบกับภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมที่ได้ถูกสร้างขึ้นมาจากหนังสือหรือสื่อต่าง ๆ โดยศึกษาว่า มีนักวิชาการ (กลุ่มตัวอย่าง) ได้ถูกวาทกรรมจากสื่อต่าง ๆ ครอบงำหรือได้สร้างวาทกรรมเกี่ยวกับการใช้คำว่าองค์การและองค์กรชุดใหม่ขึ้นมาเพื่อสื่อสารกับสังคม ทั้งนี้แบบสอบถามจะแบ่งเป็น 3 ส่วน หลัก คือ ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่สอง ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความหมายคำว่าองค์การและองค์กรของผู้ตอบแบบสอบถาม (ทั้งนี้จะสร้างข้อคำถามจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์วาทกรรม หรือการตรวจสอบว่า “บริบท” ต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้อย่างไรซึ่งจะได้ภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมที่อยู่ในระบบคิด) และส่วนที่สามคือ ข้อมูลเกี่ยวกับภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมที่สื่อออกมาสู่สังคม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ การเขียน (งานเขียนต่าง ๆ ที่นักวิชาการกลุ่มตัวอย่างผลิตขึ้นมา เช่น บทความงานวิจัย) และการพูด (เช่น การสอนหรือบรรยายในชั้นเรียน งานสัมมนาทางวิชาการ การเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ) ทั้งนี้สำหรับข้อคำถามส่วนที่สองและสาม ข้อคำถามจะตรวจสอบว่า สถานการณ์ (หรือบริบทต่าง ๆ) นักวิชาการได้แสดงออกซึ่งการใช้คำว่า องค์การหรือองค์กรอย่างไร (มาตรฐานค่าจึงแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ใช้คำว่า “องค์การ” หรือ “องค์กร”) และเมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวแล้วจะนำมาคิดค่าร้อยละของการตอบ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะกำหนดไว้ว่าถ้าในแต่ละข้อมีการตอบคำตอบใดคำตอบหนึ่งมากกว่าก็จะถือว่าบริบทนั้น ๆ มีผลก่อให้เกิดการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าองค์การหรือองค์กร และนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ที่ได้จากข้อมูลประเภทเอกสารประกอบการวิเคราะห์ (ทั้งนี้แบบสอบถามในส่วนที่ 2 และ 3 ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบหาความเที่ยงจำนวน 34 ชุด กับนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ซึ่งได้ผลการทดสอบอยู่ในเกณฑ์เชื่อถือได้โดยผลการทดสอบแอลฟาครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ 0.8180 ซึ่งตามข้อเสนอของ Nunally (1978) ถือว่าขนาดของความเที่ยงตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปเชื่อได้ว่าเป็นเกณฑ์ที่ได้มาตรฐานสำหรับการวัดทางสังคมศาสตร์)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมทั้งหมดสำหรับการนำเสนอในบทนี้ ประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากข้อมูลประเภทเอกสารและสถานการณ์ของสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้โดยวิเคราะห์ผ่านหนังสือและแบบสอบถามทั้งนี้ได้นำข้อมูลทั้งหมดมาจำแนกวิเคราะห์ออกเป็นส่วน ๆ ตามหัวข้อที่กำหนดดังนี้

- 4.1 การให้ความหมายและการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร
- 4.2 กระบวนการสื่อความหมายคำว่าองค์กรและองค์กรของนักวิชาการต่อสังคม
- 4.3 ข้อเสนอแนะการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร

4.1 การให้ความหมายและการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร

จากการตรวจสอบพบว่าหนังสือ 3 ประเภท (หนังสือวิชาการ หนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหารและหนังสือที่มาจากการเล่นและเรียบเรียง) ต่างก็ถูกวาทกรรมว่าด้วยการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรเข้าครอบงำ เพราะในแต่ละชนิดของหนังสือหรือหนังสือต่างประเภทกันมีการ “ผลิตซ้ำ” การใช้คำทั้งสองแตกต่างกัน กล่าวคือกว่าร้อยละ 80 หนังสือวิชาการจะ “ผลิตซ้ำ” คำว่าองค์กร (ซึ่งหมายถึงถูกวาทกรรมว่าด้วยการใช้คำว่า “องค์กร” เข้าครอบงำหรือยึดกุมพื้นที่เอาไว้ดังตัวอย่างเช่น

ในวิชารัฐประศาสนศาสตร์แนวความคิดองค์กร (organization) มีความสำคัญมาก
.....(พิทยา บวรวัฒนา, 2541)

โครงสร้างองค์กรแบบแมตริก อาจนำมาปรับใช้กับงานด้านการปรับปรุงกฎหมายหรือ
.....(สมาน รังสิโยภักดิ์, 2540)

องค์กรคือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปรวมตัวกันขึ้นเพื่อที่จะดำเนินการให้บรรลุผล
.....(พิมลจรรย นามวัฒน์, 2543)

งานขององค์กรคือการผลิตสินค้าหรือบริการให้กับลูกค้า หากจะมององค์กรในแง่ของระบบ
.....(เสนาะ ตีเขาวัว, 2543)

จากหน่วยงานและทุกองค์กรย่อมมีจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมแตกต่างกันออกไปแต่ทุก
องค์กร..... (เสถียร เหลืองอร่าม, 2525)

ถ้าองค์กรมีพนักงานขาดงานมากจะทำให้องค์กรนั้น ๆ มีประสิทธิภาพในการทำงานและผลผลิต
ที่ต่ำลง...(สุพณี สฤณภูวนิช, 2549)

ผังองค์กรธุรกิจที่จัดขึ้นให้เห็นเป็น โครงสร้างทั่วไปนั้น ทุกตำแหน่งต่างก็ถูกจัดขึ้นมาภายใต้หลัก
ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้กลุ่มคนหมู่มาก.....(ธงชัย สันติวงษ์, 2540)

แมกซ์ วีเบอร์ เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบ
ขององค์กรขนาดใหญ่.....(บรรยงค์ โคจินดา, 2542)

พฤติกรรมองค์กรเป็นการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กรซึ่งมีผลกระทบต่อองค์กรแม้เพียง
เล็กน้อย.....(วันชัย มีชาติ, 2544)

นักทฤษฎีองค์กรมีมุมมองหรือความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรแตกต่างกัน
.....(สุนทร วงศ์ไวยวรรณ, 2540)

สถานการณ์นั้นมีความหมายง่าย ๆ ว่าเป็นสิ่งที่เทียบเคียงกับขั้นที่คน ๆ นั้นดำรงอยู่ในองค์กร
หรือสังคมภายใต้ความหมายนี้.....(วีรนาถ มานะกิจ, 2527)

ในขณะที่หนังสืออีก 2 ประเภทคือ หนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหารและหนังสือที่มา
จากการแปลและเรียบเรียงกลับ “ผลิตซ้ำ” คำว่า “องค์กร” (ซึ่งย่อหมายถึงถูกวาทกรรมว่าด้วย
คำว่า “องค์กร” เข้าครอบงำ) ทั้งนี้สำหรับหนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหาร ยกตัวอย่างเช่น

ถ้าถามว่าปัจจัยพื้นฐานอะไรที่ทำให้ “ซีเอ็ด” ประสบความสำเร็จก็คงตอบได้ว่ามาจากหลักการ

ใหญ่ ๆ 4 ประการคือ

1. มีความมุ่งมั่นสูง.....

2.

3.

4. มีวัฒนธรรมองค์กรและมีจริยธรรมธุรกิจที่ดี (ณรงค์ จิวงกูร, 2547)

ถ้าเราไปเยี่ยมชม หรือดูงานองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบริษัทรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานราชการ สิ่งหนึ่งที่เราจะได้รับจากการบรรยายก็คือ แผนผังองค์กร.....(ไพศาล สุริยะวงศ์ไพศาล, 2547)

.....ในที่นี้หมายถึงการลขอขอบเขตการดำเนินงานขององค์กรเพื่อมุ่งเน้นเฉพาะธุรกิจ
.....จากนั้นมุ่งไปยังจุดที่ตนเองถนัดและเหมาะสมกับองค์กร (ธีรยุทธ วัฒนาสุขโชก, 2548)

มนุษย์ต้องทำงานในองค์กรใดองค์กรหนึ่งเสมอ การทำงานเป็นการทำมาหาเลี้ยงชีพ.....องค์กร
เป็นบ้านที่สอง.....(ปราชญา กล้าผจญ, 2547)

การเมืองในองค์กรคือการหาข้อได้เปรียบโดยวิธีต่าง ๆ นอกเหนือไปจากการอาศัยโชคหรือความ
เหมาะสม.....(พิธาน เอกวิทย์, 2539)

องค์กรใดต่อต้านการเปลี่ยนแปลงก็จะอยู่ในสภาพล้าหลังกว่าคู่แข่งและองค์กรใดไม่ยอม
เปลี่ยนแปลงเลยก็จะเสี่ยงต่อการสลายในที่สุด (พัฒน์พันธุ์ วงษ์พันธุ์ และศิษย์ นาคเจริญ, 2547)

ข้อเสียของการที่ทำงานในองค์กรที่มีโครงสร้างแบบ “บริษัทครอบครัวยุโรปเจ้าจำกัด” ก็คือ
พนักงาน.....(นวพันธ์ ปิยะวรรณกร, 2547)

ศูนย์กลางอำนาจขององค์กรเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ไม่ค่อยมีใครให้ความสำคัญเท่าที่ควรเพราะ.....
(ตะวัน สาคแสง, 2548)

“นับจากนี้ไปอีก 20 ปี ธุรกิจทุกประเภทจะปรับเปลี่ยนองค์กรของตนตามอย่างการจัดองค์กรของ
ธุรกิจบริการ กล่าวคือ.....” (วิรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, 2543)

สำหรับหนังสือที่มาจากการแปลและเรียบเรียงเมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่าหนังสือ
2 ประเภทที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้จะเป็นแกนกลางกล่าวคือ สำหรับหนังสือแปลและเรียบเรียงนั้นถ้า
เป็นการแปลและเรียบเรียงหนังสือวิชาการจะใช้คำว่า “องค์กร” ในขณะที่หนังสือแปลและเรียบ
เรียงสำหรับโครงสร้างสำหรับผู้บริหารจะใช้คำว่า “องค์กร” เพียงแต่มีการแปลและเรียบเรียงเป็น
หนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหารมากกว่าจึงทำให้ดูเหมือนว่าหนังสือแปลและเรียบเรียงถูกวาง

กรรมการใช้คำว่า “องค์กร” เข้าครอบงำหนังสือประเภทดังกล่าวสำหรับหนังสือแปลและเรียบเรียงในเชิงวิชาการจะใช้คำว่า “องค์การ” เช่น

ผู้บริหารองค์กรเป็นบุคคลที่มีอคติถูกมองว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร
.....(Stephen P. Robbins and Mary Coulter แปลและเรียบเรียงโดยวิรัช สงวนวงษ์วาน, 2546)

เมื่อองค์กรมีขนาดใหญ่โตขึ้น ย่อมเป็นไปได้หรือไม่หรือเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ที่จะบริหารกิจการ
.....(Felix A. Nigro and Lloyd G. Nigro แปลโดย ดิน ปรัชญพฤทธิ, 2546)

.....ก่อนหน้าที่จะมีการเผยแพร่แนวความคิดทฤษฎีองค์กรขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้.....(Anthony Downs แปลโดย เชาว์ ไพโรหิธรโรจน์, 2524)

สำหรับหนังสือแปลและเรียบเรียงสำหรับโครงการผู้บริหารจะใช้คำว่าองค์กร เช่น

นี่คือโฉมหน้าใหม่ของปรากฏการณ์แห่งโลกาภิวัตน์ ในองค์กรธุรกิจ ซึ่งเร่งการปรับปรุง
วัฒนธรรมภายใน.....(G. William Dauphinais and Colin Price, เรียบเรียงโดย วินัยชาญ
สรรพโรจน์พัฒนา, 2545)

.....มันเป็นน้ำมันหล่อลื่นสำหรับองค์กรทุกประเภท และสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร
(Roger Evans and Peter Russell แปลโดย เจษฎา สุขวิรัตติกาล, 2545)

รูปแบบโครงสร้างองค์กรแบบนี้ยังเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการควบคุม.....
(Michael Hammer and James Champy แปลโดย ปรีทรรศน์ พันธุบรรยงก์, 2537)

ซึ่งด้วยขอบเขตของงานวิจัยและความสลับซับซ้อนของวาทกรรมจึงไม่สามารถทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงได้ว่าเหตุใดหนังสือ 3 ประเภทดังกล่าวจึงถูกครอบงำด้วยวาทกรรมที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ก็ด้วยขอบเขตของงานวิจัยจึงจะใช้ “หนังสือ” เป็นวาทกรรม (หรือ ปึงจยถ้าเปรียบเทียบกับวิธีวิจัยตามปกติ-ผู้วิจัย) เป็นการทดแทน ทั้งนี้วาทกรรมย่อมมีอำนาจเหนือวาทกรรมหนึ่งเป็นลำดับชั้นอยู่แล้ว ดังนั้นจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในข้อแรกจึงอาจสรุปคำตอบได้ว่าวาทกรรมของการใช้คำว่าองค์กรหรือองค์กรย่อมมีอยู่จริงมิใช่เป็นเรื่อง “ไม่เป็นสาระ” อย่างที่ดูถูกเข้าใจกันมาโดยตลอด และแม้จะหาไม่ได้ว่าสาเหตุใดจึงทำให้เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้แต่ก็มีใช่เรื่องเสียหายอะไร เพราะการหาสาเหตุ (หรือปึงจย) มิใช่ภาระหน้าที่ของการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคเชิงวาท

กรรมตั้งแต่ต้น แต่การวิเคราะห์ว่าทฤษฎีต้องการแสดงให้เห็นถึง “อะไร” บางอย่างที่แอบแฝงอยู่เท่านั้น ซึ่งเมื่อหนังสือที่แม้จะถูกแปลมาจากคำว่า “organization” เหมือนกันแต่กลับถูกผลิตออกมาในลักษณะที่แตกต่างกันคือใช้คำว่าองค์การหรือองค์กร รวมทั้งในแต่ละประเภทของหนังสือการใช้คำดังกล่าวยังเกิดปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกันมากกว่าร้อยละ 80 (ซึ่งบ่งชี้ความถึงการเป็นวาทกรรมหลัก) อันบ่งชี้เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดี

เพื่อสืบค้นระบบซ่อนเร้นของวาทกรรมการใช้คำว่าองค์การและองค์กรต่อไปผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องสืบค้นระบบย่อยหรือ “บริบท” ย่อยที่ทำให้เกิดการใช้คำทั้งสองว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันกับผลการวิเคราะห์ในส่วนที่หนึ่งหรือไม่ กล่าวคือเมื่อตรวจสอบแล้วว่าวาทกรรมในประเด็นนี้มีอยู่จริง จากนั้นจึงต้องตรวจสอบว่า “แล้วมันส่งผลอย่างไร” หรืออย่างน้อยก็ต้องตรวจสอบว่า “มันมีผลหรือไม่” ซึ่งการจะตอบวัตถุประสงค์ข้อนี้ได้จึงจำเป็นต้องวัดจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักวิชาการหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้คำทั้งสองมากที่สุด และสิ่งที่ได้ “อุปโลก” ไปแล้วว่าเป็นหนังสือเป็นคำวาทกรรม หรืออย่างน้อยย่อมเป็นองค์ประกอบหรือเป็นวาทกรรมรูปแบบหนึ่งนั้นจะมีผลต่อการใช้คำทั้งสองอย่างสลับสับตบดังที่พบเห็นกันหรือไม่ ดังนั้นก่อนอื่นผู้วิจัยจึงต้องตรวจสอบภาพย่อยหรือระบบย่อยหรือบริบทของการใช้คำทั้งสองเพิ่มขึ้นไปอีกประเด็นหนึ่ง เพื่อให้การตรวจสอบการใช้คำทั้งสองมีความกว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น (มิฉะนั้นก็จะเป็นเพียงการตรวจสอบซ้ำโดยถามว่าจากที่ท่านอ่านมาไม่ว่าจะเป็นหนังสือวิชาการ หนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหาร หรือหนังสือแปลและเรียบเรียงท่านใช้คำว่าองค์การหรือองค์กร) ซึ่งน่าจะทำงานวิจัยชิ้นนี้ขาดน้ำหนักไป และที่สำคัญกว่านั้นคือผู้วิจัยตระหนักดีว่าวาทกรรมมีอำนาจมากกว่านั้นมาก และมีเครือข่ายโยงใยถึงความสัมพันธ์กับประเด็นอื่น ๆ อีกจึงได้เพิ่มรายละเอียดในประเด็นนี้ไว้

สำหรับการเพิ่ม “รายละเอียด” ที่ว่านี้ดังที่กล่าวไว้ในบทก่อนหน้านี้ว่าเพื่อต้องการหา “บริบท” หรือคำที่มักใช้ควบคู่กับคำทั้งสองจึงต้องใช้การตรวจสอบที่ละเอียด ดังนั้นจึงได้ “บริบท” ออกมามากมายที่ใช้ควบคู่กับคำทั้งสอง เช่น คำว่า โครงสร้างองค์การ (องค์กร) การบริหารองค์การ(องค์กร) การจัดการองค์การ(องค์กร) องค์การ(องค์กร) ของเรา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดหมวดหมู่ “บริบท” ดัง ๆ อย่างไม่ดีในทัศนะของผู้วิจัยการใช้กฎเกณฑ์ของนักวิชาการท่านใดเป็นการเฉพาะนอกจากจะเป็นการยอมรับในวาทกรรมของนักวิชาการท่านนั้นแล้ว ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีกฎเกณฑ์ทางวิชาการที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าด้วยเรื่องการจัดหมวดหมู่ “บริบท” คำที่ใช้ควบคู่กับคำว่า “องค์การและองค์กร” จึงเห็นว่าควรสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้เสียเอง ดังนั้นจากการตรวจสอบจากหนังสือ(ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง)แล้วพบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ๆ คือ คำศัพท์ที่เกี่ยวกับคนในองค์การ (องค์กร) ลักษณะขององค์การ (องค์กร) และคำอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคำว่าองค์การ(องค์กร) ทั้งนี้ที่ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม เพราะมีความเห็นว่า “บริบท” ที่เกี่ยวข้องกับคำทั้งสองน่าจะถูกรับยาจากการก่อตัวของคำทั้งสอง ซึ่งก็คือ เมื่อพ้นจากภาพ

ความคิดแล้ว องค์การ (องค์กร) ย่อมเกิดจากการรวมตัวของคน ดังนั้นประเด็นที่จะสื่อความหมาย หรือการใช้คำใด ๆ ก็ตามย่อมเกิดจาก “คนในองค์กร (องค์กร)” อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดองค์การ (องค์กร) แล้วองค์การ(องค์กร) ก็จะมีบุคลิกลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองรวมเป็น องค์การ (องค์กร) ทั้งหมด ดังนั้นสิ่งนี้เองทำให้องค์การ (องค์กร) มีสิ่งที่ผู้วิจัยเรียกรวม ๆ ว่าลักษณะขององค์การ (องค์กร) อันเป็นกลุ่มบริบทที่สอง นอกจากนี้จะพบว่าการใช้ระบบคิดดังกล่าวยังคงวนเวียนอยู่ ภายในองค์การ (องค์กร) ทั้งสิ้นดังนั้นจึงจะพบว่าคำทั้งสองมักถูก “บุคคลภายนอก” หรือระบบ ภายนอกเรียกขานกระบวนการหรือกลไกต่าง ๆ (แม้แต่การเรียกคำว่าองค์การและองค์กร) ตาม ความเห็นของคนหรือกลุ่มคน ทั้งนี้มักเป็นประเด็นที่ทำให้เกิดมาตรฐานกลางต่าง ๆ เช่น มาตรฐานทางวิชาการ มาตรฐานทางวิชาชีพ ดังจะพบใน “บริบท” อื่น ๆ เช่น ทฤษฎีองค์การ (องค์กร) ประเภทขององค์การ (องค์กร) องค์การ (องค์กร) ที่เป็นทางการ เป็นอาทิ

จากข้อคิดเห็นดังกล่าวจึงได้แบ่งการพิจารณาคำทั้งสองเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ และภายในแต่ละกลุ่มจากการตรวจสอบจะพบ “บริบท” ที่พบได้บ่อยที่สุดในหนังสือทุกเล่ม (ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง) ประมาณ 20 – 30 คำ ในที่นี้จะเลือก “บริบท” ที่พบบ่อยในแต่ละกลุ่ม กลุ่มละ 15 คำ ดังได้ผลการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์กร (องค์กร) ประกอบด้วย

ตำแหน่งหน้าที่ภายใน.....	ความคาดหวังต่อ.....
ความผูกพันต่อ.....	ความขัดแย้งภายใน.....
สมาชิกของ.....	บทบาทใน.....
ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานใน.....	ผู้นำของ.....
ลำดับชั้นภายใน.....	การมีส่วนร่วมของคนใน.....
ฝ่ายบริหารของ.....	การจูงใจคนใน.....
ความจงรักภักดีต่อ.....	การตัดสินใจที่เกิดขึ้นใน.....
ผลตอบแทนที่ได้จาก.....	

กลุ่มที่ 2 คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์กร (องค์กร)

โครงสร้าง.....	ขนาด.....
วัฒนธรรม.....	สภาพแวดล้อม.....
การบริหาร.....	นโยบายของ.....
ประสิทธิภาพ.....	ประสิทธิผล.....
เทคโนโลยีภายใน.....	วงจรชีวิตของ.....
การจัดการ.....	รูปแบบของ.....
ส่วนประกอบของ.....	ระบบภายใน.....
กิจกรรมต่าง ๆ ของ.....	

กลุ่มที่ 3 คำศัพท์อื่น ๆ ที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์กร(องค์กร)

ทฤษฎี.....	ประเภท.....
การวิเคราะห์.....	พฤติกรรม.....
.....ระหว่างประเทศ	ระบบราชการ
นักวิจัย.....	นักทฤษฎี.....
การศึกษา.....	องค์ความรู้เกี่ยวกับ.....
แนวความคิดเกี่ยวกับ.....	ที่เป็นทางการ
การออกแบบ.....	การจัด.....
มีจำนวนตาม.....	

จากนั้นจึงนำไปจัดทำแบบสอบถามตอนที่ 2 ของงานวิจัย ทั้งนี้ตอนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ผลของสถานสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

1. เพศ

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 43.3 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 56.7

2. อายุ

พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 30-39 ปี โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 43 รองลงมาคือผู้มีอายุ ต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 33.4

3. อาชีพ

กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์ร้อยละ 4.5 และเป็นนักศึกษาหรือนิติตร้อยละ 95.5 (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพส่วนบุคคล		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	136	43.3
	หญิง	178	56.7
อายุ (ปี)	ต่ำกว่า 30	105	33.4
	30-39	135	43.0
	40-49	52	16.6
	50-59	21	6.7
	60 ปีขึ้นไป	1	0.3
อาชีพ	อาจารย์	14	4.5
	นักศึกษานิสิต	300	95.5

สำหรับการทดสอบ “บริบท” ที่เกี่ยวข้องกับคำทั้งสอง เพื่อให้ได้มาซึ่งภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมที่อยู่ในระบบคิด(ของกลุ่มตัวอย่าง) ซึ่งได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. ข้อคำถามเกี่ยวกับคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์กร (องค์กร)

ส่วนใหญ่ร้อยละ 74.52 จะใช้คำว่า องค์กร และเมื่อแยกรายละเอียดในประเด็นเกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องพบว่ากลุ่มตัวอย่างจะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การทั้งหมด โดยในบริบทเกี่ยวกับ “ความภักดี” จะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การมากที่สุด โดยมีความแตกต่างอยู่ที่ร้อยละ 62.4 รองลงมาคือบริบทเกี่ยวกับ “การจงใจคน” ความแตกต่างอยู่ที่ร้อยละ 60.6 และสำหรับบริบทเกี่ยวกับ “บทบาท” จะมีการเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบริบทอื่นๆ (ร้อยละ 37.6) ทั้งนี้เมื่อรวมทุกบริบทแล้วมีความแตกต่างระหว่างการใช้คำทั้งสองร้อยละ 49.04 (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรจำแนกตามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์กร (องค์กร)

“บริบท”	เลือกใช้คำว่า องค์กร		เลือกใช้คำว่า องค์กร		ความแตกต่างในการ เลือกใช้ทั้งสอง
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ร้อยละ
1 ตำแหน่งหน้าที่ภายใน	92	29.3	222	70.7	41.4
2 ความคาดหวัง	84	26.8	230	73.2	46.4
3 ความผูกพัน	77	24.5	237	75.5	51.0
4 ความซื่อสัตย์	74	23.6	240	76.4	52.8
5 สมาชิก	83	26.4	231	73.6	47.2
6 บทบาท	98	31.2	216	68.8	37.6
7 ความสัมพันธ์กับเพื่อน ร่วมงาน	66	21.0	248	79.0	58.0
8 ผู้นำ	70	22.3	244	77.7	55.4
9 ลำดับชั้น	90	28.7	224	71.3	42.6
10 การมีส่วนร่วมของคน	92	29.3	222	70.7	41.4
11 ฝ่ายบริหาร	95	30.3	219	69.7	39.4
12 การจูงใจคน	62	19.7	252	80.3	60.6
13 ความภักดี	59	18.8	255	81.2	62.4
14 การตัดสินใจที่เกิดขึ้น	91	29.0	223	71.0	42.0
15 ผลตอบแทนที่ได้	67	21.3	247	78.7	57.4
รวม	1200	25.48	3510	74.52	49.04

2. ข้อคำถามเกี่ยวกับคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์กร (องค์กร)

ส่วนใหญ่ร้อยละ 65.51 จะใช้คำว่า องค์กร และเมื่อแยกรายข้อในประเด็นเกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างจะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การ โดยในบริบทเกี่ยวกับ “กิจกรรมต่างๆ” จะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การมากที่สุดโดยมีความแตกต่างอยู่ที่ร้อยละ 48.4 และ บริบทที่เกี่ยวกับ “รูปแบบ” จะมีการเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบริบทอื่นๆ นอกจากนี้มีอยู่ 2 บริบท คือ บริบท “โครงสร้าง” และ “สภาพแวดล้อม” มีการเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การ (ร้อยละ 12.8 และ 2.6 ตามลำดับ) ทั้งนี้เมื่อรวมทุกบริบทแล้วมีความแตกต่างระหว่างการใช้คำทั้งสองร้อยละ 31.02 (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงการใช้คำว่าองค์กรและองค์การจำแนกตามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์กร (องค์กร)

“บริบท”	เลือกใช้คำว่าองค์กร		เลือกใช้คำว่าองค์การ		ความแตกต่างในการเลือกใช้ทั้งสอง
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ร้อยละ
16 โครงสร้าง	177	56.4	137	43.6	12.8
17 ขนาด	93	29.6	221	70.4	40.8
18 วัฒนธรรม	93	29.6	221	70.4	40.8
19 สภาพแวดล้อม	161	51.3	153	48.7	2.6
20 การบริหาร	105	33.4	209	66.6	33.2
21 การจัดการ	105	33.4	209	66.6	33.2
22 ประสิทธิภาพ	93	29.6	221	70.4	40.8
23 ประสิทธิภาพ	99	31.5	215	68.5	37.0
24 นโยบาย	90	28.7	224	71.3	42.6
25 เทคโนโลยีภายใน	94	29.9	220	70.1	40.2
26 วงจรชีวิต	109	34.7	205	65.3	30.6
27 รูปแบบ	119	37.9	195	62.1	24.2
28 ส่วนประกอบ	104	33.1	210	66.9	33.8
29 ระบบภายใน	102	32.5	212	67.5	35.0
30 กิจกรรมต่างๆ	81	25.8	233	74.2	48.4
รวม	1625	34.49	3085	65.51	31.02

3. ข้อคำถามเกี่ยวกับคำศัพท์อื่น ๆ ที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์การ(องค์กร)

ส่วนใหญ่ร้อยละ 57.71 จะใช้คำว่า องค์กร สำหรับเมื่อแยกรายข้อแล้วในประเด็นเกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างจะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การ รวม 10 บริบท จากทั้งหมด 15 บริบท โดยในบริบทเกี่ยวกับ “การออกแบบ” จะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การมากที่สุดโดยมีความแตกต่างอยู่ที่ร้อยละ 37.6 สำหรับ 5 บริบทที่มีการเลือกใช้คำว่าองค์การมากกว่าองค์กร คือ บริบทเกี่ยวกับ “ทฤษฎี” “ระบบราชการ” “การศึกษา” “แนวความคิด” และ “ความเป็นทางการ” (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงการใช้คำว่าองค์การและองค์กรจำแนกตามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องคำศัพท์อื่น ๆ ที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์การ(องค์กร)

“บริบท”	เลือกใช้คำว่า องค์การ		เลือกใช้คำว่า องค์กร		ความแตกต่างในการ เลือกใช้คำทั้งสอง
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ร้อยละ
31 ทฤษฎี	174	55.4	140	44.6	10.8
32 ประเภท	111	35.4	203	64.6	29.2
33 การวิเคราะห์	100	31.8	214	68.2	36.4
34 พฤติกรรม	105	33.4	209	66.6	33.2
35 ระหว่างประเทศ	128	40.8	186	59.2	18.4
36ระบบราชการ	180	57.3	134	42.7	14.6
37 นักวิจัย	124	39.5	190	60.5	21.0
38 นักทฤษฎี	119	37.9	195	62.1	14.2
39 การศึกษา	182	58.0	132	42.0	16.0
40 องค์ความรู้	115	36.6	199	63.4	26.8
41 แนวความคิด	173	55.1	141	44.9	10.2
42 ความเป็นทางการ	159	50.6	155	49.4	1.2
43 การออกแบบ	98	31.2	216	68.8	37.6
44 การจัด	119	37.9	195	62.1	24.2
45 จำนวน	105	33.4	209	66.6	33.2
รวม	1992	42.29	2718	57.71	15.42

ดังนั้นโดยสรุปแล้วเมื่อถูก “บริบท” กำกับจะใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การ โดยกลุ่มตัวอย่างจะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การร้อยละ 18.68 เมื่อแยกบริบทต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคำทั้งสองพบว่า ไม่ว่าจะเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์การ(องค์กร) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์การ(องค์กร) และ คำศัพท์อื่นๆที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์กร(องค์กร) จะใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์การทั้งสิ้น โดยมีความแตกต่างระหว่างการใช้คำทั้งสองร้อยละ 49.04 31.02 และ15.42 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงการใช้คำว่าองค์กรและองค์การจำแนกตามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคำว่าองค์กรและองค์การ

“บริบท” ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคำว่าองค์กรและองค์การ	เลือกใช้ คำว่า องค์การ	เลือกใช้ คำว่า องค์กร	ความแตกต่างในการ เลือกใช้คำทั้งสอง
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคน ในองค์การ(องค์กร)	25.48	74.52	49.04
คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์การ(องค์กร)	34.49	65.51	31.02
คำศัพท์อื่นๆที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์กร(องค์กร)	42.29	57.71	15.42
รวม	47.23	65.91	18.68

4.2 กระบวนการตีความหมายคำว่าองค์กรและองค์กรของนักวิชาการต่อสังคม

สำหรับการทดสอบ “อิทธิพล” ของวาทกรรม ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการกล่าวถึงภาคปฏิบัติ การจริงของวาทกรรมที่ (กลุ่มตัวอย่าง) สื่อออกมาสู่สังคม (อันเป็นแบบสอบถามตอนที่ 3) ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. การเขียน

ส่วนใหญ่ร้อยละ 41.08 จะใช้คำว่า องค์กร รองลงมาจะใช้คำว่า องค์กร (ร้อยละ 39.22) และใช้คำอื่นทดแทนคำทั้งสองและใช้คำทั้งสองสลับไปมาขึ้นอยู่กับบริบท ร้อยละ 11.3 และ 8.42 ตามลำดับสำหรับเมื่อแยกรายข้อแล้วในประเด็นเกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องพบว่ากลุ่มตัวอย่างจะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าคำอื่นเมื่อเกี่ยวข้องกับบริบท “การเขียนบทความทางวิชาการ” “การเขียนรายงานผลการวิจัย/วิทยานิพนธ์/รายงาน” และ “การเขียนหนังสือ/ตำรา/เอกสารการสอนทางวิชาการ” ในขณะที่จะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าคำอื่นเมื่อเกี่ยวข้องกับ “เขียนบทความ(โดยทั่วไป) ลงในหนังสือพิมพ์” และ “เขียนหนังสือ(ประเภทอื่น ๆ)” นอกจากนั้นสำหรับการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรสลับไปมาขึ้นอยู่กับบริบท จะใช้มากที่สุดเมื่อต้องเขียนหนังสือประเภทอื่นๆ สำหรับการใช้คำอื่นทดแทน เมื่อเขียนรายงานผลการวิจัย/วิทยานิพนธ์/รายงาน (ร้อยละ 20.04 และ 18.5 ตามลำดับ) (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 แสดงการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรจำแนกตามการเขียน

“บริบท”	เลือกใช้คำว่า องค์กร		เลือกใช้คำว่า องค์กร		ใช้สลับไปมาขึ้นอยู่กับ บริบท		ใช้คำอื่นทดแทน	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน บทความ(โดยทั่วไป)ลง ในหนังสือพิมพ์	96	30.6	152	48.8	47	15.0	19	6.1
2 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน บทความวิชาการ	163	51.9	100	31.8	12	3.8	39	12.4
3 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน รายงานผลการวิจัย (วิทยานิพนธ์/รายงาน)	148	47.1	99	31.5	9	2.9	58	18.5
4 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน หนังสือ/ตำรา/เอกสาร ประกอบการสอน(ทาง วิชาการ)	151	48.1	116	36.9	-	-	47	15.0
5 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน หนังสือ(ประเภทอื่น ๆ)	87	27.7	149	47.5	64	20.4	14	4.5
รวม	645	41.08	616	39.22	132	8.42	177	11.3

เลือกใช้คำว่าการและองค์กรมากที่สุดโดยคิดเป็นร้อยละ 44.26 รองลงมา
เลือกใช้สลับไปมาขึ้นอยู่กับบริบท (ร้อยละ 28.9) (ดังตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 แสดงการใช้คำว่าการและองค์กรจำแนกตามบริบทต่างๆที่นักวิชาการสื่อออกมา
ทางการพูดและเขียน

“บริบท” ต่างๆที่ นักวิชาการ สื่อออกมาทาง การพูดและเขียน	เลือกใช้คำ ว่าการ	เลือกใช้คำว่ องค์กร	ใช้สลับไปมา ขึ้นอยู่กับ บริบท	ใช้คำอื่น ทดแทน
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
การเขียน	41.08	39.22	8.42	11.3
การพูด	20.14	44.26	28.9	6.7
รวม	30.61	41.74	18.66	9.0

4.3 ข้อเสนอแนะการใช้คำว่าการและองค์กร

สำหรับข้อเสนอแนะในการใช้คำว่าการและองค์กรของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการ
วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากแบบสอบถาม แล้วนำมาจัดกลุ่มโดยนำเสนอในรูปของ
ความถี่และร้อยละ พบว่าสำหรับการใช้คำว่าการ กลุ่มตัวอย่างเสนอว่าควรจะใช้มากที่สุดเมื่อ
ต้องการให้เกิดลักษณะที่เป็นทางการ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 28.24 รองลงมาร้อยละ 17.65 , 16.47
และ 14.11 เสนอว่าจะใช้เมื่อกำลังภาพรวมของหน่วยงานหรือที่รวมของระบบย่อยทั้งหลาย ใช้
เมื่อเรียกหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร เช่น ระบบราชการ หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาครัฐ และใช้
เมื่อเรียกหน่วยงานขนาดใหญ่ ตามลำดับ และสุดท้ายซึ่งมีอีก 4 ประเด็น ซึ่งมีจำนวนร้อยละของ
กลุ่มตัวอย่างที่เสนอแนะเกี่ยวกับการใช้คำว่าการไว้ค่อนข้างใกล้เคียงกันซึ่งจะใช้คำว่าการ
เมื่อเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี องค์ความรู้ รวมถึงการเรียนการสอน คิดเป็นร้อย
ละ 9.41 และเมื่อพูดถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (นามธรรม) ร้อยละ 7.06 เป็นต้น (ดังตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อเสนอเกี่ยวกับการใช้คำว่าองค์กร

N = 85

การใช้คำว่าองค์กร	ความถี่	ร้อยละ
1. เมื่อใช้อย่างเป็นทางการ	24	28.24
2. เมื่อใช้กับภาพรวมของหน่วยงาน (ศูนย์รวมของระบบย่อย ๆ ทั้งหมด)	15	17.65
3. เมื่อใช้เรียกหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร เช่น ระบบราชการ หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาครัฐ	14	16.47
4. เมื่อใช้เรียกหน่วยงานขนาดใหญ่	12	14.11
5. เมื่อใช้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี องค์ความรู้รวมถึงการเรียนการสอน	8	9.41
6. เมื่อพูดถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (นามธรรม)	6	7.06
7. เมื่อใช้กับบุคคลที่มีตำแหน่งสูงกว่า	4	4.70
8. เมื่อใช้กับสถานที่ที่มีความสำคัญ	2	2.36
รวม	85	100

สำหรับข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบคำถามในครั้งนี้เกี่ยวกับเลือกใช้คำว่าองค์กร ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าจะใช้เมื่อต้องการให้เกิดลักษณะที่ไม่เป็นทางการ คิดเป็นร้อยละ 26.67 รองลงมาอีก 3 ลำดับซึ่งมีความใกล้เคียงกัน คือ เสนอว่าจะใช้คำว่าองค์กรเมื่อใช้เรียกหน่วยงานขนาดเล็ก ร้อยละ 17.78 เมื่อใช้กับระบบย่อยที่อยู่ภายใต้ระบบใหญ่ของหน่วยงานร้อยละ 16.67 และร้อยละ 15.56 เสนอว่าจะใช้เมื่อเรียกหน่วยงานที่แสวงหากำไร เช่น บริษัท และธุรกิจเอกชน นอกจากนี้ร้อยละ 8.89 เสนอว่าจะใช้เมื่อต้องการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันกับคนในหน่วยงาน รวมถึงใช้กับบุคคลภายในหน่วยงานเดียวกันและสองข้อเสนอสุดท้ายคือ จะใช้เมื่อกล่าวถึงสมาชิก (พนักงาน) ของหน่วยงาน และเมื่อพูดถึงสิ่งที่จับต้องได้ (รูปธรรม) คิดเป็นร้อยละ 7.77 และ 6.66 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อเสนอเกี่ยวกับการใช้คำว่าองค์กร

N = 90

การใช้คำว่าองค์กร	ความถี่	ร้อยละ
1. เมื่อใช้อย่างไม่เป็นทางการ	24	26.67
2. เมื่อใช้เรียกหน่วยงานขนาดเล็ก	16	17.78
3. เมื่อใช้กับระบบย่อยที่อยู่ภายใต้ระบบใหญ่ของหน่วยงาน	15	16.67
4. เมื่อใช้เรียกหน่วยงานที่แสวงหากำไรเช่น บริษัท ธุรกิจเอกชน	14	15.56
5. ใช้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันกับคนในหน่วยงานรวมถึงใช้กับบุคคลภายในหน่วยงานเดียวกัน	8	8.89
6. เมื่อใช้กล่าวถึงสมาชิก (พนักงาน) ของหน่วยงาน	7	7.77
7. เมื่อพูดถึงสิ่งที่จำเป็นต้องได้ (รูปธรรม)	6	6.66
รวม	90	100

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมและผลลัพธ์ที่เกิดจากวาทกรรม : กรณีศึกษาว่าองค์กรและองค์กรเป็นงานวิจัยที่นำเทคนิคการวิเคราะห์วาทกรรมมาปรับใช้ในการตอบคำถามประเด็นปัญหาคำศัพท์ทางวิชาการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อสืบค้นถึงการให้ความหมายและการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร (2) เพื่อค้นหากระบวนการสื่อความหมายคำว่าองค์กรและองค์กรของนักวิชาต่อสังคม และ (3) เพื่อเสนอแนะวิธีการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรจากผลการวิเคราะห์วาทกรรม โดยมีแหล่งข้อมูล 2 ประเภทหลัก คือข้อมูลประเภทเอกสาร และข้อมูลประเภทบุคคล ประกอบด้วยอาจารย์และนักศึกษาของคณะวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และบริหารธุรกิจของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนรวม 7 แห่ง รวม 314 คน ทั้งนี้สำหรับข้อมูลประเภทเอกสารจะนำมาจัดหมวดหมู่เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วยหนังสือวิชาการ หนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหาร และหนังสือแปลและเรียบเรียงเพื่อตรวจสอบว่าหนังสือแต่ละกลุ่มถูกวาทกรรมของคำใดครอบงำอยู่ รวมทั้งเพื่อตรวจสอบ “บริบท” ที่เกี่ยวข้องกับคำทั้งสอง จากนั้นนำข้อมูลเรื่องบริบทดังกล่าวมาจัดทำแบบสอบถามต่อไป

5.1 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งเป็นสามส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง การให้ความหมายและการสร้างวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร จากการตรวจสอบหนังสือ 3 ประเภท หนังสือวิชาการถูกวาทกรรมว่าด้วยการใช้คำว่าองค์กรเข้าครอบงำ หนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหารถูกวาทกรรมว่าด้วยการใช้คำว่าองค์กรเข้าครอบงำ ในขณะที่หนังสือแปลและเรียบเรียงถูกวาทกรรมเป็นหนังสือในแนววิชาการ และหนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหารเข้าครอบงำอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือถ้าเป็นหนังสือแปลและเรียบเรียงจากหนังสือวิชาการจะใช้คำว่าองค์กร ในขณะที่หนังสือแปลและเรียบเรียงจากหนังสือโครงการสำหรับผู้บริหารจะใช้คำว่าองค์กร สำหรับบริบทที่เข้ามาเกี่ยวกับการใช้คำทั้งสองโดยรวมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำและเมื่อแยกเป็นรายกลุ่ม พบว่าไม่ว่าจะกลุ่มคำศัพท์ที่เกี่ยวกับคนในองค์กร (องค์กร) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของ องค์กร (องค์กร) หรือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์อื่น ๆ ที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์กร(องค์กร) ต่างก็ถูกวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำ

ส่วนที่สอง กระบวนการสื่อความหมายคำว่าองค์กรและองค์กรของนักวิชาการต่อสังคม พบว่าเมื่อต้องเขียนกลุ่มตัวอย่างจะถูกวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำ ในขณะที่การพูดจะถูกวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำ อย่างไรก็ตามเมื่อรวมบริบททั้งการพูดและการเขียนแล้ววาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรก็ยังคงเข้าครอบงำการสื่อความหมายของกลุ่มตัวอย่างอยู่นั่นเอง

ส่วนที่สาม ข้อเสนอแนะการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร สำหรับการใช้คำว่าองค์กรกลุ่มตัวอย่างเสนอว่าจะใช้ เมื่อกล่าวถึงเรื่องที่เป็นทางการ ในขณะที่คำว่าองค์กรถูกเสนอว่าจะใช้อย่างไม่เป็นทางการ

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจะพบว่า “วาทกรรม” หรือ “อะไรบางอย่าง” ย่อมมีผลต่อการใช้คำว่าองค์กรและองค์กร และ “เป็นสาระ” เพราะสิ่งที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วว่าไม่ว่าจะองค์กรหรือองค์กรมาจากภาษาอังกฤษคำเดียวกันว่า organization แต่ดังผลการวิจัยจะพบว่าหนังสือหรือฐานข้อมูล เบื้องแรกหรืออาจเรียกได้ว่า วาทกรรมชิ้นแรก ๆ กลับใช้คำว่าองค์กรและองค์กรแตกต่างกัน แม้แต่ในหนังสือเพียงเล่มเดียวกัน บทเดียวกัน หน้าเดียวกันก็อาจพบปรากฏการณ์นี้ได้ทั้งที่ไม่ว่าจะเป็นผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์ถือได้ว่าได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงทั้งนี้ขอยกตัวอย่าง ...องค์กรมีสภาพอย่างไร ประกอบด้วยอะไรส่วนหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างไร นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีที่สถานที่ว่าด้วยสภาพองค์กร ที่ดีที่ควรยึดถือเป็นแบบแผนและ... (ปฐม มณีโรจน์, 2533 : 22) ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยเชื่อว่าผู้เขียนย่อมไม่เขียนอย่างผิดพลาดหรือมีการพิมพ์ผิดแต่อย่างใด แต่ย่อมต้องมีระบบกฎเกณฑ์ใดกฎเกณฑ์หนึ่งอยู่ภายใต้การเลือกใช้คำทั้งสองเป็นแน่ สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ก็ปรากฏให้เห็นชัดเจนว่าภายในกลุ่มของแต่ละประเภทของหนังสือจะถูกวาทกรรมชุดใดชุดหนึ่งครอบงำอยู่ กล่าวคือ หนังสือประเภทหนังสือวิชาการถูกครอบงำโดยวาทกรรมว่าด้วยการใช้คำว่าองค์กร หนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหารจะถูกวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำ นอกจากนี้ยังพบว่าหนังสือที่มาจากแปลและเรียบเรียงถูกวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรกดทับอีกชั้นหนึ่งจากหนังสือทั้งสองประเภทคือ ถ้าเป็นการแปลและเรียบเรียงจากหนังสือวิชาการจะใช้คำว่าองค์กรแต่ถ้าแปลและเรียบเรียงจากหนังสือโครงการสำหรับผู้บริหารจะใช้คำว่าองค์กร ดังนั้นการใช้คำว่าองค์กรและองค์กรจึงเหมือนคำหรือการกระทำอื่น ๆ ของสังคมที่ถูก “เพิกเฉย” มาโดยตลอดจนหาข้อยุติต้นตอสาเหตุมิได้แต่ถ้าจะให้อนุมานผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะเกิดจากคำว่าองค์กรจะใช้เมื่อต้องการให้เกิดความเป็นทางการในขณะที่คำว่าองค์กรจะใช้เมื่อต้องการ “ให้ความรู้สึก” ทั้งน่าจะเป็นเรื่องที่ต้องการให้เห็นความไม่เป็นทางการและการปลุกเร้าให้ทำหรือปฏิบัติเพราะหนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหารย่อมมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับภาคปฏิบัติต่าง ๆ ในองค์กร (องค์กร) ทั้งสิ้น ซึ่งทั้งนี้ก็จะพบว่า

แตกต่างจากการอธิบาย การใช้คำว่าองค์การและองค์กรตามที่เชื่อว่าจะต้องกระทำตาม(โดยเฉพาะจากพจนานุกรม)อย่างสิ้นเชิง ดังที่กล่าวไปแล้วว่าพจนานุกรมจะบ่งชี้ การใช้คำว่าองค์การเมื่อกล่าวถึงภาพรวมของระบบย่อยทั้งหมดในขณะที่จะใช้คำว่าองค์กรเมื่อกล่าวถึงระบบย่อยที่อยู่ภายใต้ระบบใหญ่นั้นอันน่าจะแปลว่าวาทกรรมคำว่าองค์การและองค์กรของสังคมไทยย่อมมิได้เกิดจากหรืออย่างน้อยก็เป็นการตีความอย่างเคร่งครัดตามพจนานุกรมอย่างที่เข้าใจ แต่เกิดจาก “อะไรบางอย่าง”

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสืบค้นว่าอะไรบางอย่างนั้นคืออะไร ซึ่งก็ได้รวบรวม “บริบท” ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำทั้งสองทั้งนี้ได้จัดเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์การ (องค์กร) คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์กร (องค์กร) และคำศัพท์อื่น ๆ ที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์กร (องค์กร) ปรากฏว่ากลุ่มบริบทหรือคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องทั้งสามกลุ่ม ถูกวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำทั้งสิ้น ทั้งนี้ในชั้นแรกย่อมหมายถึงว่า วาทกรรมจากหนังสือโครงการสำหรับผู้บริหาร หรือ ความไม่เป็นทางการ เข้าครอบงำการใช้คำทั้งสองโดยทำให้ต้องใช้คำองค์กรทดแทนคำว่าองค์กรอย่างไรก็ดียังมีบริบทซ่อนเร้นภายใต้บริบทต่าง ๆ ในเบื้องต้นกล่าวคือ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์การ (องค์กร) มักเกี่ยวข้องกับเรื่อง “ความรู้สึก” หรือเรื่อง “คน” ซึ่งตรงกับวาทกรรมจากหนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหาร ซึ่งก็พยายามสื่อความออกมาในแนวทางนั้นเช่นกัน และในทางตรงกันข้ามคำศัพท์อื่น ๆ ที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์กร (องค์กร) ซึ่งได้กล่าวไปแล้วว่าผู้วิจัยจัดแบ่งกลุ่มนี้ไว้สำหรับบุคคลหรือกลุ่ม หรือ ระบบภายนอกที่ใช้เรียกขานกระบวนการหรือกลไกต่าง ๆ ขององค์กร (องค์กร) ซึ่งมักเกิดจากมาตรฐานกลางต่าง ๆ เช่น มาตรฐานทางวิชาการ มาตรฐานทางวิชาชีพ ดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจเลยที่กลุ่มคำศัพท์นี้จะถูกวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำ เพราะหนังสือวิชาการ ย่อมเข้ายึดกุมพื้นที่ของมาตรฐานทางวิชาการอย่างไม่ต้องสงสัย

นอกจากนี้เมื่อก้าวเข้าไปสู่อีกชั้นหนึ่งของวาทกรรมการใช้คำทั้งสองยังพบว่าวาทกรรมนั้นมีบทบาทมากน้อยเพียงใด ดังในกลุ่มคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์การ (องค์กร) ที่จะพบว่าสำหรับวาทกรรมคำว่าองค์กรจะเข้าครอบงำเมื่อลงลึกลงไปภายใต้บริบทที่มีการใช้คำว่าองค์กรมากกว่าองค์กรมากที่สุดก็คือบริบทที่ใกล้เคียงกับประเด็นเรื่องของ “คน” หรือ “จิตใจ” มากที่สุดนั่นเอง เช่น บริบทของการจงใจ ความภักดี ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน เป็นอาทิ สำหรับกลุ่มคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์กร (องค์กร) ก็เช่นเดียวกัน คือ โดยส่วนใหญ่ถูกวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำ (ยกเว้นบริบทของโครงสร้างและสภาพแวดล้อม ที่ถูกวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำ) ทั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าเกิดจากกลุ่มคำศัพท์ในกลุ่มนี้ยังถูกเรียกขานโดยบุคคลหรือพนักงานที่ทำงานในหน่วยงานนั้นอย่างแท้จริง การใช้คำว่าองค์กรจึงน่าจะก่อให้เกิดภาวะที่เป็นทางการน้อยกว่า ซึ่งย่อมเป็นภาระหน้าที่ของคำว่าองค์กรอยู่แล้วและแม้บริบท “โครงสร้าง” และ “สภาพแวดล้อม” จะเป็นวาทกรรมทวนกระแสก็ตามแต่เมื่อพิจารณาจากความแตกต่างในการเลือกใช้คำทั้งสองก็จะพบว่าเป็นอัตราความแตกต่างที่น้อยที่สุดสองอันดับของกลุ่มคำศัพท์กลุ่ม

ว่าองค์การมากกว่าองค์กร ซึ่งน่าจะเกิดจากสาเหตุที่ได้กล่าวไปแล้วว่ากลุ่มคำศัพท์นี้น่าจะถูก
ครอบงำโดยหนังสือวิชาการ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วก็พบว่าวาทกรรมคำว่าองค์กรน่าจะ
ยังคงครอบงำการใช้คำในกลุ่มนี้อยู่เช่นเดิม เพราะใน 5 บริบทได้แก่ บริบทของ “ทฤษฎี” “ระบบ
ราชการ” “การศึกษา” “แนวคิดความ” และ “ความเป็นทางการ” ล้วนแล้วแต่มีการใช้คำว่า
องค์การมากกว่าคำว่าองค์กรเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่นบริบท “ความเป็นทางการ” ที่ถูกวาทกรรม
คำว่า องค์การเข้าครอบงำ แต่ก็เป็นการใช้คำว่าองค์การมากกว่าองค์กรเพียงร้อยละ 1.2 ซึ่งถือว่าเป็น
ตัวเลขที่ต่ำอย่างมาก รวมถึงบริบท “ทฤษฎี” และ “แนวความคิด” ที่น่าจะมีความแกร่งในการ
ใช้คำว่าองค์การเพราะหนังสือเกือบทุกเล่มก็มักใช้คำว่าองค์การมากกว่าองค์กร แต่ก็ปรากฏว่ามีการ
ใช้คำว่าองค์การมากกว่าเพียงร้อยละ 10.08 และ 10.2 เท่านั้น ดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจเลยที่
เมื่อรวบรวมทุกบริบทแล้ววาทกรรมคำว่าองค์กรจะเข้าครอบงำหรือยึดกุมพื้นที่ไว้ทั้งหมด

อย่างไรก็ดีจากผลการวิจัยที่มีการทดสอบอิทธิพลของวาทกรรมหรือภาคปฏิบัติการจริงของ
วาทกรรมที่สื่อออกมาสู่สังคมกลับปรากฏผลในทางหักเห (มิใช่ผลในทางตรงกันข้ามเสียทีเดียว)
กล่าวคือถึงแม้จะรวมบริบททั้งหมดทั้งการพูด และการเขียน วาทกรรมคำว่าองค์กรยังคงครอบงำ
การที่นักวิชาการสื่อสารการใช้คำทั้งสองต่อสังคมแต่ในการสื่อสารหลักหนึ่งของมนุษย์คือการเขียน
นั้นวาทกรรมคำว่าองค์กรกลับเข้าครอบงำ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าวาทกรรมจากหนังสือวิชาการได้กลับ
เข้ามาครอบครองอาณาเขตอีกครั้งหนึ่ง เพราะการเขียนย่อมน่าจะถูกถอดความจากหนังสือวิชาการ
มากกว่าหนังสือประเภทอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาบริบทย่อยยังจะพบว่าเป็นไปตามที่กล่าวไว้ข้างต้น
เพราะจะมีการเลือกใช้คำว่าองค์กรมากที่สุดใน 3 บริบท (จาก 5 บริบท) คือ เมื่อต้อง (หรือ
จำเป็นต้อง) เขียนบทความวิชาการ เมื่อต้อง (หรือจำเป็นต้อง) เขียนรายงานผลการวิจัย
(วิทยานิพนธ์ / รายงาน) และเมื่อต้อง (หรือจำเป็นต้อง) เขียนหนังสือ / ตำรา / เอกสาร
ประกอบการสอนทางวิชาการ ซึ่งมีการเลือกใช้ คำว่าองค์กรมากกว่าวิธีการอื่น ๆ (เพราะได้เพิ่ม
ประเด็นเรื่องการใช้คำทั้งสอง สลับไปมาขึ้นอยู่กับบริบทและใช้คำอื่นทดแทน) อยู่ที่กว่าร้อยละ
50 ทั้ง 3 บริบท และยิ่งฉายภาพชัดว่าวาทกรรมการใช้คำว่าองค์กรเข้ามาแทรกแซงได้บ้าง เพราะ
เมื่อเป็นการเขียนในอีก 2 บริบท คือ เมื่อต้อง (หรือจำเป็นต้อง) เขียนบทความ (โดยทั่วไป) ลง
ในหนังสือพิมพ์ และเมื่อต้อง (หรือจำเป็นต้อง) เขียนหนังสือ (ประเภทอื่น ๆ) ที่ย่อมต้องทับซ้อน
หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นทางการ วาทกรรมคำว่าองค์กรจึงยังตอบสนองอยู่
และยังสำหรับการพูดยังแสดงให้เห็นอิทธิพลของคำว่าองค์กรอย่างฉับพลันเหลือกล่าวคือร้อยละ 44.26
เลือกใช้คำว่าองค์กรมากกว่าวิธีการอื่น ๆ หรือเมื่อพูดย่อมต้องพูดว่าองค์กร หรือกระทั่งการที่จะ

พูดคำว่าองค์การยังคงต้องเลือกใช้สลับไปมากับคำว่าองค์กร เพราะโดยรวมสำหรับการพูดแล้ว รองลงมาจะเป็นการใช้คำทั้งสองสลับไปมาขึ้นอยู่กับบริบทโดยมีค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ 28.4 และเมื่อ แยกรายบริบทก็จะพบว่าคำว่าองค์กรเข้าครอบงำในเรื่องที่ใกล้เคียงกันกับความไม่เป็นทางการ หรือเรื่องเกี่ยวกับ “ความรู้สึก” ซึ่งวาทกรรมคำว่าองค์กรเข้าครอบงำกล่าวคือทั้งหมด 4 จาก 5 บริบทจะเลือกใช้คำว่าองค์กรมากที่สุด หรือรองลงมาทั้งสิ้น เช่น เมื่อพูดคุยกับบุคคลภายใน ครอบครัวหรือเพื่อนสนิท จะใช้คำว่าองค์กรซึ่งมีมากถึงร้อยละ 63.7 และจะใช้คำว่าองค์การเพียง ร้อยละ 3.8 หรือเมื่อต้องบรรยาย (รายงานหน้าชั้นเรียน) ก็จะใช้คำว่าองค์กรมากถึงร้อยละ 56.7 จะมีเพียงบริบทที่เมื่อต้องไปบรรยาย (หรือพูด) ในที่อื่น ๆ เช่นงานประชุมวิชาการ งานสัมมนา จะ ใช้คำว่าองค์การมากกว่าองค์กร ซึ่งน่าจะเกิดจากวาทกรรมของหนังสือวิชาการ หรือประเด็นการ ทำให้เห็นว่าเป็นทางการหรือเป็นวิชาการเข้ากดทับนั่นเอง สำหรับในประเด็นสุดท้ายจะพบว่าเมื่อ สอบถามโดยตรง วาทกรรมกลับเข้ามาครอบงำการใช้คำทั้งสองอย่างเด่นชัด เพราะกลุ่มตัวอย่าง เสนอว่าจะเลือกใช้คำว่าองค์การเมื่อต้องการให้รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่เป็นทางการ (และในกรณีที่เสนอ ให้ใช้คำว่าองค์การในกรณีที่กำลังกล่าวถึงภาพรวมของระบบย่อยทั้งหมด ก็น่าจะเกิดจากวาทกรรมที่ ได้รับจากพจนานุกรม) และจะใช้คำว่าองค์กรในทางตรงกันข้าม ซึ่งจะเห็นว่าการใช้คำทั้งสองถูก วาทกรรมจากหนังสือวิชาการและหนังสือโครงการสำหรับผู้บริหารบังคับบงกซ์ให้เกิดการ แสดงออกเช่นนั้นนั่นเอง

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

(1) ประเด็นเรื่องวิธีการวิเคราะห์ สำหรับวิธีการวิเคราะห์ของงานวิจัยชิ้นนี้คือการวิเคราะห์ ด้วยวิธีการของวาทกรรม ซึ่งอาจพบว่าข้อขัดแย้งในเรื่องของระเบียบวิธีอยู่พอสมควรรวมทั้ง งานวิจัยชิ้นนี้จะใช้แนวคิดของฟูโกต์ เป็นพื้นฐานแต่ในปัจจุบันจะพบว่าแนวการวิเคราะห์วาท กรรมได้พัฒนาไปมาก โดยเฉพาะที่กระทำกันในวิชาการด้านสื่อสารมวลชนจึงจะนำวิธีการ ดังกล่าวมาปรับใช้กับงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเพิ่มประสิทธิผลของ งานวิจัยมากขึ้น

(2) ประเด็นเรื่องกลุ่มตัวอย่าง งานวิจัยชิ้นนี้มีกลุ่มตัวอย่าง 2 ประเภท คือ เอกสารหรือ หนังสือและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์และนักศึกษาของภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์และ บริหารธุรกิจ ระดับปริญญาโท ดังนั้นเพื่อให้เกิดความลึกซึ้งในการวิเคราะห์ต่อไปจึงอาจพิจารณา กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ประกอบ เพราะเป็นที่ชัดเจนว่าคำว่าองค์การและองค์กรมีการใช้กัน โดยทั่วไป และยังอาจหาข้อสรุปมิได้

(3) ประเด็นการหาข้อสรุปมิได้หรือความไม่กระชับชัดเจนของผลการวิจัย ซึ่งเกิดจากวิธีการ วิเคราะห์แบบวาทกรรม ซึ่งไม่ใช่วิธีที่ต้องการหาสาเหตุหรือจุดจบ (หรือผล) แต่เป็นวิธีการที่

ต้องการให้เห็นการแสดงผลของการกระทำ ซึ่งถูกรอบงำด้วยบางสิ่ง ดังนั้นสำหรับผู้่านงานวิจัยที่เคื่่นกับวิธีการวิจัยในรูปแบบที่หาปัจจัยสาเหตุ และผลจึงอาจเพิ่มวิธีการวิเคราะห์รูปแบบเคื่่นลงไปประกอบ

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- กาญจนา นาคสกุล และคณะ. ภาษาไทยวันละคำ ฉบับรวมเล่ม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย .
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541
- ความเรียงว่าด้วยสตรีกับสื่อมวลชน . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2543.
- ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา . กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, 2544.
- จันทน์ เจริญศรี. โทสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา . กรุงเทพฯ : วิทยา, 2545.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ . ภาษาไทยไขขาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2528 .
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร . ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ . กรุงเทพฯ : วิทยา, 2545.
- การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ : การบริหารจัดการในโลกยุคหลังสงคราม
เย็น . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546 .
- การบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ : บทสำรวจพรมแดนแห่งความรู้แนว
วิพากษ์ . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532 .
- ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ . กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและ
ผลิตตำรามหาวิทยาลัยเกริก, 2540 .
- รัฐศาสตร์แนววิพากษ์ . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
, 2544 .
- วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความ
เป็นอื่น . กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2543 .
- สัญวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์ .
กรุงเทพฯ : วิทยา, 2545 .
- ธงชัย วินิจจะกุล. วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวทยา.ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2534.
- ชเนศ วงศ์ยานนาวา (บรรณาธิการ). รัฐศาสตร์สารฉบับพิเศษ : ปรัชญาและความคิด . กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์บริษัทอัมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป , 2530 .
- นิตยา กาญจนะวรรณ . ภาษาไทย 2001 . กรุงเทพฯ : มติชน, 2544.

- พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ . งานบัญญัติศัพท์ : ศัพท์การเมืองและการ
ทูต . กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการราชบัณฑิตยสถาน, 2519.
- รัตนา ไตสกุล . มโนทัศน์เรื่องอำนาจ . กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคม
วิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2548.
- สิริ เปรมจิตต์ . ชีวิตและงานของปรีชั้วรณ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์
ประพันธ์ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประจักษ์วิทยา, 2516.
- สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ . ภาษาไทยของเรา . กรุงเทพฯ :
สมาคม, 2547.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ . 100 ปี พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ . กรุงเทพฯ : กระทรวง , 2534.
- อรรณพ ปิณฑน์โอวาท . วาทพิพากษ์ตะวันตก [ค.ศ.1925-ปัจจุบัน] กับบริบทไทย . กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

หนังสือภาษาอังกฤษ

- A. M. Sheridan Smith (tr.) Michel Foucault . *The Archaeology of Knowledge* . London :
Tavistock Publications , 1972 .
- Barbara Johnston. *Discourse Analysis* . Malden , Mass. : Blackwell , 2002.
- Clare O'Farrell . *Foucault : Historian or Philosopher?* . Basingstoke, Hampshire : Macmillan,
1989 .
- David Grant, Tom Keenoy and Cliff Oswick (edited) . *Discourse and Organization* . London :
Sage, 1998.
- Geoff Danaher, Tony Schirato and Jen Webb. *Understanding Foucault* . London ; Thousand
Oaks : SAGE , 2000 .
- Gillian Brown and George Yule . *Discourse Analysis* . Cambridge : Cambridge University
Press, 1983 .
- Marianne Jorgensen and Louise Phillips . *Discourse Analysis : as Theory and Method* .
London : SAGE, 2002 .
- Sara Mills . *Discourse* . London : Routledge, 1997.

หนังสือแปล

ทองกร โภคธรรม (แปล) Michel Foucault เขียน . ร่างกายได้บังคับการ = Les corps dociles จาก Surveiller et Punir . กรุงเทพฯ : คบไฟ . 2547.

วรรณพิมพ์ อังคศิริสรรพ (แปล) Roland Barthes เขียน . มายาคติ = Mythologies . กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2544, 2547.

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (แปล) Catherine Belsey เขียน . หลังโครงสร้างนิยมฉบับย่อ = Poststructuralism : a very short introduction . กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2549 .

บทความ

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์..สังคมศาสตร์กับการจัดการ ความจริง ในสังคมไทย ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 19, 2 (ม.ค.-มิ.ย.2541): 44-55.

ไชยยันต์ ไชยพร . ผู้ควบคุมความรู้ความจริง the Masters of Truth จากมือเทพเจ้าถึงมือมนุษย์ จากคนทรงเจ้าถึงพ่อค้าความรู้และอภิสิทธิ์ชนทางปัญญา ใน วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร . 23,2 (ธ.ค. 2543-พ.ค. 2544) 152-202 .

ธีระ นุชเปี่ยม . ผู้การเปลี่ยนแปลงกระบวนทรรศน์ ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 19, 2 (ม.ค.-มิ.ย. 2541): 99-111 .

..... . Postmodernist History วิฤตหรือความก้าวหน้าของประวัติศาสตร์ ใน จดสารไทยคดีศึกษา 18,4 (พ.ค.-ก.ค. 2545) 38-54 .

..... . Postmodernism : วิธีความคิดและวิถีชีวิต (1) ใน วารสารปาริชาติ 15,2 (ต.ค. 2545-มี.ค. 2546) 1-13.

นฤพนธ์ ค้างวิเศษ . ความคิดและประเด็นการศึกษาทางวัฒนธรรมหลังยุคสมัย Modern ใน จดสารไทยคดีศึกษา 17,2 (พ.ย. 2543-ม.ค. 2544) 57-75.

..... . ผู้ขายมิสไดล์ วาทกรรมจากเสื้อผ้าและเรือนร่าง ใน จดสารไทยคดีศึกษา 16,3 (ก.พ.-เม.ย.2543): 8-13.

บุรฉัตร บุญสนิท . ภาวะสังคมหลังสมัยใหม่ ในวารสารปาริชาติ 15,2 (ต.ค. 2545-มี.ค. 2546) 14-20.

สุชาดา ทวีสิทธิ์.วาทกรรมกับการรื้อสร้างตัวตนของผู้หญิงในสังคมไทย ใน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร . 10,2 (ก.ค.-ธ.ค. 2545) 1-23.

อมรชัย คหกิจโกศล.ความหมายของคำว่า Discourse จากการใช้ ใน จดสารไทยคดีศึกษา . 19, 3-4
(ก.พ.-ก.ค. 2546) 92-94 .

วิทยานิพนธ์

กานดา สุขเกษม . วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการ "รัฐบาลหุ่น" ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี .

วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546 .

จงกลณี ไตรกุลวงศ์ . การวิเคราะห์วาทกรรมการให้ความหมายสื่อสิ่งพิมพ์ตามทฤษฎีของ 9 สถาบันใน
สังคมไทย . วิทยานิพนธ์ (ว.ม.)--มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542 .

จิณณ์นภัต แสงมา . การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องเสรีภาพทางเพศ ในการตอบปัญหาทางเพศของ
สื่อมวลชนไทย . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545 .

ชาติรี เพ็ญศรี . วาทกรรมการพัฒนาของประเทศไทย : พ.ศ. 2504-2539 . วิทยานิพนธ์ (ร.ม.)--
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543 .

ณัฐพงศ์ เข้มเจริญ . วาทกรรมวิเคราะห์พระราชบัญญัติเรื่องพระมหากษัตริย์ . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544 .

ดวงใจ ธรรมโชติโก . การวิเคราะห์วาทกรรมการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปให้กับพนักงาน
ขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2541 .

เทอดศักดิ์ ร่มจำปา . วาทกรรมเกี่ยวกับ "เกย์" ในสังคมไทย พ.ศ. 2508-2542 . วิทยานิพนธ์ (อ.ม.)--
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546 .

พัชร รุ่งสุข . วาทกรรมของนักวิจัยชายและหญิงเรื่องเพศกับวัยรุ่น และการผลิตซ้ำของ
หนังสือพิมพ์ . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544 .

ทรงพร สารพานิช . วาทกรรมทางการเมืองและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง : ศึกษากรณีเขตเลือกตั้ง
ภาษีเจริญและเขตเลือกตั้งสวนหลวง . วิทยานิพนธ์ (ร.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539 .

เพ็ญพรรณ วัชรวิบูล . การวิเคราะห์วาทกรรมบนอินเทอร์เน็ต Bulletin Board ของเว็บไซต์
พันธ์ทิพย์ . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544 .

รัตนาวดี สำราญสุข . วาทกรรมวิเคราะห์รายการนายกฯทักษิณคุยกับประชาชน และ รายการชวน
ออนไลน์ . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545 .

วรางคณา มุทุมม . วาทกรรมว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ . วิทยานิพนธ์ (ร.ม.)
-- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547 .

วิไล สมพันธ์ . การวิเคราะห์วาทกรรมรายการวิทยุ จส. สันทนา . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536 .

สมจิตร เตชะบัญญัติ . การวิเคราะห์วาทกรรมของป้ายโฆษณาในเขตกรุงเทพมหานคร .

วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539 .

สุกัญญา ศรีทิพนธ์ . วาทกรรมการสร้างความจริงเชิงรัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์ใน

คดีปกปิดทรัพย์สินของ ทักษิณ ชินวัตร . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.(วารสารสนเทศ))--

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544 .

สุนันท์ เลาะวิธ . วาทกรรมเรื่องความอ้วนความผอมในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรี . วิทยานิพนธ์

(นศ.ม.)-- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546 .

สุรัช มีทองคำ . การวิเคราะห์วาทกรรมจากการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ครั้งที่ 19 ทาง

โทรทัศน์ . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541 .

อวยชัย สังสนา . วาทกรรมการสื่อความหมายของนิวัติ กองเพียร นักร้องในหนังสือพิมพ์

รายวันและนิตยสารรายสัปดาห์ "มติชน" . วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.)--จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2544 .

ภาคผนวก 1 กลุ่มตัวอย่างประเภทเอกสาร

หนังสือวิชาการ

- เจริญ เจษฎาวัลย์.การวางมาตรฐานธรรมาภิบาล. นนทบุรี : บริษัท พอดี จำกัด, 2548.
- เฉลิมพล สัตถาภรณ์ . การจัดองค์การธุรกิจ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, 2515.
- ชเลกฤษ์ ณะศรีสีบวงศ์ . กองบังคับการสืบสวนสอบสวนคดีเศรษฐกิจกับปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ . กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- ทวนชัย ช่องสว่าง.ภาวะผู้นำและผลประโยชน์ตอบแทนที่มีผลกระทบต่อความผูกพันของคนในองค์การของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย . กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, 2541.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์.ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร, 2546.
- ธงชัย สันติวงษ์.ทฤษฎีองค์การและการออกแบบ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- ทองศรี คำภู ณ อุรุยา . องค์การเหตุผลและกลยุทธ์ในการอยู่รอด . กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2533.
- ธงชัย สันติวงษ์ . องค์การและการบริหาร . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2530,2540.
- องค์การและการจัดการทันสมัยยุคโลกาภิวัตน์ . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2540.
- องค์การทฤษฎีและการออกแบบ . กรุงเทพฯ : Management Cent, 2538.
- เนตร์พัฒนา ขาววิราช.การจัดการสมัยใหม่ . กรุงเทพฯ : เซ็นทรัลเอจซี่เพรส, 2548.
- นิตยา เงิน ประเสริฐศรี.ทฤษฎีองค์การ : แนวการศึกษาเชิงบูรณาการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- เนาวรัตน์ แยมแสงสังข์ . แนวคิดและกลยุทธ์ในการปรับระบบองค์กร . กรุงเทพฯ : การศึกษา, 2542.
- บรรยงค์ ไตจินดา . องค์การและการจัดการ . กรุงเทพฯ : รวมสาส์น , 2542.
- บุญช่วย จินดาประพันธ์ . การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม . กรุงเทพฯ, 2536.
- บุญดี บุญญากิจและคณะ. การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.กรุงเทพฯ : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548.
- บุญทัน ดอกไธสง . การจัดการองค์การ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยกรุงเทพฯ, 2540.
- การบริหารเพื่อการสร้างสรรค์ . กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2532.
- บุญเรือง กระบวนรัตน์ . การจัดองค์การและการบริหารงาน .พระนคร : โรงพิมพ์ทวีกิจ, 2513.

ปธาน สุวรรณมงคล.การบริหารและการพัฒนาองค์กร. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530.

ปรัชญา เวสารัชช์ และ อภิชัย พันธเสน. ปฏิรูปราชการเพื่ออนาคต. กรุงเทพฯ : ชารวิมล, 2540.

ปราณี จิตกรณกิจศิลป์ . ความเชื่อในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์กร . กรุงเทพฯ :

คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2529.

มุสดี อาชนบุตรและคณะ .แบบฝึกฝนการจัดองค์การและการบริหาร . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.

พจนาน เดียววัฒนรัฐติกาการ.จัดการและบริหารองค์กรอุตสาหกรรม.กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี [ไทย-ญี่ปุ่น], 2544.

พยอม วงศ์สารศรี.องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พรานนกการพิมพ์, 2528.

พิมลจรรย์ นามวัฒน์ . องค์การและการจัดการ . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526.

พิทยา ขววัฒนนา. ทฤษฎีองค์การสาธารณะ . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ไพบุณย์ ช่างเรียน . วิทยาการจัดการและพฤติกรรมบริหารองค์การ .กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

เขาวมาลย์ หอธรรมรัตน์.ทฤษฎีองค์การ.กรุงเทพฯ : คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2543.

วรรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์.การพัฒนาองค์กร .กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547.

วันชัย มีชาติ. พฤติกรรมการบริหารองค์การสาธารณะ . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ระวีง เนตรโพธิ์แก้ว และ อัสวิน เนตรโพธิ์แก้ว.องค์การและการจัดการ.กรุงเทพฯ : พัทธกษัยอักษร, 2542.

วิชัย โสสุวรรณจินดา . ความดับขององค์กร : พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ . กรุงเทพฯ : ธรรมนิติ, 2535.

..... จัดการคนจัดการงาน . กรุงเทพฯ : ธรรมนิติ, 2539.

วิฑูรย์ สิมะโชคดี.การปฏิรูปราชการและจัดการภาครัฐ.กรุงเทพฯ : โนเบิลมีเดีย, 2539.

วิรัช สงวนวงศ์วาน.องค์การและการจัดการ.กรุงเทพฯ : แมส พับลิชชิ่ง, 2536.

วิทยา คำนธำรงกุล . การบริหาร. กรุงเทพฯ : ธีรด์เวบ เอ็ดดูเคชั่น, 2546.

วีรนาถ มานะกิจ. พฤติกรรมของบุคคลในองค์การ . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2527.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. การบริหารเชิงกลยุทธ์และกรณีศึกษา : ฉบับสมบูรณ์ . กรุงเทพฯ : Diamond in business world, 2542.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ สมชาย หิรัญภิตติ และ สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์.ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน .
กรุงเทพฯ : Diamond in business world, 2545.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ . องค์การและการจัดการ . กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 2539.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ . องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : Diamond in business world,
2542.
- สมคิด บางโม . หลักการจัดการ . กรุงเทพฯ : วิทพัฒน์, 2538.
..... องค์การและการจัดการ . กรุงเทพฯ : วิทพัฒน์, 2538.
- สมยศ นาวิการ.การติดต่อสื่อสารขององค์การ . กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2544.
..... การบริหารและพฤติกรรมองค์การ .กรุงเทพฯ : บรรณกิจ , 2546.
..... ทฤษฎีองค์การ . กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2526.
..... ทฤษฎีองค์การ . กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2539.
..... การบริหารและพฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2543.
- สมาน รังสิโยภักดิ์.การปฏิรูปภาคราชการ : แนวคิดและยุทธศาสตร์.กรุงเทพฯ : สวัสดิการ
สำนักงาน ก.พ., 2540.
- เสน่ห์ จัตุไร.การบริหารนวัตกรรมแนวใหม่.นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
2548.
- สุรัสวดี ราชกุลชัย.การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จามจุรี, 2543.
- สุรภิเษม น้อย .การยอมรับการนำหลักบรรษัทภิบาลมาใช้ในบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด
[มหาชน] : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักปรับเปลี่ยนองค์กรบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด
[มหาชน]กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, 2547.
- สุพจน์ ศักดิ์พิบูลย์จิตต์ . การปรับปรุงโครงสร้างองค์การ : ศึกษากรณีกรมสรรพสามิต
กระทรวงการคลัง . กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- สุพจน์ สฤษฏ์วานิช . พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2549.
- สุนทร วงศ์ไวยวรรณ. วัฒนธรรมองค์การ : แนวคิดงานวิจัยและประสบการณ์ . กรุงเทพฯ : โฟร์
เพช, 2540 .
- เสถียร เหลืองอร่าม . วิทยาการจัดการ . กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2525.
..... หลักการจ้ององค์การและวิธีปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2517.
- เสนาะ ดีเยาว์ . หลักการบริหาร . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- อิสริย์ เกียรติพิทักษ์ . ความเป็นบรรษัทภิบาลของบริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน).กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2549.

- อรุณ รักธรรม . การพัฒนาองค์การเพื่อการเปลี่ยนแปลง . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- อุษณีย์ ทองไขนง. การศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับขวัญของพนักงานในการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเฉพาะส่วนกลาง. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2547.
- เอนก สลโกสุม และ เขาวมาลย์ หอธรรมรัตน์. องค์การและการจัดการ . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2543.
- อุทัย เลาหวิเชียรและคณะ. องค์การและการจัดการงานบุคคล . นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535.
- อุดม สวานายนและคณะ . การบริหารการเงินและการบริหารการปฏิบัติการ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535.
- หนังสือชุดโครงการสำหรับผู้บริหาร**
- กฤษณะ กฤตมโนรณ. การบริหารองค์กร สไตส์กฤษณะ กฤตมโนรณ. กรุงเทพฯ : พี.เอ.ลีฟวิ่ง, 2545.
- เจนเนตร มณีนาถ และคณะ . สร้างองค์กรอัจฉริยะในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : ชัมซิลเท็ม, 2546.
- ชูศักดิ์ เศรษฐกิจกุล และ มนัสศิริ เผือกสกนธ์. รากเหง้าแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นเลิศ. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2547.
- ชวพล ศิริพจนานนท์. การบริหารผลสัมฤทธิ์องค์กรไทย. กรุงเทพฯ : โนว์เลจจ์ ฑูเคย์, 2547.
- ณรงค์ จีรังกูร. แจ้งเกิดเข้าแก่รุ่นที่ 1. กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์, 2547.
- ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์. กลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์การ . กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2545.
- ยอดกลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2544.
- คณัฏ เทียนพูน. ผู้บริหารธุรกิจยุคโลกาภิวัตน์ . กรุงเทพฯ : บิ๊กแบงก์, 2540.
- ปฏิบัติการจัดการธุรกิจริเอนจันียริงภาคปฏิบัติ ค.ศ.2000 . กรุงเทพฯ : บิ๊กแบงก์, 2540.
- ดิเรก รวณัทธิ. วิธีจัดการกับเจ้านาย . กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2534.
- ตะวัน สาดแสง. สร้างคนสร้างองค์กร : คัมภีร์เพิ่มทักษะการบริหาร . กรุงเทพฯ : ส. เอเซียเพรส, 2548.
- ทองทิพา วิริยะพันธุ์. ผู้บริหารยุคบรรษัทภิบาล. กรุงเทพฯ : อินฟอร์มีเดีย บิ๊กส์, 2545.

- ถาวร โชติชื่นคู่มือ.บริหารงานบริหารคน.กรุงเทพฯ : บั๊กแบงก์, 2544.
- จิตติภ พชรวัช.รวมกันเราอยู่สู่ความเป็นหนึ่ง. กรุงเทพฯ : ซี. พี. บั๊ก สเตนคาร์ด, 2547.
- ธีรบุส วัฒนาสุขโชค . กัมภีร์ร้อยกลยุทธ์ . กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์, 2548.
- นวนพันธ์ ปิยะวรรณกร . ข้อคิดดี ๆ มีไว้แบ่งปัน 2 : CEO โดด้วยความคิด . กรุงเทพฯ : ก๊อดกีฟวิ่ง, 2547 .
- นิตย์ สัมมาพันธ์.ภาวะผู้นำ : พลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ . กรุงเทพฯ : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548.
- ปราชญา กล้าผจญ . อารมณ์ขันนักบริหาร : การสร้างอารมณ์ขันเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพผู้นำ . กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง, 2547.
- ประพนธ์ ผาสุกขิด.ทางเลือกทางรอด. กรุงเทพฯ : เออาร์ อินฟอร์โมชัน แอนด์ พับลิเคชัน, 2541.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล.การพัฒนาองค์กรเพื่อการเปลี่ยนแปลง . กรุงเทพฯ : วิทย์ไพบูลย์พรินท์ติ้ง, 2547.
- พิธาน เอกวิทย์ . คุณคือนักบริหาร . กรุงเทพฯ : ดันฮ็อ แกรมมี, 2539.
- พัฒนพันธุ์ วงษ์พันธุ์ และ คิษนีย์ นาคเจริญ.มุมมองจากประสบการณ์บุญคุณิ ปลั่งศิริ.กรุงเทพฯ : มติชน, 2547.
- ไพศาล สุริยะวงศ์ไพศาล. กิดที่แตกต่างกรณีศึกษาจากฮาร์วาร์ด . กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ, 2547.
- มานิจ วราภักย์.องค์กรแบบราชการตายแล้ว. กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.
- เรวัตร ชาตรีวิศิษฎ์. พัฒนาระบบงานสู่ความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : ดีไลต์, 2539.
- วิชากร . สร้างเครือข่ายสำเร็จใน 7 วัน . กรุงเทพฯ : น้ำฝน, 2539.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี . รีเอ็นจิเนียริงภาคปฏิบัติ : คู่มือการบริหารสำหรับนักธุรกิจและข้าราชการ กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2538.
- วีรพงษ์ เติมจิระรัตน์ . บริหารงานแบบญี่ปุ่น . กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2531.
- วีรพงษ์ ลือประสิทธิ์สกุล . คู่มือรีเอ็นจิเนียริงธุรกิจไทย . กรุงเทพฯ : มติชน, 2539.
- วีรยุทธ มาชะศิริานนท์.กัมภีร์บริหารองค์กรเรียนรู้สู่ TQM . กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2541.
- องค์กรเรียนรู้สู่องค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2541.
- เสรี วงษ์มณฑา.ตลาดต้นทุนต่ำ : เพิ่มกำไรโดยใช้งบประมาณน้อย . กรุงเทพฯ : Diamond in Business World, 2540.
- บรรยง ธรรมธัชอารี.อุดรูรั่ว [ในองค์กร] ก่อนถล่ม : ระบบการควบคุมภายในสำหรับองค์กรธุรกิจ.กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2549.
- บุษนา แซ่เตียว.การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ . กรุงเทพฯ : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548.

- เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฎ์ . การบริหารองค์กรยุคใหม่ . กรุงเทพฯ : ธรรมนิติ, 2539.
- ศิริพงษ์ วิทยวิโรจน์ . รีเอ็นจิเนียริง : คัมภีร์นักบริหารยุคโลกาภิวัตน์ . กรุงเทพฯ : มติชน, 2537.
- ศรีณรงค์ ชูศรีนวล. การปรับเปลี่ยนองค์กร. กรุงเทพฯ : ชุม, 2541.
- สิทธิศักดิ์ พงษ์ปิติกุล. การบริหารกลยุทธ์และผลสัมฤทธิ์ขององค์กรด้วยวิธี Balanced scorecard. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี [ไทย-ญี่ปุ่น], 2546.
- สุรัช โฆษิตบวรชัย. เนื้อหาการบริหาร . กรุงเทพฯ : ฐานการพิมพ์, 2548.
- หริรักษ์ สุตะบุตร. บันได 6 ขั้นสู่การเป็นองค์กรชั้นนำ. กรุงเทพฯ : จามจุรี โปรดักต์, 2549.

หนังสือแปลและเรียบเรียง

- ควินน์ สไปเซอร์และรอน อีแวนส์ แปลและเรียบเรียงโดย ชานินทร์ ชัยชนะ. ผู้นำโลก. กรุงเทพฯ : ไซเบอร์ บุก เน็ตเวิร์ก, 2540.
- เคน บลองชาร์ด เทอร์รี่ วาร์ชองก์ และ จิม บัลลาห์. องค์กรฝ่าวิกฤติภารกิจที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ : แมคกรอฮิล, 2541.
- แคทลีน เค ร็อบบ์คอน แปลโดย เจษฎา ทรงมิตร และ ธนิกานต์ มาณะศิริรานนท์. กลวิธีปกครองคน . กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2549.
- จี วิลเลียม ครุฟฟ์และ คอลินด์ โพน์ แปลโดย วินัยชาญ ธรรมพรโรจน์พัฒนา. สายตรงจากสุดยอด CEO . กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2545.
- ซอล แชนเดอร์ส แปลโดย ศิระ โอภาสพงษ์. มิตรบุษบิขิตเททริก. กรุงเทพฯ : เออาร์ อินฟอร์ เมชัน แอนด์ พับลิเคชัน, 2540.
- เซท ก๊อดอิน และ จีฟ คอนเลย์ แปลโดย สมชาย วสันตวิสุทธิ . เก็ดดัลเบิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ, 2540.
- ชาร์ลส์ ไคท์ส และ เอียน กู๊ดเคน แปลและเรียบเรียงโดย ชานินทร์. กลยุทธ์การบริหารแบบลอยตัว. กรุงเทพฯ : ไซเบอร์ บุก เน็ตเวิร์ก พับลิชิ่ง, 2540.
- ซี.เค. พรราโฮเล็ก และ ฮาเมล เกรซี่ ; แปลโดย จูตินันท์ อธิรัตน์ . Core competency : ความสามารถหลักขององค์กร . กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2547.
- เดวิด เค คาร์ และ เฮนรี เจ โจฮาสตาน แปลและเรียบเรียงโดย ปรีทรรณ พันธ์บุรุษย์ . รีเอ็นจิเนียริงภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล, 2540.
- ทอม ปีเตอร์ แปลโดย ศรัณย์สันต์ อิมทรพิทักษ์ . เกร็ดธุรกิจฟ้าเหนือฟ้า . กรุงเทพฯ : คู่แข่งบุ๊คส์, 2539.

- ปีเตอร์ สก็อต มอร์แกน แปลโดย กอบกุล โมทนา . กฎแอมแปงตัวทำลายองค์กร . กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิลอินเตอร์เนชันแนล เอ็นเตอร์ไพรส์ , 2539.
- เฟลิกซ์ เอ ไบโกร และ ลอยด์ จี ไบโกร แปลโดย ดิน ปรัชญพฤทธิ . การบริหารรัฐกิจแผนใหม่ . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- ฟรานซิส เจ. กูย์อิลลาร์ด และ เจมส์ เอ็น. เคลลี แปลและเรียบเรียงโดย อาชวัน วายวานนท์ และ เพ็ญศรี วายวานนท์ . การแปลงรูปองค์กร . กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล, 2539.
- ไมเคิล แสมเมอร์ และสตีเวน เอ สแตนสัน แปลโดย วิฑูรย์ สิมะโชค . การปฏิบัติการรีเอ็นจิเนียริง . กรุงเทพฯ : คู่แข่งนิวส์, 2539.
- โรเจอร์ อีแวนส์ และ ปีเตอร์ รัสเซลล์ แปลโดย เจษฎา สุขจิตต์ . นักบริหารสร้างสรรค์ . กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา, 2546.
- เลสเตอร์ อาร์ บัทเทิล แปลและเรียบเรียงโดย ไพศาล มะระพฤษ์วรรณและคณะ . การจัดการ . กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล, 2539.
- เวอร์นอน โคลแมน แปลโดย พินทุสร ติวานนท์ . เทคนิคขจัดความกดดันในองค์กร . กรุงเทพฯ : ทานตะวัน แคช นิวส์, 2533.
- วอร์เรน เบนนิส และ แพทริเซีย วาร์ด เปียเคอร์แมน แปลโดย สรพล.องค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพฯ : ไชเบอร์ บิ๊ก เน็ตเวิร์ก, 2540
- นิต โยวัน โอลฟ์และคณะ เรียบเรียงโดย สิริชัย ทรงธิดา แปลโดย พิพัฒน์ ก้องกิจกุล และ ัญญา สันตะการผล . Balanced scorecard ภาคปฏิบัติ : วิธีสร้างความสมดุลระหว่างกลยุทธ์ และการควบคุม . กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2549.
- เบ็ง คาร์ลอฟ แปลโดย ัญญาพงศ์ เกศมาริช.คู่มือวิธีเทียบเคียงแข่งดี . กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2544.
- ไมเคิล แสมเมอร์ และ เจมส์ แฮมปี แปลโดย ปรีทรรณ หันรูปรรยง . รีเอ็นจิเนียริงเดอะคอร์ปอเรชัน . New York : Michail Hammer and James , 2537.
- ริชาร์ด เอส สโลมา แปลโดย ชรินทร์.กลยุทธ์การบริหารแบบเฉียบขาดและดัดพลัน . กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์นิวส์, 2542
- โรเบิร์ต เอส แคปแลน และ เดวิด พี. นอร์ตัน แปลโดย กมสัน ขจรชีพพันธุ์งาม.การวัดทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตนสำหรับความพร้อมเชิงกลยุทธ์ . กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2548.
- ลินดา โฮนอลด์ และ โรเบิร์ต เจ. แปลโดย ควริต ดันท์สุภศิริ และ ัญญา สันตะการผล.ผ่า DNA องค์กร . กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, 2549.
- สตีเฟนส์ พี. ร็อบบินส์ และ แมรี เคาส์เตอร์ แปลและเรียบเรียงโดย วิรัช สงวนวงษ์วาน.การจัดการ และพฤติกรรมองค์กร . กรุงเทพฯ : เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า, 2546.

คำชี้แจง ข้อคำถามมี 4 ตอน (จำนวน 2 หน้า)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / หรือ เติมคำลงในช่องว่างตามความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศชายหญิง
2. อายุต่ำกว่า 30 ปี 30 – 39 ปี 40 – 49 ปี 50 – 59 ปี 60 ปีขึ้นไป
3. อาชีพอาจารย์นักศึกษา/นิสิต
4. ท่าน ทำงาน (ศึกษา) อยู่ใน คณะ/วิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 การตรวจสอบ “บริบท” ที่ใช้ควบคู่กับคำว่าองค์การและองค์กร

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่านว่าภายใต้ “บริบท” ดังๆ ในแต่ละข้อท่านใช้คำว่า องค์การหรือองค์กร

คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์การ(องค์กร)			คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์การ(องค์กร)			คำศัพท์อื่นๆที่มักใช้ควบคู่กับคำว่าองค์การ(องค์กร)		
“บริบท”	ท่านจะเลือกใช้คำว่า		“บริบท”	ท่านจะเลือกใช้คำว่า		“บริบท”	ท่านจะเลือกใช้คำว่า	
	องค์การ	องค์กร		องค์การ	องค์กร		องค์การ	องค์กร
1 ตำแหน่งหน้าที่ภายใน.....			16 โครงสร้าง.....			31 ทฤษฎี.....		
2 ความคาดหวัง.....			17 ขนาด.....			32 ประเภท.....		
3 ความผูกพัน.....			18 วัฒนธรรม.....			33 การวิเคราะห์.....		
4 ความขัดแย้งภายใน.....			19 สภาพแวดล้อม.....			34 พฤติกรรม.....		
5 สมาชิกของ.....			20 การบริหาร.....			35ระหว่างประเทศ		
6 บทบาทใน.....			21 การจัดการ.....			36ระบบราชการ		
7 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานใน.....			22 ประสิทธิภาพ.....			37 นักวิจัย.....		
8 ผู้นำของ.....			23 ประสิทธิภาพ.....			38 นักทฤษฎี.....		
9 ลำดับชั้นภายใน.....			24 นโยบายของ.....			39 การศึกษา.....		
10 การมีส่วนร่วมของคนใน.....			25 เทคโนโลยีภายใน.....			40 องค์ความรู้เกี่ยวกับ.....		
11 ฝ่ายบริหารของ.....			26 วงจรชีวิตของ.....			41 แนวความคิดเกี่ยวกับ.....		
12 การมุ่งใจคนใน.....			27 รูปแบบของ.....			42ที่เป็นทางการ		
13 ความภักดี.....			28 ส่วนประกอบ.....			43 การออกแบบ.....		
14 การตัดสินใจที่เกิดขึ้นใน.....			29 ระเบียบภายใน.....			44 การจัด.....		
15 ผลตอบแทนที่ได้จาก....			30 กิจกรรมต่าง ๆ ของ.....			45 มีจำนวนสาม.....		

ตอนที่ 3 การสื่อความหมายของคำว่าองค์การ และองค์กรก่อตั้งคม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างตามความเป็นจริงว่าโดยส่วนใหญ่ในแต่ละสถานการณ์ท่านมีวิธีใช้คำว่าองค์การ หรือองค์กรอย่างไร

การเขียน				
"สถานการณ์"	องค์กร	องค์กร	ใช้สลับไปมาขึ้นอยู่กับบริบท	ใช้คำอื่นทดแทนเช่น ธุรกิจ,ระบบราชการ
1 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน บทความ(โดยทั่วไป)ลงในหนังสือพิมพ์ท่านจะใช้คำว่า.....				
2 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง)เขียน บทความวิชาการท่านจะใช้คำว่า.....				
3 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน รายงานผลการวิจัย (วิทยานิพนธ์/รายงาน)ท่านจะใช้คำว่า.....				
4 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน หนังสือตำราเอกสารประกอบการสอน(ทางวิชาการ)ท่านจะใช้คำว่า.....				
5 เมื่อต้อง(หรือจำเป็นต้อง) เขียน หนังสือ(ประเภทอื่น ๆ) ท่านจะใช้คำว่า.....				

การพูด				
“สถานการณ์”	องค์การ	องค์กร	ไว้สลับไปมาขึ้นอยู่กับบริบท	ไว้คำอื่นทดแทนเช่น รุกิจ,ระบบราชการ
6 เมื่อพูดคุยกับบุคคลภายในครอบครัวหรือเพื่อนสนิท ท่านจะใช้คำว่า....				
7 เมื่อพูดคุยกับเพื่อนร่วมงาน (เพื่อนร่วมชั้นเรียน) ท่านจะ ใช้คำว่า....				
8 เมื่อพูดคุยกับบุคคลที่มีตำแหน่งสูงกว่า(หัวหน้างาน/ อาจารย์) ท่านจะใช้คำว่า....				
9 เมื่อท่านบรรยาย(รายงานหน้าชั้นเรียน) ท่านจะใช้คำว่า..				
10 เมื่อท่านต้องไปบรรยาย(หรือพูด)ในที่อื่น ๆ เช่น งาน ประชุมวิชาการงานสัมมนา ท่านจะใช้คำว่า....				

ตอนที่ 4 สรุปรวบรวมข้อคิดและการสืบค้นเพิ่มเติมประเด็นการให้ความหมายคำว่างจักรและองค์การ

คำชี้แจง กรุณาเติมคำลงในช่องว่างตามความคิดเห็นของท่านในทัศนะของท่าน

ท่านจะใช้คำว่า “องค์กร” เมื่อ.....

ท่านจะใช้คำว่า “องค์กร” เมื่อ.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ประวัติผู้วิจัย

จุลศักดิ์ ชาญณรงค์

รัฐศาสตรบัณฑิต (วิชาการระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (องค์การและการจัดการ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย - การศึกษาโครงสร้างองค์กรธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านผลิตภัณฑ์กล้วย

จังหวัดนนทบุรี (ทนทววมหาวิทยาลัยประจำปีพ.ศ. 2546)

- การศึกษาโครงสร้างองค์การของส่วนราชการภาครัฐ

(ทุนมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ประจำปีพ.ศ. 2548)

- การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างองค์การของส่วนราชการภาครัฐ

(ทุนมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ประจำปีพ.ศ. 2550)

ตำรา - วิชาการเมืองเศรษฐกิจและสังคม (เขียนร่วม)

เอกสารประกอบการสอน - วิชาธุรกิจชุมชนศึกษา (เขียนร่วม)

บทความ - ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับใหม่ จุลสารคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนกันยายน 2545

- เอปด : ปรากฏการณ์ใหม่ของความเชื่อมโยงทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม

สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 48 มกราคม – เมษายน 2545

- ธุรกิจชุมชนตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่

สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 51 มกราคม – เมษายน 2546

- การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการบริหาร

สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 53 กันยายน- ธันวาคม 2546

- การเมืองคืออะไร

วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปีที่ 29 มกราคม-มิถุนายน 2546

- รายงานผลการวิจัย การศึกษาโครงสร้างองค์การธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านผลิตภัณฑ์กล้วย จังหวัดนนทบุรี
สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 56 กันยายน-ธันวาคม 2547
- ข้อเสนอเกี่ยวกับการศึกษาโครงสร้างองค์การโดยใช้แผนภาพ : กรณีการบริหารราชการส่วนกลาง
เอกสารการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 4 (2546)
- องค์การภาครัฐสมัยใหม่
เอกสารการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 6 (2548)
- การตรวจสอบทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ที่นำมาปรับใช้กับองค์การภาครัฐ
เอกสารการประชุมวิชาการครั้งที่ 1 ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- รายงานผลการวิจัย การศึกษาโครงสร้างองค์การของส่วนราชการภาครัฐ
สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 20 ฉบับที่ 60 มกราคม-เมษายน 2549
- การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐโดยไม่ทำลาย
ประสิทธิผล : ข้อเสนอการลดขั้นตอนการบำบัดประชาชนจากการศึกษาดูงาน
สำนักทะเบียนเขตหลักสี่
สุทธิปริทัศน์ ปีที่ 20 ฉบับที่ 62 กันยายน-ธันวาคม 2549